

Κατὰ Μαθθαῖον

Βίβλος¹ γενέσεως² Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ Δαυίδ, υἱοῦ **1**

Ἀβραάμ.

Ἀβραάμ ἐγέννησεν τὸν Ἰσαάκ· Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησεν τὸν **2**

Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς

ἀδελφοὺς αὐτοῦ· Ἰούδας δὲ ἐγέννησεν τὸν Φαρὲς³ καὶ **3**

τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θάμαρ· Φαρὲς³ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ἑσρώμ· Ἑσρώμ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀράμ·⁴ Ἀράμ⁴ δὲ **4**

ἐγέννησεν τὸν Ἀμιναδάβ· Ἀμιναδάβ δὲ ἐγέννησεν τὸν

Ναασσών·⁵ Ναασσών⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαλμών· **5**

Σαλμών δὲ ἐγέννησεν τὸν Βοόζ⁶ ἐκ τῆς Ῥαχάβ· Βοόζ⁶

δὲ ἐγέννησεν τὸν Ὠβήδ⁷ ἐκ τῆς Ῥούθ·⁸ Ὠβήδ⁷ δὲ

ἐγέννησεν τὸν Ἰεσσαί· Ἰεσσαί δὲ ἐγέννησεν τὸν Δαυίδ **6**

τὸν βασιλέα.

¹ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ² γένεσις, εως, ἡ, origin, birth. ³ Φαρὲς, ό, Perez. ⁴ Ἀράμ, ό, Aram, Ram. ⁵ Ναασσών, ό, Nahshon. ⁶ Βοόζ, ό, Boaz. ⁷ Ὠβήδ, ό, Obed. ⁸ Ρούθ, ἡ, Ruth.

Δαυὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησεν τὸν Σολομῶνα¹ ἐκ τῆς
 τοῦ Οὐρίου·² Σολομῶν¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Προβοάμ·³ 7
 Προβοάμ³ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιά· Ἀβιά δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ἀσά· Ἀσά δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωσαφάτ· Ἰωσαφάτ 8
 δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωράμ·⁴ Ἰωράμ⁴ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ὀζιάν·⁵ Ὀζίας⁵ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἰωάθαμ·⁶ Ἰωάθαμ⁶ 9
 δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχαζ·⁷ Ἀχαζ⁷ δὲ ἐγέννησεν τὸν
 Ἐζεκιάν·⁸ Ἐζεκιᾶς⁸ δὲ ἐγέννησεν τὸν Μανασσῆ·⁹ 10
 Μανασσῆς⁹ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀμών·¹⁰ Ἀμών¹⁰ δὲ
 ἐγέννησεν τὸν Ἰωσίαν·¹¹ Ἰωσίας¹¹ δὲ ἐγέννησεν τὸν 11
 Ἰεχονίαν¹² καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς
 μετοικεσίας¹³ Βαβυλῶνος·¹⁴

Μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν¹³ Βαβυλῶνος,¹⁴ Ἰεχονίας¹² 12
 ἐγέννησεν τὸν Σαλαθιήλ·¹⁵ Σαλαθιήλ¹⁵ δὲ ἐγέννησεν
 τὸν Ζοροβάβελ· Ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀβιούδ· 13

¹ Σολομῶν, υἱος, ὁ, Solomon. ² Οὐρίας, ου, ὁ, Uriah. ³ Προβοάμ, ὁ, Rehoboam. ⁴ Ἰωράμ, ὁ, Joram, Jehoram. ⁵ Ὀζίας, ου, ὁ, Uzziah. ⁶ Ἰωαθάμ, ὁ, Jotham. ⁷ Ἀχάζ, ὁ, Ahaz. ⁸ Ἐζεκιᾶς, Hezekiah. ⁹ Μανασσῆς, ὁ, Manasseh. ¹⁰ Ἀμών, ὁ, Amon. ¹¹ Ἰωσίας, ου, ὁ, Josiah. ¹² Ἰεχονίας, ου, ὁ, Jechoniah. ¹³ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ¹⁴ Βαβυλῶν, Babylon. ¹⁵ Σαλαθιήλ, ὁ, Shealtiel, Salathiel.

Ἀβιουὺδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλιακεῖμ·¹ Ἑλιακεῖμ¹ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἀζώρ·² Ἀζώρ² δὲ ἐγέννησεν τὸν Σαδώκ· 14
Σαδώκ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἀχείμ· Ἀχείμ δὲ ἐγέννησεν
τὸν Ἑλιοῦδ· Ἑλιοῦδ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ἑλεάζαρ· 15
Ἑλεάζαρ δὲ ἐγέννησεν τὸν Ματθάν·³ Ματθάν³ δὲ
ἐγέννησεν τὸν Ἰακώβ· Ἰακώβ δὲ ἐγέννησεν τὸν 16
Ἰωσήφ τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Ἰησοῦς, ὁ
λεγόμενος χριστός.

Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ Ἀβραὰμ ἕως Δαυὶδ γενεαὶ 17
δεκατέσσαρες·⁴ καὶ ἀπὸ Δαυὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας⁵
Βαβυλῶνος,⁶ γενεαὶ δεκατέσσαρες·⁴ καὶ ἀπὸ τῆς
μετοικεσίας⁵ Βαβυλῶνος⁶ ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ
δεκατέσσαρες.⁴

¹ Ἑλιακεῖμ, ὁ, Eliakim. ² Ἀζώρ, ὁ, Azor. ³ Ματθάν, ὁ, Matthan. ⁴ δεκατέσσαρες, fourteen, 14. ⁵ μετοικεσία, ας, ἡ, change of abode, deportation. ⁶ Βαβυλῶν, Babylon.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις¹ οὕτως ἦν. 18

Μνηστευθείσης² γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ

Ἰωσήφ, πρὶν³ ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὐρέθη ἐν γαστρὶ⁴

ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσήφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, 19

δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι,⁵

ἐβουλήθη λάθρα⁶ ἀπολῦσαι αὐτήν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ 20

ἐνθυμηθέντος,⁷ ἰδοῦ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ⁸ ἐφάνη

αὐτῷ, λέγων, Ἰωσήφ, υἱὸς Δαβὶδ, μὴ φοβηθῆς

παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου: τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ

γεννηθὲν ἐκ πνεύματος ἁγίου. Τέξεται⁹ δὲ υἱόν, 21

καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν: αὐτὸς γὰρ

σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. 22

Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ

τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοῦ, ἡ 23

παρθένος¹⁰ ἐν γαστρὶ⁴ ἔξει καὶ τέξεται⁹ υἱόν, καὶ

καλέσουσιν τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ,¹¹ ὃ ἐστιν

¹γέννησις, εως, ἡ, nativity, birth. ²μνηστεύω, ask in marriage. ³πρὶν, before, formerly. ⁴γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ⁵παραδειγματίζω, expose, make an example of. ⁶λάθρα, secretly. ⁷ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ⁸ὄναρ, τό, dream. ⁹τίκτω, give birth to, bear. ¹⁰παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹¹Ἑμμανουήλ, ὁ, Emmanuel.

μεθερμηνευόμενον,¹ Μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. Διεγερθεῖς² δὲ 24

ὁ Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου,³ ἐποίησεν ὡς προσέταξεν⁴

αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβεν τὴν γυναῖκα

αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὔ ἔτεκεν⁵ τὸν 25

υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον·⁶ καὶ ἐκάλεσεν τὸ ὄνομα

αὐτοῦ Ἰησοῦν.

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ⁷ τῆς Ἰουδαίας, ἐν 2

ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ, μάγοι⁸ ἀπὸ

ἀνατολῶν⁹ παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα, λέγοντες, 2

Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς⁵ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Εἶδομεν

γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα¹⁰ ἐν τῇ ἀνατολῇ,⁹ καὶ ἤλθομεν

προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης ὁ βασιλεὺς 3

ἐταράχθη,¹¹ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ· καὶ 4

συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ

λαοῦ, ἐπυνθάνετο¹² παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ χριστὸς

¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ² διεγείρω, arouse completely, stir up. ³ ὕπνος, ου, ὁ, sleep. ⁴ προστάσσω, command, order. ⁵ τίκτω, give birth to, bear. ⁶ πρωτότοκος, first-born. ⁷ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ⁸ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ⁹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ ταράσσω, trouble, agitate. ¹² πυνθάνομαι, inquire, ask.

γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ἐν Βηθλεὲμ¹ τῆς 5
 Ἰουδαίας· οὕτως γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου, 6
 Καὶ σὺ Βηθλεὲμ,¹ γῆ Ἰούδα,² οὐδαμῶς³ ἐλαχίστη⁴ εἶ ἐν
 τοῖς ἡγεμόσιν⁵ Ἰούδα·² ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται
 ἡγούμενος,⁶ ὅστις ποιμανεῖ⁷ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ.
 Τότε Ἡρώδης, λάθρᾳ⁸ καλέσας τοὺς μάγους,⁹ 7
 ἠκρίβωσεν¹⁰ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου
 ἀστέρος.¹¹ Καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεὲμ¹ εἶπεν, 8
 Πορευθέντες ἀκριβῶς¹² ἐξετάσατε¹³ περὶ τοῦ παιδίου·
 ἐπὰν¹⁴ δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως καγὼ ἐλθὼν
 προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως 9
 ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ, ὁ ἀστήρ,¹¹ ὃν εἶδον ἐν τῇ
 ἀνατολῇ,¹⁵ προῆγεν¹⁶ αὐτούς, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω¹⁷
 οὗ¹⁸ ἦν τὸ παιδίον. Ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα,¹¹ ἐχάρησαν 10
 χαρὰν μεγάλην σφόδρα.¹⁹ Καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν, 11
 εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ

¹ Βηθλεὲμ, ἢ, Bethlehem. ² Ἰούδα, ὁ, Judah, Judas. ³ οὐδαμῶς, by no means. ⁴ ἐλάχιστος, least, smallest. ⁵ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁶ ἡγέομαι, lead, be chief. ⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁸ λάθρᾳ, secretly. ⁹ μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ¹⁰ ἀκριβῶς, ascertain precisely. ¹¹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹² ἀκριβῶς, carefully, accurately. ¹³ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ¹⁴ ἐπὰν, when, as soon as. ¹⁵ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ¹⁶ προάγω, lead forth, go before. ¹⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁸ οὗ, where, when. ¹⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly.

πесόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς
 θησαυροὺς¹ αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα,² χρυσὸν³
 καὶ λίβανον⁴ καὶ σμύρναν.⁵ Καὶ χρηματισθέντες⁶ κατ' 12
 ὄναρ⁷ μὴ ἀνακάμψαι⁸ πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ
 ἀνεχώρησαν⁹ εἰς τὴν χώραν¹⁰ αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων⁹ δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου 13
 φαίνεται κατ' ὄναρ⁷ τῷ Ἰωσήφ, λέγων, Ἐγερθεὶς
 παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
 φεῦγε¹¹ εἰς Αἴγυπτον,¹² καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί:
 μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι
 αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν 14
 μητέρα αὐτοῦ νυκτός, καὶ ἀνεχώρησεν⁹ εἰς Αἴγυπτον,¹²
 καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς¹³ Ἡρώδου: ἵνα πληρωθῇ 15
 τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος,
 Ἐξ Αἰγύπτου¹² ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Τότε Ἡρώδης, 16

¹ θησαυρός, οὐ, ό, storehouse, treasure. ² δῶρον, ου, τό, gift, present. ³ χρυσός, οὐ, ό, gold, anything made of gold. ⁴ λίβανος, ου, ό, (the) Lebanon, incense. ⁵ σμύρνα, ης, ή, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁶ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁷ ὄναρ, τό, dream. ⁸ ἀνακάμπτω, turn back, return. ⁹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁰ χώρα, ας, ή, land, region. ¹¹ φεύγω, flee, escape. ¹² Αἴγυπτος, ου, ή, Egypt. ¹³ τελευτή, ης, ή, end, death.

ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη¹ ὑπὸ τῶν μάγων,² ἐθυμώθη³ λίαν,⁴
 καὶ ἀποστείλας ἀνείλεν⁵ πάντας τοὺς παῖδας⁶ τοὺς ἐν
 Βηθλεὲμ⁷ καὶ ἐν πᾶσιν τοῖς ὁρίοις⁸ αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς⁹
 καὶ κατωτέρω,¹⁰ κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσεν¹¹
 παρὰ τῶν μάγων.² Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 17
 Ἱερεμίου¹² τοῦ προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ¹³ 18
 ἠκούσθη, θρήνος¹⁴ καὶ κλαυθμὸς¹⁵ καὶ ὀδυρμὸς¹⁶
 πολλός, Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ
 ἤθελεν παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσὶν. Τελευτήσαντος¹⁷ 19
 δὲ τοῦ Ἡρώδου, ἰδοὺ, ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ¹⁸
 φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ,¹⁹ λέγων, Ἐγερθεὶς 20
 παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
 πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ· τεθνήκασιν²⁰ γὰρ οἱ
 ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς 21
 παρέλαβεν τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ

¹ ἐμπαίζω, mock. ² μάγος, ου, ὁ, magician, sorcerer. ³ θυμώω, provoke to anger. ⁴ λίαν, greatly, very. ⁵ ἀναιρέω, take up, kill. ⁶ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁷ Βηθλεὲμ, ἡ, Bethlehem. ⁸ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁹ διετής, two years old. ¹⁰ κάτω, down, below. ¹¹ ἀκριβόω, ascertain precisely. ¹² Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ¹³ Ῥαμᾷ, ἡ, Rama. ¹⁴ θρήνος, ου, ὁ, wailing, lamentation. ¹⁵ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁶ ὀδυρμός, οὔ, ὁ, lamentation, mourning. ¹⁷ τελευτάω, die, end. ¹⁸ ὄναρ, τό, dream. ¹⁹ Αἴγυπτος, ου, ἡ, Egypt. ²⁰ θνήσκω, die, am dying.

ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος¹ 22

βασιλεύει² ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντί³ Ἡρώδου τοῦ

πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν: χρηματισθεῖς⁴

δὲ κατ' ὄναρ,⁵ ἀνεχώρησεν⁶ εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας,

καὶ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ:⁷ 23

ὅπως πληρωθῇ τὸ ρηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι

Ναζωραῖος⁸ κληθήσεται.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ 3

βαπτιστής,⁹ κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ 2

λέγων, Μετανοεῖτε: ἡγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν

οὐρανῶν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ρηθὲς ὑπὸ Ἡσαΐου¹⁰ τοῦ 3

προφήτου, λέγοντος, Φωνὴ βοῶντος¹¹ ἐν τῇ ἐρήμῳ,

Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας¹² ποιεῖτε τὰς

τρίβους¹³ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχεν τὸ ἔνδυμα 4

αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν¹⁵ καμήλου,¹⁶ καὶ ζώνην¹⁷

¹ Ἀρχέλαος, ου, ὁ, Archelaus. ² βασιλεύω, reign, rule. ³ ἀντί, instead of, in place of. ⁴ χρηματίζω, instruct, reveal. ⁵ ὄναρ, τό, dream. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁸ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹¹ βοάω, cry aloud, shout. ¹² εὐθύς, immediately, at once. ¹³ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ¹⁴ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁵ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁶ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁷ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle.

δερματίνην¹ περὶ τὴν ὀσφὺν² αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή³
 αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες⁴ καὶ μέλι⁵ ἄγριον.⁶ Τότε ἐξεπορεύετο ⁵
 πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία καὶ
 πᾶσα ἡ περιχώρος⁷ τοῦ Ἰορδάνου·⁸ καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν ⁶
 τῷ Ἰορδάνῃ⁸ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι⁹ τὰς
 ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων ⁷
 καὶ Σαδδουκαίων¹⁰ ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα¹¹
 αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Γεννήματα¹² ἐχιδνῶν,¹³ τίς
 ὑπέδειξεν¹⁴ ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ⁸
 Ποιήσατε οὖν καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας·¹⁵ καὶ μὴ ⁹
 δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ·
 λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι δύνатаι ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
 τούτων ἐγείραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. Ἦδη δὲ καὶ ἡ ¹⁰
 ἀξίνη¹⁶ πρὸς τὴν ρίζαν¹⁷ τῶν δένδρων¹⁸ κεῖται·¹⁹ πᾶν
 οὖν δένδρον¹⁸ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται²⁰

¹ δερμάτινος, leather, made of skin. ² ὀσφύς, ὤος, ἡ, waist, hip. ³ τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ⁴ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ⁵ μέλι, ἰτος, τό, honey. ⁶ ἄγριος, wild, savage. ⁷ περιχώρος, ου, ἡ, neighboring. ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹⁰ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ¹² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ¹³ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁴ ὑποδείκνυμι, show, indicate. ¹⁵ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ¹⁶ ἀξίνη, ης, ἡ, axe. ¹⁷ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁸ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁹ κείμαι, lie, be laid. ²⁰ ἐκκόπτω, cut out, cut off.

καὶ εἰς τῷρ βάλλεται. Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι 11

εἰς μετάνοιαν.¹ ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος

ἰσχυρότερός² μου ἐστίν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ

ὑποδήματα³ βαστάσαι.⁴ αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν

πνεύματι ἁγίῳ. Οὗ τὸ πτύον⁵ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ 12

διακαθαριεῖ⁶ τὴν ἄλωνα⁷ αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖτον⁸

αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην,⁹ τὸ δὲ ἄχυρον¹⁰ κατακαύσει¹¹

πυρὶ ἀσβέστω.¹²

Τότε παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν 13

Ἰορδάνην¹³ πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ’

αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν¹⁴ αὐτόν, λέγων, Ἐγὼ 14

χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με

; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν πρὸς αὐτόν, Ἄφες ἄρτι: 15

οὕτως γὰρ πρέπον¹⁵ ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πάσαν

δικαιοσύνην. Τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βαπτισθεὶς ὁ 16

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² ἰσχυρός, strong, mighty. ³ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁴ βαστάζω, bear, carry. ⁵ πτύον, ου, τό, winnowing fork. ⁶ διακαθαρίζω, clean out, cleanse thoroughly. ⁷ ἄλων, ος, ἡ, threshing floor. ⁸ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁰ ἄχυρον, ου, τό, chaff. ¹¹ κατακαίω, burn up, consume entirely. ¹² ἀσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹³ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁴ διακαλύω, prevent, obstinately prevent. ¹⁵ πρέπω, be clearly seen, be fitting.

Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ,
 ἀνεώχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδεν τὸ πνεῦμα τοῦ
 θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ¹ περιστερὰν² καὶ ἐρχόμενον ἐπ’
 αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν, λέγουσα, 17
 Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.³

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη⁴ εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ 4
 πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου. Καὶ 2
 νηστεύσας⁵ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁶ καὶ νύκτας
 τεσσαράκοντα,⁶ ὕστερον⁷ ἐπεινάσεν.⁸ Καὶ προσελθὼν 3
 αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ ἵνα οἱ
 λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 4
 Γέγραπται, Οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος,
 ἀλλ’ ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος
 θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν 5
 ἀγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον⁹ τοῦ
 ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε 6

¹ ὡσεὶ, like, about. ² περιστερά, *ās*, ἡ, dove. ³ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁴ ἀνάγω, lead up, restore.
⁵ νηστεύω, fast. ⁶ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁷ ὕστερον, lastly, afterward. ⁸ πεινάω, hunger, am hungry. ⁹ πτερύγιον, ου, τό, highest point, pinnacle.

σεαυτὸν κάτω:¹ γέγραπται γὰρ ὅτι Τοῖς ἀγγέλοις
αὐτοῦ ἐντελεῖται² περὶ σοῦ: καί, Ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσίν
σε, μήποτε³ προσκόψῃς⁴ πρὸς λίθον τὸν πόδα σοῦ. 7
Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πάλιν γέγραπται, Οὐκ
ἐκπειράσεις⁵ κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν 8
παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁶
λίαν,⁷ καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ
κόσμου καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ταῦτα 9
πάντα σοι δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε 10
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ:
γέγραπται γάρ, Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις,
καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.⁸ Τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ 11
διάβολος: καὶ ἰδοὺ, ἄγγελοι προσήλθον καὶ διηκόνουν
αὐτῷ.

¹ κάτω, down, below. ² ἐντέλλομαι, command, give orders. ³ μήποτε, never, lest perchance. ⁴ προσκόπτω, strike against, stumble. ⁵ ἐκπειράζω, test thoroughly, tempt. ⁶ ὑψηλός, high, lofty. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ λατρεύω, serve, worship.

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, 12
 ἀνεχώρησεν¹ εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ καταλιπὼν² τὴν 13
 Ναζαρέτ,³ ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναοὺμ⁴ τὴν
 παραθαλασσίαν,⁵ ἐν ὁρίοις⁶ Ζαβουλὼν⁷ καὶ
 Νεφθαλείμ·⁸ ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου⁹ τοῦ 14
 προφήτου, λέγοντος, Γῆ Ζαβουλὼν⁷ καὶ γῆ 15
 Νεφθαλείμ,⁸ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν¹⁰ τοῦ Ἰορδάνου,¹¹
 Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθηήμενος ἐν σκότει 16
 εἶδεν φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρα¹² καὶ
 σκιᾷ¹³ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν¹⁴ αὐτοῖς.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν καὶ λέγειν, 17
 Μετανοεῖτε· ἤγγικεν γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν 18
 δύο ἀδελφούς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ
 Ἀνδρέαν¹⁵ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας

¹ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ² καταλείπω, leave, leave behind. ³ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ⁴ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ⁵ παραθαλάσσιος, by the sea. ⁶ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ Ζαβουλὼν, ὁ, Zebulun, Zebulon. ⁸ Νεφθαλείμ, ὁ, Naphtali. ⁹ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹² χώρα, ας, ἡ, land, region. ¹³ σκιά, ᾤς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

ἀμφίβληστρον¹ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.² 19

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Δεῦτε³ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς

ἄλιεῖς² ἀνθρώπων. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁴ 20

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁵ ἐκεῖθεν,⁶ εἶδεν 21

ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου⁷

καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ

Ζεβεδαίου⁷ τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας⁸ τὰ

δίκτυα⁴ αὐτῶν· καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως 22

ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν

ἠκολούθησαν αὐτῷ.

Καὶ περιήγεν⁹ ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων 23

ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ

εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν

νόσον¹⁰ καὶ πᾶσαν μαλακίαν¹¹ ἐν τῷ λαῷ. Καὶ 24

ἀπηλθεν ἡ ἀκοή¹² αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν Συρίαν·¹³ καὶ

¹ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ² ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ³ δεῦτε, come!. ⁴ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁵ προβαίνω, go forward, advance. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁸ καταρτίζω, mend, fit. ⁹ περιάγω, lead around, go about. ¹⁰ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹¹ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹² ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹³ Συρία, ας, ἡ, Syria.

προσῆνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹ ἔχοντας,
 ποικίλαις² νόσοις³ καὶ βασάνοις⁴ συνεχομένους,⁵ καὶ
 δαιμονιζομένους,⁶ καὶ σεληνιαζομένους,⁷ καὶ
 παραλυτικούς:⁸ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Καὶ 25
 ἤκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας
 καὶ Δεκαπόλεως⁹ καὶ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ
 πέραν¹⁰ τοῦ Ἰορδάνου.¹¹

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος: καὶ καθίσαντος 5

αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ: καὶ 2
 ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων,

Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι: ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ 3

βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

¹ κακῶς, badly, evilly. ² ποικίλος, varied, manifold. ³ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁴ βάσανος, ου, ἡ, torture, torment. ⁵ συνέχω, hold fast, oppress. ⁶ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ⁷ σεληνιαζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁸ παραλυτικός, ου, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁹ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Μακάριοι οἱ πενθοῦντες:¹ ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. 4

Μακάριοι οἱ πραεῖς:² ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσιν³ τὴν 5
γῆν.

Μακάριοι οἱ πεινῶντες⁴ καὶ διψῶντες⁵ τὴν δικαιοσύνην: 6
ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται.⁶

Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες:⁷ ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.⁸ 7

Μακάριοι οἱ καθαροὶ⁹ τῇ καρδίᾳ: ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν 8
ὄψονται.

Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί:¹⁰ ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ 9
κληθήσονται.

¹ πενθέω, mourn, lament. ² πραῦς, gentle, mild. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁷ ἐλεήμων, merciful, sympathetic. ⁸ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁹ καθαρός, clean, pure. ¹⁰ εἰρηνοποιός, ου, ό, making peace, pacific.

Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν¹ δικαιοσύνης: ὅτι 10

αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν² ὑμᾶς καὶ διώξωσιν, 11

καὶ εἰπωσιν πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι,

ἕνεκεν¹ ἑμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε,⁴ ὅτι ὁ μισθός⁵ 12

ὑμῶν πολλὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς: οὕτως γὰρ ἐδίωξαν τοὺς

προφῆτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ἵμεῖς ἐστε τὸ ἄλας⁶ τῆς γῆς: ἐὰν δὲ τὸ ἄλας⁶ μωρανθῇ,⁷ 13

ἐν τίνι ἀλισθήσεται;⁸ Εἰς οὐδὲν ἰσχύει⁹ ἔτι, εἰ μὴ

βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι¹⁰ ὑπὸ τῶν

ἀνθρώπων. Ἵμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου: οὐ 14

δύναται πόλις κρυβῆναι¹¹ ἐπάνω¹² ὄρους κειμένη:¹³ 15

οὐδὲ καίουσιν¹⁴ λύχνον¹⁵ καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν

μόδιον,¹⁶ ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν,¹⁷ καὶ λάμπει¹⁸ πᾶσιν

¹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ² ὀνειδίζω, reproach, revile. ³ ψευδομαι, lie. ⁴ ἀγαλλιᾶω, rejoice, am full of joy. ⁵ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁶ ἄλας, ατος, τό, salt. ⁷ μωραίνω, make foolish, make tasteless. ⁸ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁹ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁰ καταπατέω, trample under foot. ¹¹ κρύπτω, conceal, hide. ¹² ἐπάνω, above, over (gen). ¹³ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁴ καίω, burn, ignite. ¹⁵ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁶ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁷ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁸ λάμπω, shine.

τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. Οὕτως λαμψάτω¹ τὸ φῶς ὑμῶν 16

ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ
καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσιν τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν
τοῖς οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσητε² ὅτι ἦλθον καταλῦσαι³ τὸν νόμον ἢ τοὺς 17

προφῆτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι³ ἀλλὰ πληρῶσαι. 18

Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ⁴ ὁ οὐρανὸς καὶ

ἡ γῆ, ἰώτα⁵ ἐν ᾗ μία κεραία⁶ οὐ μὴ παρέλθῃ⁴ ἀπὸ τοῦ

νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. Ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν 19

τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων,⁷ καὶ διδάξῃ

οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος⁷ κληθήσεται ἐν τῇ

βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ,

οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη 20

ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ

εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

¹ λάμπω, shine. ² νομίζω, suppose, think. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁵ ἰώτα, τό, iota (the tenth Hebrew letter, yodh). ⁶ κεραία, ας, ἡ, projection, hook. ⁷ ἐλάχιστος, least, smallest.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,¹ Οὐ φονεύσεις:² ὅς 21

δ' ἂν φονεύσῃ,² ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ἐγὼ δὲ λέγω 22

ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος⁴ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ⁵

ἔνοχος³ ἔσται τῇ κρίσει· ὅς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ

αὐτοῦ, Ῥακά,⁶ ἔνοχος³ ἔσται τῷ συνεδρίῳ·⁷ ὅς δ' ἂν

εἴπῃ, Μωρέ,⁸ ἔνοχος³ ἔσται εἰς τὴν γέενναν⁹ τοῦ πυρός.

Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἐπὶ τὸ 23

θυσιαστήριον,¹¹ καὶ ἐκεῖ μνησθῇς¹² ὅτι ὁ ἀδελφός σου

ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν¹⁰ σου ἔμπροσθεν 24

τοῦ θυσιαστηρίου,¹¹ καὶ ὑπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι¹³

τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθων πρόσφερε τὸ δῶρόν¹⁰

σου. Ἵσθι εὐνοῶν¹⁴ τῷ ἀντιδίκῳ¹⁵ σου ταχύ,¹⁶ ἕως ὅτου 25

εἶ ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, μήποτε¹⁸ σε παραδῷ ὁ

ἀντίδικός¹⁵ τῷ κριτῇ,¹⁹ καὶ ὁ κριτής¹⁹ σε παραδῷ τῷ

ὑπηρέτῃ,²⁰ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. Ἀμὴν λέγω σοι, 26

¹ ἀρχαῖος, old, ancient. ² φονεύω, kill, murder. ³ ἔνοχος, involved in, liable. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ εἰκῇ, without cause or reason, vainly. ⁶ ρακά, empty-headed fool, empty. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ μωρός, foolish, stupid. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹¹ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ¹² μνηνέσκειν, remember, recall. ¹³ διαλλάσσομαι, become reconciled to. ¹⁴ εὐνοέω, think kindly of, make friends. ¹⁵ ἀντίδικος, ου, ὁ, opponent, adversary. ¹⁶ ταχύ, quickly, speedily. ¹⁷ ὅτου, until. ¹⁸ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁹ κριτής, ου, ὁ, judge. ²⁰ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant.

οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν,¹ ἕως ἂν ἀποδώσῃ τὸν ἔσχατον
κοδράντην.²

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Οὐ μοιχεύσεις·³ ἐγὼ δὲ λέγω 27

ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι⁴

αὐτήν ἤδη ἐμοίχευσεν³ αὐτήν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. Εἰ 29

δὲ ὁ ὀφθαλμὸς σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει⁵ σε, ἔξελε⁶

αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· συμφέρει⁷ γάρ σοι ἵνα

ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά

σου βληθῇ εἰς γέενναν.⁸ Καὶ εἰ ἡ δεξιὰ σου χεὶρ 30

σκανδαλίζει⁵ σε, ἔκκοψον⁹ αὐτήν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·

συμφέρει⁷ γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἐν τῶν μελῶν σου,

καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.⁸ Ἐρρέθη 31

δὲ ὅτι Ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ

ἀποστάσιον·¹⁰ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν ἀπολύσῃ 32

τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς¹¹ λόγου πορνείας,¹² ποιεῖ

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ³ μοιχεύω, commit adultery. ⁴ ἐπιθυμέω, desire, long for. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁷ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁸ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁹ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ¹⁰ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹¹ παρεκτός, except for, apart from. ¹² πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry.

αὐτὴν μοιχᾶσθαι·¹ καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ²
μοιχᾶται.¹

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,³ Οὐκ 33
ἐπιορκήσεις,⁴ ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους⁵
σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὁμόσαι⁶ ὅλως·⁷ μήτε ἐν τῷ 34
οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶν τοῦ θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι 35
ὑποπόδιόν⁸ ἐστὶν τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς
Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶν τοῦ μεγάλου βασιλέως· 36
μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης,⁶ ὅτι οὐ δύνασαι μίαν
τρίχα⁹ λευκὴν¹⁰ ἢ μέλαιναν¹¹ ποιῆσαι. Ἐστω δὲ ὁ 37
λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν¹² τούτων
ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ὁφθαλμὸν ἀντὶ¹³ ὀφθαλμοῦ, καὶ 38
ὀδόντα¹⁴ ἀντὶ¹³ ὀδόντος·¹⁴ ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ 39
ἀντιστῆναι¹⁵ τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ραπίσει¹⁶ ἐπὶ

¹ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ² γαμέω, marry. ³ ἀρχαῖος, old, ancient. ⁴ ἐπιορκέω, swear falsely, make a false vow. ⁵ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁶ ὁμνύω, swear, take an oath. ⁷ ὅλως, altogether, completely. ⁸ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁰ λευκός, white, bright. ¹¹ μέλας, black, ink. ¹² περισσός, excessive, abundant. ¹³ ἀντί, instead of, in place of. ¹⁴ ὀδός, ὁ, tooth. ¹⁵ ἀντίστημι, resist, oppose. ¹⁶ ραπίζω, slap, strike.

τὴν δεξιὰν σιαγὸνα,¹ στρέψον² αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην: 40

καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά³ σου

λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον: καὶ ὅστις σε 41

ἀγγαρεύσει⁴ μίλιον⁵ ἓν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ 42

αἰτοῦντί σε δίδου: καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ

δανείσασθαι⁶ μὴ ἀποστραφῆς.⁷

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρέθη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁸ σου, 43

καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου: ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, 44

Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς

καταρωμένους⁹ ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν

ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων¹⁰

ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς: ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ 45

πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον

αὐτοῦ ἀνατέλλει¹¹ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ

βρέχει¹² ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.¹³ Ἐὰν γὰρ 46

¹ σιαγών, ὄνος, ἡ, cheek, jawbone. ² στρέφω, turn, am converted. ³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ⁵ μίλιον, οὐ, τό, mile, Roman mile. ⁶ δανείζω, lend, borrow. ⁷ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁸ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁹ καταράσμαι, curse. ¹⁰ ἐπηρεάζω, mistreat, revile. ¹¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹² βρέχω, send rain, rain. ¹³ ἀδικος, unjust, unrighteous.

ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν¹ ἔχετε;

Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι² τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; Καὶ ἐὰν 47

ἀσπάσῃσθε τοὺς φίλους³ ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν⁴

ποιεῖτε; Οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι² οὕτως ποιοῦσιν; Ἔσεσθε 48

οὖν ὑμεῖς τέλειοι,⁵ ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς

οὐρανοῖς τέλειός⁵ ἐστιν.

Προσέχετε⁶ τὴν ἐλεημοσύνην⁷ ὑμῶν μὴ ποιεῖν 6

ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι⁸ αὐτοῖς:

εἰ δὲ μήγε,⁹ μισθὸν¹ οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ

ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην,⁷ μὴ σαλπίσσης¹⁰ 2

ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ¹¹ ποιοῦσιν ἐν ταῖς

συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ρύμαις,¹² ὅπως δοξασθῶσιν

ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων: ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσιν¹³ τὸν

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ³ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁴ περισσός, excessive, abundant. ⁵ τέλειος, complete, perfect. ⁶ προσέχω, take head of, attend to. ⁷ ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ¹⁰ σαλπίζω, sound a trumpet. ¹¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹² ῥύμη, ης, ἡ, narrow street, lane. ¹³ ἀπέχω, received, obtain.

μισθὸν¹ αὐτῶν. Σοῦ δὲ ποιούντος ἐλεημοσύνην,² μὴ 3
 γνῶτω ἡ ἀριστερά³ σου τί ποιεῖ ἡ δεξιὰ σου, ὅπως ἡ 4
 σου ἡ ἐλεημοσύνη² ἐν τῷ κρυπτῷ⁴· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ
 βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁴ αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ
 φανερῷ.⁵

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί,⁶ ὅτι 5
 φιλοῦσιν⁷ ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις⁸ τῶν
 πλατειῶν⁹ ἐστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσιν
 τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν¹⁰ τὸν
 μισθὸν¹ αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ 6
 ταμιεῖόν¹¹ σου, καὶ κλείσας¹² τὴν θύραν σου,
 πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ⁴· καὶ ὁ
 πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁴ ἀποδώσει σοι ἐν
 τῷ φανερῷ.⁵ Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε,¹³ 7
 ὥσπερ οἱ ἐθνικοί¹⁴· δοκοῦσιν γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ

¹ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ² ἐλεημοσύνη, ης, ἡ, alms, alms-giving. ³ ἀριστερός, left, on the left. ⁴ κρυπτός, hidden, secret. ⁵ φανερός, manifest, apparent. ⁶ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁷ φιλέω, love, kiss. ⁸ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁹ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹⁰ ἀπέχω, received, obtain. ¹¹ ταμείον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹² κλείω, shut, shut up. ¹³ βαττολογέω, chatter, utter empty words. ¹⁴ ἐθνικός, Gentile, pagan. ¹⁵ πολυλογία, ας, ἡ, much speaking, wordiness.

αὐτῶν εἰσακουσθήσονται.¹ Μὴ οὖν ὁμοιωθῇτε² αὐτοῖς: 8
οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε, πρὸ τοῦ
ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς: 9
Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω³ τὸ ὄνομά
σου. Ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου. Γενηθήτω τὸ θέλημά 10
σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Τὸν ἄρτον ἡμῶν 11
τὸν ἐπιούσιον⁴ δὸς ἡμῖν σήμερον. Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ 12
ὀφειλήματά⁵ ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς
ὀφειλέταις⁶ ἡμῶν. Καὶ μὴ εἰσενέγκῃς⁷ ἡμᾶς εἰς 13
πειρασμόν,⁸ ἀλλὰ ῥύσαι⁹ ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. Ὅτι
σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας. Ἀμήν. Ἐὰν γὰρ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 14
παραπτώματα¹⁰ αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ
ὑμῶν ὁ οὐράνιος:¹¹ ἐὰν δὲ μὴ ἀφῇτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ 15
παραπτώματα¹⁰ αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει
τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν.

¹ εἰσακούω, listen, hear. ² ὁμοιόω, make like, liken. ³ ἁγιάζω, make holy, consecrate. ⁴ ἐπιούσιος, for today, daily. ⁵ ὀφειλήμα, τος, τό, debt, that which is owed. ⁶ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁷ εἰσφέρω, carry inward, bring in. ⁸ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁹ ῥύομαι, rescue, save. ¹⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹¹ οὐράνιος, heavenly, in heaven.

Ὅταν δὲ νηστεύητε,¹ μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ² 16

σκυθρωποί:³ ἀφανίζουσιν⁴ γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν,

ὅπως φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες:¹ ἀμὴν

λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσιν⁵ τὸν μισθὸν⁶ αὐτῶν. Σὺ δὲ 17

νηστεύων¹ ἄλειψαί⁷ σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ

πρόσωπόν σου νίψαι,⁸ ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις 18

νηστεύων,¹ ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ:⁹ καὶ

ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ⁹ ἀποδώσει σοι.

Μὴ θησαυρίζετε¹⁰ ὑμῖν θησαυροὺς¹¹ ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου 19

σῆς¹² καὶ βρώσις¹³ ἀφανίζει,⁴ καὶ ὅπου κλέπται¹⁴

διορύσσουσιν¹⁵ καὶ κλέπτουσιν:¹⁶ θησαυρίζετε¹⁰ δὲ 20

ὑμῖν θησαυροὺς¹¹ ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σῆς¹² οὔτε

βρώσις¹³ ἀφανίζει,⁴ καὶ ὅπου κλέπται¹⁴ οὐ

διορύσσουσιν¹⁵ οὐδὲ κλέπτουσιν.¹⁶ Ὅπου γάρ ἐστιν ὁ 21

θησαυρὸς¹¹ ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ 22

¹ νηστεύω, fast. ² ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ³ σκυθρωπός, sad, gloomy. ⁴ ἀφανίζω, destroy, cause to disappear. ⁵ ἀπέχω, received, obtain. ⁶ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ νίπτω, wash. ⁹ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁰ θησαυρίζω, lay up, store up. ¹¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² σῆς, σιγή, ὁ, moth. ¹³ βρώσις, εἶς, ἡ, eating, food. ¹⁴ κλέπτης, οὐ, ὁ, thief. ¹⁵ διορύσσω, break through, break in. ¹⁶ κλέπτω, steal.

λύχνος¹ τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός: ἐὰν οὖν ὁ
 ὀφθαλμός σου ἀπλοῦς² ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν
 ἔσται: ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ 23
 σῶμά σου σκοτεινὸν⁴ ἔσται. Εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ
 σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον;⁵ Οὐδεὶς δύναται 24
 δυσὶν κυρίois δουλεύειν: ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει, καὶ
 τὸν ἕτερον ἀγαπήσει: ἢ ἐνὸς ἀνθέξεται,⁷ καὶ τοῦ
 ἐτέρου καταφρονήσει.⁸ Οὐ δύνασθε θεῶ δουλεύειν⁶
 καὶ μαμωνᾶ.⁹ Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε¹⁰ τῇ 25
 ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε καὶ τί πίνητε: μὴδὲ τῷ σώματι
 ὑμῶν, τί ἐνδύσθητε.¹¹ Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεονῶν ἐστιν τῆς
 τροφῆς,¹² καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος;¹³ Ἐμβλέψατε¹⁴ 26
 εἰς τὰ πετεινὰ¹⁵ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ
 θερίζουσιν,¹⁶ οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας,¹⁷ καὶ ὁ
 πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος¹⁸ τρέφει¹⁹ αὐτά: οὐχ ὑμεῖς

¹ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ² ἀπλοῦς, simple, single. ³ φωτεινός, bright, full of light. ⁴ σκοτεινός, dark, full of darkness. ⁵ πόσος, how many? how great? ⁶ δουλεύω, serve, am a slave. ⁷ ἀντέχομαι, hold, hold fast. ⁸ καταφρονέω, think little of, despise. ⁹ μαμωνᾶς, ἄ, ὁ, riches, mammon. ¹⁰ μεριμνᾶω, be anxious, distracted. ¹¹ ἐνδύω, put on, clothe. ¹² τροφή, ἥς, ἡ, food, nourishment. ¹³ ἐνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁴ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁵ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁶ θερίζω, reap, gather. ¹⁷ ἀποθήκη, ἥς, ἡ, storehouse, barn. ¹⁸ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ¹⁹ τρέφω, make to grow, nourish.

μᾶλλον διαφέρετε¹ αὐτῶν; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν² 27

δύναται προσθεῖναι³ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν⁴ αὐτοῦ πῆχυν⁵

ἕνα; Καὶ περὶ ἐνδύματος⁶ τί μεριμνᾶτε;² Καταμάθετε⁷ 28

τὰ κρίνα⁸ τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει·⁹ οὐ κοπιᾷ,¹⁰ οὐδὲ

νήθει·¹¹ λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομῶν¹² ἐν πάσῃ τῇ 29

δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο¹³ ὥς ἐν τούτων. Εἰ δὲ τὸν 30

χόρτον¹⁴ τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον¹⁵ εἰς

κλίβανον¹⁶ βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν,¹⁷

οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι;¹⁸ Μὴ οὖν 31

μεριμνήσητε,² λέγοντες, Τί φάγωμεν, ἢ τί πίνωμεν, ἢ

τί περιβαλώμεθα;¹³ Πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη 32

ἐπιζητεῖ·¹⁹ οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος²⁰ ὅτι

χρῆζετε²¹ τούτων ἀπάντων. Ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν 33

βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ

ταῦτα πάντα προστεθήσεται³ ὑμῖν. Μὴ οὖν 34

¹ διαφέρω, differ, carry through. ² μεριμνάω, be anxious, distracted. ³ προστίθηναι, add, add to. ⁴ ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ⁵ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ⁶ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁷ καταμανθάνω, observe (well), learn. ⁸ κρίνον, ου, τό, lily. ⁹ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁰ κοπιᾷ, toil, labor. ¹¹ νήθω, spin. ¹² Σολομῶν, ωνος, ὁ, Solomon. ¹³ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁴ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁵ αὔριον, tomorrow. ¹⁶ κλίβανος, ου, ὁ, oven, furnace. ¹⁷ ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹⁸ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁰ οὐράνιος, heavenly, in heaven. ²¹ χρῆζω, need, have need of.

μεριμνήσητε¹ εἰς τὴν αὔριον·² ἡ γὰρ αὔριον²
 μεριμνήσει¹ τὰ ἐαυτῆς. Ἀρκετὸν³ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία⁴
 αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε· ἐν ᾧ γὰρ κρίματι⁵ κρίνετε, 7
 κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ⁶ μετρεῖτε,⁷ μετρηθήσεται⁷
 ὑμῖν. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος⁸ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ 3
 τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ⁹ ὀφθαλμῷ δοκὸν¹⁰
 οὐ κατανοεῖς;¹¹ Ἡ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, Ἄφες 4
 ἐκβάλω τὸ κάρφος⁸ ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου· καὶ ἰδοὺ,
 ἡ δοκὸς¹⁰ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά,¹² ἔκβαλε 5
 πρῶτον τὴν δοκὸν¹⁰ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε
 διαβλέψεις¹³ ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος⁸ ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ
 τοῦ ἀδελφοῦ σου.

¹ μεριμνάω, be anxious, distracted. ² αὔριον, tomorrow. ³ ἀρκετός, sufficient, enough. ⁴ κακία, ας, ἡ, malice, evil. ⁵ κρίμα, ας, τό, judgment, verdict. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ μετρέω, measure, estimate. ⁸ κάρφος, ους, τό, speck, dry stalk. ⁹ σός, your, yours. ¹⁰ δοκός, οὔ, ἡ, beam of timber, log. ¹¹ κατανοέω, observe, understand. ¹² ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹³ διαβλέπω, see clearly, look intently.

Μὴ δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν·¹ μηδὲ βάλητε τοὺς ⁶
 μαργαρίτας² ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,³ μήποτε⁴
 καταπατήσωσιν⁵ αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ
 στραφέντες⁶ ῥήξωσιν⁷ ὑμᾶς.

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρησете· ⁷
 κρούετε,⁸ καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. Πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν ⁸
 λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὕρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι⁸
 ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν ⁹
 αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει⁹ αὐτῷ; ¹⁰
 Καὶ ἐὰν ἰχθὺν¹⁰ αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν¹¹ ἐπιδώσει⁹ αὐτῷ; Εἰ ¹¹
 οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα¹² ἀγαθὰ
 διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ¹³ μᾶλλον ὁ πατὴρ
 ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν
 αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ¹²
 ἄνθρωποι, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ

¹ κύων, os, ὁ, dog. ² μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ μήποτε, never, lest perchance. ⁵ καταπατέω, trample under foot. ⁶ στρέφω, turn, am converted. ⁷ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁸ κρούω, knock, strike. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹¹ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹² δόμα, τος, τό, present, gift. ¹³ πόσος, how many? how great?

ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς¹ πύλης·² ὅτι πλατεῖα³ ἡ πύλη,² ¹³
καὶ εὐρύχωρος⁴ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν ἀπώλειαν,⁶
καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· τί στενὴ¹ ἡ ¹⁴
πύλη,² καὶ τεθλιμμένη⁷ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα⁵ εἰς τὴν
ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν.

Προσέχετε⁸ δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν,⁹ οἵτινες ¹⁵
ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασιν¹⁰ προβάτων, ἔσωθεν
δέ εἰσιν λύκοι¹² ἄρπαγες.¹³ Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ¹⁶
ἐπιγνώσεσθε αὐτούς· μήτι¹⁴ συλλέγουσιν¹⁵ ἀπὸ
ἀκανθῶν¹⁶ σταφυλὴν,¹⁷ ἢ ἀπὸ τριβόλων¹⁸ σῦκα;¹⁹ ¹⁷
Οὕτως πᾶν δένδρον²⁰ ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ·
τὸ δὲ σαπρὸν²¹ δένδρον²⁰ καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ ¹⁸
δύναται δένδρον²⁰ ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν,

¹ στενός, narrow. ² πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ³ πλατύς, broad, street. ⁴ εὐρύχωρος, broad, spacious. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁷ θλίβω, press, oppress. ⁸ προσέχω, take head of, attend to. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ¹⁰ ἐνδύμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹¹ ἔσωθεν, from within, within. ¹² λύκος, ου, ό, wolf, jackal. ¹³ ἄρπαξ, ravenous, rapacious. ¹⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁵ συλλέγω, collect, gather. ¹⁶ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁷ σταφυλή, ης, ἡ, grape, bunch of grapes. ¹⁸ τρίβολος, ου, ό, thistle, briar. ¹⁹ σῦκον, ου, τό, fig. ²⁰ δένδρον, ου, τό, tree. ²¹ σαπρός, rotten, worthless.

οὐδὲ δένδρον¹ σαπρὸν² καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν 19

δένδρον¹ μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται³ καὶ εἰς

πῦρ βάλλεται. Ἄρα γε⁴ ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν 20

ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, 21

κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν:

ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν

οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσίν μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, 22

Κύριε, κύριε, οὐ τῷ σῷ⁵ ὀνόματι προεφητεύσαμεν,⁶

καὶ τῷ σῷ⁵ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ⁵

ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; Καὶ τότε 23

ὁμολογήσω⁷ αὐτοῖς ὅτι Οὐδέποτε⁸ ἔγνων ὑμᾶς:

ἀποχωρεῖτε⁹ ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.¹⁰ 24

Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ

ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω¹¹ αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ,¹² ὅστις

ὑποδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν:¹³ καὶ 25

κατέβη ἡ βροχὴ¹⁴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ¹⁵ καὶ

¹ δένδρον, ου, τό, tree. ² σαπρός, rotten, worthless. ³ ἐκκόπτω, cut out, cut off. ⁴ γέ, indeed, at least. ⁵ σός, your, yours. ⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁷ ὁμολογέω, confess, profess. ⁸ οὐδέποτε, never. ⁹ ἀποχωρέω, go away, depart. ¹⁰ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ¹¹ ὁμοιώω, make like, liken. ¹² φρόνιμος, prudent, wise. ¹³ πέτρα, ας, ἡ, rock. ¹⁴ βροχή, ης, ἡ, rain, heavy rain. ¹⁵ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream.

ἔπνευσαν¹ οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέπεσον² τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ,
καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο³ γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν.⁴ 26

Καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ
ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται⁵ ἀνδρὶ μωρῷ,⁶ ὅστις
ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον·⁷ καὶ 27

κατέβη ἡ βροχὴ⁸ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ⁹ καὶ ἔπνευσαν¹
οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν¹⁰ τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ
ἔπεσεν· καὶ ἦν ἡ πτώσις¹¹ αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν¹² ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους 28

τούτους, ἐξεπλήσσοντο¹³ οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ·

ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ 29

ὡς οἱ γραμματεῖς.

Καταβάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ 8

ὄχλοι πολλοί· καὶ ἰδοὺ, λεπρὸς¹⁴ ἔλθων προσεκύνει 2

αὐτῷ, λέγων, Κύριε, ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι.

¹ πνέω, blow. ² προσπίπτω, fall upon, fall down before. ³ θεμελιόω, lay a foundation, found. ⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁵ ὁμοιάω, make like, liken. ⁶ μωρός, foolish, stupid. ⁷ ἄμμος, ου, ἡ, sand. ⁸ βροχὴ, ης, ἡ, rain, heavy rain. ⁹ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹⁰ προσκόπτω, strike against, stumble. ¹¹ πτώσις, εως, ἡ, fall, falling. ¹² συντελέω, complete, accomplish. ¹³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁴ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous.

Καὶ ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα, ἤψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, 3
 λέγων, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη
 αὐτοῦ ἡ λέπρα.² Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅρα 4
 μηδενὶ εἰπῆς· ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ,
 καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον³ ὃ προσέταξεν⁴ Μωσῆς, εἰς
 μαρτύριον⁵ αὐτοῖς.

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερναοῦμ,⁶ προσήλθεν αὐτῷ 5
 ἐκατόνταρχος⁷ παρακαλῶν αὐτόν, καὶ λέγων, Κύριε, ὁ 6
 παῖς⁸ μου βέβληται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός,⁹ δεινῶς
 βασανιζόμενος.¹¹ Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ 7
 ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 8
 ἐκατόνταρχος⁷ ἔφη, Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου
 ὑπὸ τὴν στέγην¹² εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ
 ἰαθήσεται¹³ ὁ παῖς⁸ μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι 9
 ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας.¹⁴ καὶ

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ³ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁴ προστάσσω, command, order. ⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁶ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁷ ἐκατοντάρχης, centurion. ⁸ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁹ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁰ δεινῶς, terribly, vehemently. ¹¹ βασανίζω, torment, torture. ¹² στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹³ ἰάομαι, heal. ¹⁴ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier.

λέγω τούτῳ, Πορεύθητι, καὶ πορεύεται: καὶ ἄλλῳ,
 Ἔρχου, καὶ ἔρχεται: καὶ τῷ δούλῳ μου, Ποίησον
 τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασεν, καὶ 10
 εἶπεν τοῖς ἀκολουθοῦσιν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν
 τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην¹ πίστιν εὑρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι 11
 πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν² καὶ δυσμῶν³ ἔξουσιν,⁴ καὶ
 ἀνακλιθήσονται⁵ μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
 ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν: οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας 12
 ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον:⁶ ἐκεῖ ἔσται
 ὁ κλαυθμὸς⁷ καὶ ὁ βρυγμὸς⁸ τῶν ὀδόντων.⁹ Καὶ εἶπεν 13
 ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῃ,¹⁰ Ὑπαγε, καὶ ὥς
 ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι. Καὶ ἰάθη¹¹ ὁ παῖς¹² αὐτοῦ ἐν
 τῇ ὥρᾳ ἐκεῖνη.

¹ τοσοῦτος, so great, so much. ² ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ³ δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ⁴ ἔλκω, have come, am present. ⁵ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁶ ἐξώτερος, outer, outside. ⁷ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ⁸ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ ἑκατοντάρχης, centurion. ¹¹ ἰάομαι, heal. ¹² παῖς, ὁ, male or female child, servant.

Καὶ ἔλθων ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν Πέτρου, εἶδεν τὴν 14

πενθεράν¹ αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν,² καὶ 15

ἤψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός·³

καὶ ἠγγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτῷ. Ὁψίας⁴ δὲ γενομένης 16

προσῆνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους⁵ πολλούς· καὶ

ἐξέβαλεν τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς⁶

ἔχοντας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ 17

Ἡσαΐου⁷ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Αὐτὸς τὰς

ἀσθενείας⁸ ἡμῶν ἔλαβεν, καὶ τὰς νόσους⁹ ἐβάστασεν.¹⁰

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτόν, 18

ἐκέλευσεν¹¹ ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.¹² Καὶ προσελθὼν 19

εἰς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ἀκολουθήσω

σοι ὅπου ἔαν ἀπέρχῃ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Αἱ 20

ἀλώπεκες¹³ φωλεοὺς¹⁴ ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ¹⁵ τοῦ

¹ πενθερά, ἀς, ἡ, mother-in-law. ² πυρέσσω, suffer with a fever. ³ πυρετός, οὐ, ὁ, fever. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ κακῶς, badly, evilly. ⁷ Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ⁸ ἀσθένεια, ἀς, ἡ, weakness, sickness. ⁹ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ¹⁰ βαστάζω, bear, carry. ¹¹ κελεύω, order, command. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ ἀλώπηξ, εκος, ἡ, fox. ¹⁴ φωλεός, οὐ, ὁ, den, hole. ¹⁵ πετεινόν, οὐ, τό, bird.

οὐρανοῦ κατασκηνώσεις:¹ ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ
 ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.² Ἄλλος δὲ τῶν 21
 μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, ἐπίτρεψόν³ μοι
 πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι⁴ τὸν πατέρα μου. Ὁ δὲ 22
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἀκολουθε μοι, καὶ ἄφες τοὺς
 νεκροὺς θάψαι⁴ τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς.

Καὶ ἐμβάντι⁵ αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ 23
 μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, σεισμὸς⁶ μέγας ἐγένετο ἐν 24
 τῇ θαλάσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι⁷ ὑπὸ τῶν
 κυμάτων:⁸ αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν.⁹ Καὶ προσελθόντες οἱ 25
 μαθηταὶ ἤγειραν αὐτόν, λέγοντες, Κύριε, σῶσον ἡμᾶς,
 ἀπολλύμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί δειλοί¹⁰ ἐστε, 26
 ὀλιγόπιστοι;¹¹ Τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησεν τοῖς ἀνέμοις
 καὶ τῇ θαλάσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη¹² μεγάλη. Οἱ δὲ 27
 ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγοντες, Ποταπός¹³ ἐστιν
 οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν¹⁴

¹ κατασκήνωσις, εὖ, ἢ, place to live, nest. ² κλίνω, cause to bend, bow. ³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁴ θάπτω, bury. ⁵ ἐμβαίνω, embark. ⁶ σεισμὸς, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ⁷ καλύπτω, cover, veil. ⁸ κύμα, τὸς, τό, wave. ⁹ καθεύδω, sleep. ¹⁰ δειλός, cowardly, timid. ¹¹ ὀλιγόπιστος, of little faith. ¹² γαλήνη, ἡ, calm. ¹³ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁴ ὑπακούω, obey, listen.

αὐτῷ;

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν¹ εἰς τὴν χώραν² τῶν 28

Γεργεσηνῶν,³ ὑπὴντησαν⁴ αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι⁵

ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ⁶ λίαν,⁷ ὥστε

μὴ ἰσχύειν⁸ τινὰ παρελθεῖν⁹ διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης· καὶ 29

ἰδοῦ, ἔκραξαν λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ υἱέ

τοῦ θεοῦ; Ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι¹⁰ ἡμᾶς; 30

Ἦν δὲ μακράν¹¹ ἀπ' αὐτῶν ἀγγέλη¹² χοίρων¹³ πολλῶν

βοσκομένην.¹⁴ Οἱ δὲ δαίμονες¹⁵ παρεκάλουν αὐτόν, 31

λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον¹⁶ ἡμῖν

ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγγέλην¹² τῶν χοίρων.¹³ Καὶ εἶπεν 32

αὐτοῖς, Ὑπάγετε. Οἱ δὲ ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν

ἀγγέλην¹² τῶν χοίρων:¹³ καὶ ἰδοῦ, ὥρμησεν¹⁷ πᾶσα ἡ

ἀγγέλη¹² τῶν χοίρων¹³ κατὰ τοῦ κρημνοῦ¹⁸ εἰς τὴν

θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. Οἱ δὲ 33

¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ Γεργεσηνός, from Gerasene. ⁴ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁵ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁶ χαλεπός, hard, difficult. ⁷ λίαν, greatly, very. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ παρέρχομαι, pass by, go by. ¹⁰ βασανίζω, torment, torture. ¹¹ μακράν, far away. ¹² ἀγγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ¹³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ¹⁴ βόσκω, feed. ¹⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹⁸ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff.

βόσκοντες¹ ἔφυγον,² καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν
 ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων.³ Καὶ 34
 ἰδοῦ, πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συνάντησιν⁴ τῷ Ἰησοῦ:
 καὶ ἰδόντες αὐτόν, παρεκάλεσαν ὅπως μεταβῇ⁵ ἀπὸ
 τῶν ὁρίων⁶ αὐτῶν.

Καὶ ἐμβὰς⁷ εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν⁸ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν 9
 ἰδίαν πόλιν. Καὶ ἰδοῦ, προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν 2
 ἐπὶ κλίνης¹⁰ βεβλημένον: καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν
 πίστιν αὐτῶν εἶπεν τῷ παραλυτικῷ,⁹ Θάρσει,¹¹
 τέκνον: ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Καὶ ἰδοῦ, τινὲς 3
 τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτος βλασφημεῖ.
 Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις¹² αὐτῶν εἶπεν, Ἵνα 4
 τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε¹³ πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; 5
 Τί γάρ ἐστιν εὐκοπώτερον,¹⁴ εἰπεῖν, Ἀφέωνταί σου αἱ
 ἁμαρτίαι: ἢ εἰπεῖν, Ἔγεραι καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ 6

¹ βόσκω, feed. ² φεύγω, flee, escape. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ συνάντησις, εως, ἡ, meeting with. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ ἐμβαίνω, embark. ⁸ διαπεράω, cross over, pass through. ⁹ παραλυτικός, οὔ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁰ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹² ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ¹³ ἐνθυμέομαι, ponder, consider. ¹⁴ εὐκοπώτερον, easier.

εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς
 γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας – τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ¹ –
 Ἐγερθεῖς ἄρὸν σου τὴν κλίνην,² καὶ ὑπάγε εἰς τὸν
 οἶκόν σου. Καὶ ἐγερθεῖς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. 7
 Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεόν,
 τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

Καὶ παράγων³ ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖθεν⁴ εἶδεν ἄνθρωπον 9
 καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,⁵ Ματθαῖον⁶ λεγόμενον,
 καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς
 ἠκολούθησεν αὐτῷ.

Καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου⁷ ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδού, 10
 πολλοὶ τελῶναι⁸ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες
 συνανέκειντο⁹ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Καὶ 11
 ἰδόντες οἱ Φαρισαῖοι εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Διὰ
 τί μετὰ τῶν τελωνῶν⁸ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ

¹ παραλυτικός, οὗ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² κλίνη, ης, ἥ, couch, bed. ³ παράγω, pass by, depart. ⁴ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁵ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁶ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁸ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁹ συνανέκειμαι, recline at table with.

διδάσκαλος ὑμῶν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας εἶπεν αὐτοῖς, 12

Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες¹ ἱατροῦ,² ἀλλ' οἱ
κακῶς³ ἔχοντες. Πορευθέντες δὲ μάθετε⁴ τί ἐστίν, 13
Ἐλεον⁵ θέλω, καὶ οὐ θυσίαν·⁶ οὐ γὰρ ἤλθον καλέσαι
δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁷

Τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, λέγοντες, 14

Διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύομεν⁸ πολλά, οἱ
δὲ μαθηταὶ σου οὐ νηστεύουσιν;⁸ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 15
Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος⁹ πενθεῖν,¹⁰
ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστίν ὁ νυμφίος;¹¹ Ἐλεύσονται δὲ
ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ¹² ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹¹ καὶ
τότε νηστεύσουσιν.⁸ Οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει¹³ ἐπίβλημα 16
ράκου¹⁵ ἀγνάφου¹⁶ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·¹⁷ αἶρει γὰρ τὸ
πλήρωμα¹⁸ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον¹⁹
σχίσμα²⁰ γίνεται. Οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον²¹ εἰς 17

¹ ἰσχύω, be strong, able. ² ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ μαρθάνω, learn, ascertain. ⁵ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ⁶ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁷ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁸ νηστεύω, fast. ⁹ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁰ πενθέω, mourn, lament. ¹¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹² ἀπαίρω, take away, depart. ¹³ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁴ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁵ ῥάκος, οὐς, τό, rag, piece of cloth. ¹⁶ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁷ παλαιός, old, ancient. ¹⁸ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁹ χεῖρων, worse. ²⁰ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ²¹ νέος, new, young.

ἄσκοις¹ παλαιούς·² εἰ δὲ μήγε,³ ῥήγνυνται⁴ οἱ ἄσκοι,¹
 καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται,⁵ καὶ οἱ ἄσκοι¹ ἀπολούνται· ἀλλὰ
 βάλλουσιν οἶνον νέον⁶ εἰς ἄσκοις¹ καινούς, καὶ
 ἀμφότεροι⁷ συντηροῦνται.⁸

Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ, ἄρχων εἷς ἐλθὼν 18

προσεκύνει αὐτῷ, λέγων ὅτι Ἡ θυγάτηρ⁹ μου ἄρτι
 ἐτελεύτησεν·¹⁰ ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ’
 αὐτήν, καὶ ζήσεται. Καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς 19
 ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ, 20
 γυνὴ αἱμορροοῦσα¹¹ δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα
 ὀπισθεν,¹² ἥψατο τοῦ κρασπέδου¹³ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. 21
 Ἐλεγεν γὰρ ἐν ἑαυτῇ, Ἐὰν μόνον ἄψωμαι τοῦ ἱματίου
 αὐτοῦ, σωθήσομαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ 22
 ἰδὼν αὐτήν εἶπεν, Θάρσει,¹⁴ θύγατερ· ἡ πίστις σου
 σέσωκέν σε. Καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. 23

¹ ἄσκός, οὔ, ὅ, leather bottle, wineskin. ² παλαιός, old, ancient. ³ μήγε, otherwise (used in the phrase εἰ δὲ μήγε). ⁴ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁵ ἐκχέω, pour out, shed. ⁶ νέος, new, young. ⁷ ἀμφότεροι, both, both of two. ⁸ συντηρέω, preserve, treasure. ⁹ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ¹⁰ τελευτάω, die, end. ¹¹ αἱμορροέω, bleed, suffer with hemorrhage. ¹² ὀπισθεν, behind, after. ¹³ κράσπεδον, οὐ, τό, border, tassel. ¹⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ
 ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς¹ καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον,² 24
 λέγει αὐτοῖς, Ἀναχωρεῖτε·³ οὐ γὰρ ἀπέθανεν τὸ
 κοράσιον,⁴ ἀλλὰ καθεύδει.⁵ Καὶ κατεγέλων⁶ αὐτοῦ. 25
 Ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησεν τῆς
 χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον.⁴ Καὶ ἐξῆλθεν ἡ 26
 φήμη⁷ αὕτη εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην.

Καὶ παράγοντι⁸ ἐκεῖθεν⁹ τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ 27
 δύο τυφλοί, κράζοντες καὶ λέγοντες, Ἐλέησον¹⁰ ἡμᾶς,
 υἱὲ Δαυίδ. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσήλθον 28
 αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πιστεύετε
 ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί,
 κύριε. Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων, 29
 Κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ 30
 ἀνεώχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί: καὶ ἐνεβριμῆσατο¹¹

¹ αὐλητής, οἱ, flute player, pipe player. ² θορυβέω, make a commotion, agitate. ³ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁴ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ καταγελάω, deride, ridicule. ⁷ φήμη, ης, ἡ, report, news. ⁸ παράγω, pass by, depart. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ ἐλέέω, have mercy, pity. ¹¹ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly.

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ 31

δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν¹ αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ.

Αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ, προσήνεγκαν αὐτῷ 32

ἄνθρωπον κωφὸν² δαιμονιζόμενον.³ Καὶ ἐκβληθέντος 33

τοῦ δαιμονίου, ἐλάλησεν ὁ κωφός²· καὶ ἐθαύμασαν οἱ

ὄχλοι, λέγοντες, Οὐδέποτε⁴ ἐφάνη οὕτως⁵ ἐν τῷ

Ἰσραήλ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν 34

δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.

Καὶ περιῆγεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, 35

διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων

τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν

νόσον⁸ καὶ πᾶσαν μαλακίαν⁹ ἐν τῷ λαῷ. Ἰδὼν δὲ τοὺς 36

ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη¹⁰ περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν

ἐσκυλμένοι¹¹ καὶ ἐρριμμένοι¹² ὥσει¹³ πρόβατα μὴ

¹ διαφημίζω, spread abroad, report. ² κωφός, deaf, dumb. ³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ⁴ οὐδέποτε, never. ⁵ οὕτως, thus, so. ⁶ περιάγω, lead around, go about. ⁷ κώμη, ης, ἡ, village. ⁸ νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ⁹ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ σκύλλω, trouble, bother. ¹² ρίπτω, throw, cast. ¹³ ὥσει, like, about.

ἔχοντα ποιμένα.¹ Τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ὁ 37
 μὲν θερισμὸς² πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται³ ὀλίγοι· δεήθητε⁴ 38
 οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,² ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας³
 εἰς τὸν θερισμὸν² αὐτοῦ.

Καὶ προσκαλεσάμενος⁵ τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, 10
 ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε
 ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον⁶ καὶ
 πᾶσαν μαλακίαν.⁷

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστιν ταῦτα: 2
 πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος, καὶ Ἀνδρέας⁸ ὁ
 ἀδελφὸς αὐτοῦ: Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου,⁹ καὶ
 Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ: Φίλιππος, καὶ 3
 Βαρθολομαῖος:¹⁰ Θωμᾶς,¹¹ καὶ Ματθαῖος¹² ὁ τελώνης:
 Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου,¹⁴ καὶ Λεββαῖος¹⁵ ὁ

¹ ποιμήν, ἑνοσ, ὁ, shepherd. ² θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ³ ἐργάτης, οὐ, ὁ, workman, laborer. ⁴ δεῶμαι, ask, request. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ⁷ μαλακία, ας, ἡ, sickness, weakness. ⁸ Ἀνδρέας, οὐ, ὁ, Andrew. ⁹ Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ¹⁰ Βαρθολομαῖος, οὐ, ὁ, Bartholomew. ¹¹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹² Ματθαῖος, οὐ, ὁ, Matthew. ¹³ τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁴ Ἀλφαῖος, οὐ, ὁ, Alphaeus. ¹⁵ Λεββαῖος, οὐ, ὁ, Lebbaeus.

ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος:¹ Σίμων ὁ Κανανίτης,² καὶ 4

Ἰούδας Ἰσκαριώτης³ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

Τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ Ἰησοῦς, 5

παραγγείλας αὐτοῖς, λέγων, Εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ

ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν⁴ μὴ εἰσέλθητε: 6

πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ

ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Πορευόμενοι δὲ 7

κηρύσσετε, λέγοντες ὅτι Ἦγγικεν ἡ βασιλεία τῶν

οὐρανῶν. Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροῦς⁵ 8

καθαρίζετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε: δωρεὰν⁶ ἐλάβετε,

δωρεὰν⁶ δότε. Μὴ κτήσησθε⁷ χρυσόν,⁸ μηδὲ ἄργυρον,⁹ 9

μηδὲ χαλκὸν¹⁰ εἰς τὰς ζώνας¹¹ ὑμῶν, μὴ πήραν¹² εἰς 10

ὁδόν, μηδὲ δύο χιτῶνας,¹³ μηδὲ ὑποδήματα,¹⁴ μηδὲ

ράβδους:¹⁵ ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης¹⁶ τῆς τροφῆς¹⁷ αὐτοῦ

ἐστίν. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην¹⁸ εἰσέλθητε, 11

¹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ² Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerieth. ⁴ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ⁵ λεπρός, οὔ, ὁ, scaly, leprous. ⁶ δωρεάν, without cost, without cause. ⁷ κτάομαι, acquire, win. ⁸ χρυσός, οὔ, ὁ, gold, anything made of gold. ⁹ ἄργυρος, ου, ὁ, silver, silver as a metal. ¹⁰ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹¹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁴ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ¹⁵ ράβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹⁶ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ¹⁷ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment. ¹⁸ κώμη, ης, ἡ, village.

ἐξετάσατε¹ τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν: κάκει² μείνατε, ἕως
 ἂν ἐξέλθῃτε. Εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, 12
 ἀσπάσασθε αὐτήν. Καὶ ἐὰν μὲν ᾗ ἡ οἰκία ἄξια, ἐλθέτω 13
 ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν: ἐὰν δὲ μὴ ᾗ ἄξια, ἡ εἰρήνη
 ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. Καὶ ὅς ἐὰν μὴ δέξῃται 14
 ὑμᾶς μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι τῆς
 οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκεῖνης, ἐκτινάξατε³ τὸν
 κονιορτὸν⁴ τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 15
 ἀνεκτότερον⁵ ἔσται γῇ Σοδόμων⁶ καὶ Γομόρρων⁷ ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.

Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων:⁸ 16
 γίνεσθε οὖν φρόνιμοι⁹ ὡς οἱ ὄφεις,¹⁰ καὶ ἀκέραιοι¹¹ ὡς
 αἱ περιστεραί.¹² Προσέχετε¹³ δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων: 17
 παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹⁴ καὶ ἐν ταῖς
 συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν¹⁵ ὑμᾶς: καὶ ἐπὶ 18

¹ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ² κάκει, and there. ³ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁴ κονιορτός, οὐ, ὁ, dust. ⁵ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁶ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ⁷ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁸ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁰ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹¹ ἀκέραιος, unmixed, pure. ¹² περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹³ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁵ μαστιγώω, whip, lash.

ἡγεμόνας¹ δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν² ἑμοῦ, εἰς
μαρτύριον³ αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν. Ὅταν δὲ 19
παραδίδωσιν ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε⁴ πῶς ἢ τί
λαλήσητε: δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί
λαλήσετε: οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστέ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ 20
πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. 21
Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ
πατὴρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται⁵ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,⁶
καὶ θανατώσουσιν⁷ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι 22
ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου: ὁ δὲ ὑπομείνας⁸ εἰς
τέλος, οὗτος σωθήσεται. Ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν 23
τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε⁹ εἰς τὴν ἄλλην: ἀμὴν γὰρ
λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε¹⁰ τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ,
ἕως ἄν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

¹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ³ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

⁴ μεριμνάω, be anxious, distracted. ⁵ ἐπανίστημι, rise up against. ⁶ γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ⁷ θανατώω, put to death, subdue. ⁸ ὑπομένω, tarry, endure. ⁹ φεύγω, flee, escape. ¹⁰ τελέω, finish, fulfill.

Οὐκ ἔστιν μαθητῆς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον, οὐδὲ δοῦλος 24
 ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. Ἄρκετόν¹ τῷ μαθητῇ ἵνα 25
 γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ
 κύριος αὐτοῦ. Εἰ τὸν οἰκοδεσπότην² Βεελζεβούλ³
 ἐκάλεσαν, πόσῳ⁴ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς⁵ αὐτοῦ; Μὴ 26
 οὖν φοβηθῆτε αὐτούς: οὐδὲν γάρ ἐστιν κεκαλυμμένον
 ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται,⁷ καὶ κρυπτὸν⁸ ὃ οὐ
 γνωσθήσεται. Ὁ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ,⁹ εἴπατε ἐν 27
 τῷ φωτί: καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν
 δωματίων.¹⁰ Καὶ μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων 28
 τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτείνειν:
 φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν
 καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.¹¹ Οὐχὶ δύο στρουθία 29
 ἀσσαρίου¹³ πωλεῖται;¹⁴ Καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται
 ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ¹⁵ τοῦ πατρὸς ὑμῶν: ὑμῶν δὲ καὶ αἱ 30
 τρίχες¹⁶ τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἡριθμημέναι¹⁷ εἰσίν. Μὴ 31

¹ ἄρκετός, sufficient, enough. ² οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ³ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁴ πόσος, how many? how great? ⁵ οἰκιακός, one of a family. ⁶ καλύπτω, cover, veil. ⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁸ κρυπτός, hidden, secret. ⁹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ¹⁰ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹¹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹² στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ¹³ ἀσσάριον, ου, τό, assarion. ¹⁴ πωλέω, sell. ¹⁵ ἄνευ, without (gen). ¹⁶ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁷ ἀριθμέω, number, count.

οὖν φοβηθήτε: πολλῶν στρουθίων¹ διαφέρετε² ὑμεῖς. 32

Πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει³ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν

ἀνθρώπων, ὁμολογήσω³ καὶ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ

πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηται 33

με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν καὶ ἐν

ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς.

Μὴ νομίσῃτε⁴ ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν: 34

οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν.⁵ Ἦλθον 35

γὰρ διχάσαι⁶ ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ

θυγατέρα⁷ κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην⁸ κατὰ

τῆς πενθεράς⁹ αὐτῆς: καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου οἱ 36

οἰκειακοὶ¹⁰ αὐτοῦ. Ὁ φιλῶν¹¹ πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ 37

ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος: καὶ ὁ φιλῶν¹¹ υἱὸν ἢ

θυγατέρα⁷ ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος: καὶ ὁς οὐ 38

λαμβάνει τὸν σταυρὸν¹² αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω

¹ στρουθίον, ου, τό, sparrow, small bird. ² διαφέρω, differ, carry through. ³ ὁμολογέω, confess, profess. ⁴ νομίζω, suppose, think. ⁵ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁶ διχάζω, divide in two, set at variance. ⁷ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁸ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ⁹ πενθερά, ᾶς, ἡ, mother-in-law. ¹⁰ οἰκειακός, one of a family. ¹¹ φιλέω, love, kiss. ¹² σταυρός, οὗ, ὁ, cross.

μου, οὐκ ἔστιν μου ἄξιος. Ὁ εὐρών τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 39

ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

ἔνεκεν¹ ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν.

Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος 40

δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ δεχόμενος προφήτην 41

εἰς ὄνομα προφήτου μισθὸν² προφήτου λήψεται· καὶ

ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου μισθὸν² δικαίου

λήψεται. Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ³ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων 42

ποτήριον ψυχροῦ⁴ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν

λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν² αὐτοῦ.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁵ ὁ Ἰησοῦς διατάσσω⁶ τοῖς 11

δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη⁷ ἐκεῖθεν⁸ τοῦ

διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

¹ ἔνεκεν, for the sake of, on account of. ² μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴

ψυχρός, cold, cold hearted. ⁵ τελέω, finish, fulfill. ⁶ διατάσσω, command, give orders to. ⁷ μεταβαίνω, depart, leave.

⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ¹ τὰ ἔργα τοῦ 2
 χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, 3
 Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;² Καὶ 4
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες
 ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε: τυφλοὶ 5
 ἀναβλέπουσιν,³ καὶ χωλοὶ⁴ περιπατοῦσιν, λεπροὶ⁵
 καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ⁶ ἀκούουσιν, νεκροὶ
 ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται: καὶ μακάριός 6
 ἐστίν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ⁷ ἐν ἐμοί. Τούτων δὲ 7
 πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ
 Ἰωάννου, Τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;⁸
 Κάλαμον⁹ ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον;¹⁰ Ἀλλὰ τί 8
 ἐξήλθετε ἰδεῖν; Ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς¹¹ ἱματίοις
 ἡμφιεσμένον;¹² Ἰδοὺ, οἱ τὰ μαλακὰ¹¹ φοροῦντες¹³ ἐν
 τοῖς οἴκοις τῶν βασιλείων¹⁴ εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξήλθετε 9
 ἰδεῖν; Προφῆτην; Ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον¹⁵

¹ δεσμωτήριον, ου, τό, prison, jail. ² προσδοκάω, wait for, look for. ³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁴ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁵ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁰ σαλεύω, shake, excite. ¹¹ μαλακός, soft, effeminate. ¹² ἀμφιέννυμι, clothe, dress. ¹³ φορέω, wear, bear. ¹⁴ βασιλείας, kingly, royal. ¹⁵ περισσός, excessive, abundant.

προφήτου. Οὗτος γάρ ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, Ἰδοὺ, 10
 ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου,
 ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. Ἀμὴν 11
 λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς² γυναικῶν
 μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ·³ ὁ δὲ μικρότερος ἐν
 τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. Ἀπὸ δὲ 12
 τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ³ ἕως ἄρτι ἡ
 βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται,⁴ καὶ βιασται⁵
 ἀρπάζουσιν⁶ αὐτήν. Πάντες γὰρ οἱ προφήται καὶ ὁ 13
 νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν·⁷ καὶ εἰ θέλετε 14
 δεξιασθαι, αὐτός ἐστιν Ἡλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. Ὁ 15
 ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Τίτι δὲ ὁμοιώσω⁸ τὴν 16
 γενεὰν ταύτην; Ὁμοία ἐστὶν παιδίῳ ἐν ἀγοραῖς⁹
 καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν¹⁰ τοῖς ἐταίροις¹¹ αὐτῶν,
 καὶ λέγουσιν, Ἡυλήσαμεν¹² ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε· 17
 ἐθρηνήσαμεν¹⁴ ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.¹⁵ Ἦλθεν γὰρ 18

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² γεννητός, born, begotten. ³ βαπτιστής, οὗ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ βιάζω, use force, violence. ⁵ βιαστής, οὗ, ὁ, violent man, forceful. ⁶ ἀρπάζω, seize, snatch. ⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁸ ὁμοίω, make like, liken. ⁹ ἀγορά, ἀς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁰ προσφωνέω, call to, summon. ¹¹ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ¹² αὐλέω, play a flute, play the flute. ¹³ ὀρχέομαι, dance. ¹⁴ θρηνέω, lament, mourn. ¹⁵ κόπτω, strike, smite.

Ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, καὶ λέγουσιν,
 Δαιμόνιον ἔχει. ⁵Ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων ¹⁹
 καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, Ἰδοῦ, ¹ἄνθρωπος φάγος¹ καὶ
 οἰνοπότης,² τελωνῶν³ φίλος⁴ καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ
 ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Τότε ἤρξατο ⁵ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ ²⁰
 πλείσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. Οὐαὶ ²¹
 σοι, Χοραζίν,⁶ οὐαὶ σοι, Βηθσαιῖδᾶ,⁷ ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ⁸ καὶ
 Σιδῶνι⁹ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν,
 πάλαι¹⁰ ἂν ἐν σάκκῳ¹¹ καὶ σποδῷ¹² μετενόησαν. Πλὴν ²²
 λέγω ὑμῖν, Τύρῳ⁸ καὶ Σιδῶνι⁹ ἀνεκτότερον¹³ ἔσται ἐν
 ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. Καὶ σύ, Καπερναούμ,¹⁴ ἡ ἕως ²³
 τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθείσα,¹⁵ ἕως Ἰδοῦ¹⁶ καταβιβασθήσῃ:
 ὅτι εἰ ἐν Σοδόμοις¹⁸ ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι
 ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι¹⁹ τῆς σήμερον. Πλὴν λέγω ²⁴

¹ φάγος, ου, ὁ, glutton. ² οἰνοπότης, ου, ὁ, drunkard, excessive wine-drinker. ³ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁴ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁵ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁶ Χοραζίν, ἡ, Chorazin. ⁷ Βηθσαιῖδᾶ, ἡ, Bethsaida. ⁸ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁹ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁰ πάλαι, long ago, of old. ¹¹ σάκκος, ου, ὁ, sackcloth. ¹² σποδός, οὔ, ἡ, ashes. ¹³ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁴ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵ ὑψόω, lift up, exalt. ¹⁶ Ἰδοῦς, ου, ὁ, Hades. ¹⁷ καταβιβάζω, bring down, cause to go down. ¹⁸ Σόδομα, ὠν, τό, Sodom. ¹⁹ μέχρι, until, as far as (gen).

ὕμῖν ὅτι γῆ Σοδόμων¹ ἀνεκτότερον² ἔσται ἐν ἡμέρᾳ
κρίσεως, ἢ σοί.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, 25

Ἐξομολογοῦμαι³ σοι, πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ
τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας⁴ ταῦτα ἀπὸ σοφῶν⁵ καὶ
συνετῶν,⁶ καὶ ἀπεκάλυψας⁷ αὐτὰ νηπίοις.⁸ Naί, ὁ 26
πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία⁹ ἔμπροσθέν σου. 27
Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου: καὶ οὐδεὶς
ἐπιγινώσκει τὸν υἱόν, εἰ μὴ ὁ πατήρ: οὐδὲ τὸν πατέρα
τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ὃ ἐὰν βούληται ὁ
υἱὸς ἀποκαλύψαι.⁷ Δεῦτε¹⁰ πρὸς με πάντες οἱ 28
κοπιῶντες¹¹ καὶ πεφορτισμένοι,¹² καὶ ἐγὼ ἀναπαύσω¹³
ὑμᾶς. Ἄρατε τὸν ζυγόν¹⁴ μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε¹⁵ 29
ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός¹⁶ εἰμι καὶ ταπεινός¹⁷ τῇ καρδίᾳ:
καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν¹⁸ ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. Ὁ γὰρ 30

¹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ² ἀνεκτός, tolerable, bearable. ³ ἐξομολογέω, confess, profess. ⁴ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁵ σοφός, wise. ⁶ συνετός, intelligent, clever. ⁷ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁸ νήπιος, infant, child. ⁹ εὐδοκία, ας, ἡ, good pleasure, good-will. ¹⁰ δεῦτε, come!. ¹¹ κοπιᾶω, toil, labor. ¹² φορτίζω, load, burden. ¹³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁴ ζυγός, οὐ, δ, yoke, heavy burden. ¹⁵ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁶ πραῦς, gentle, mild. ¹⁷ ταπεινός, humble, downcast. ¹⁸ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest.

ζυγός¹ μου χρηστός,² καὶ τὸ φορτίον³ μου ἑλαφρόν⁴
ἐστιν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς σάββασιν **12**

διὰ τῶν σπορίμων·⁵ οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπεινάσαν,⁶
καὶ ἤρξαντο τίλλειν⁷ στάχυν⁸ καὶ ἐσθίειν. Οἱ δὲ **2**
Φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ, Ἴδού, οἱ μαθηταί σου
ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστιν ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. Ὁ δὲ εἶπεν **3**
αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε
ἐπεινάσεν⁶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: πῶς εἰσῆλθεν εἰς **4**
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁹
ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξον ἦν αὐτῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ'
αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν μόνοις; Ἡ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν **5**
τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ
σάββατον βεβηλοῦσιν,¹⁰ καὶ ἀναίτιοι¹¹ εἰσιν; Λέγω δὲ **6**
ὑμῖν ὅτι τοῦ ἱεροῦ μεῖζόν ἐστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκετε τί **7**

¹ ζυγός, οὖ, ὄ, yoke, heavy burden. ² χρηστός, good, kind. ³ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁴ ἑλαφρός, light, easy to bear. ⁵ σπόριμος, grain field, sown. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ τίλλω, pluck, pick. ⁸ στάχυς, υος, ὄ, Stachys, head of grain. ⁹ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁰ βεβηλώω, profane, desecrate. ¹¹ ἀναίτιος, innocent, guiltless.

ἐστιν, Ἔλεον¹ θέλω καὶ οὐ θυσίαν,² οὐκ ἂν
κατεδικάσατε³ τοὺς ἀναιτίους.⁴ Κύριος γάρ ἐστιν τοῦ 8
σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ μεταβάς⁵ ἐκεῖθεν⁶ ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν αὐτῶν. 9
Καὶ ἰδοὺ, ἄνθρωπος ἦν τὴν χεῖρα ἔχων ξηράν.⁷ καὶ
ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Εἰ ἔξεστιν τοῖς
σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κατηγορήσωσιν⁸ αὐτοῦ. Ὁ 11
δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔξει
πρόβατον ἓν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ⁹ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς
βόθυνον,¹⁰ οὐχὶ κρατήσῃ αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; Πόσῳ¹¹ οὖν 12
διαφέρει¹² ἄνθρωπος προβάτου. Ὡστε ἔξεστιν τοῖς
σάββασιν καλῶς ποιεῖν. Τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, 13
Ἔκτεινον¹³ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹³ καὶ
ἀποκατεστάθη¹⁴ ὑγιής¹⁵ ὡς ἡ ἄλλη. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι 14
συμβούλιον¹⁶ ἔλαβον κατ' αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως

¹ ἔλεος, οὐς, ὁ, pity, mercy. ² θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ³ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁴ ἀναιτίος, innocent, guiltless. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ ξηρός, dry, withered. ⁸ κατηγορέω, accuse, charge. ⁹ ἐμπίπτω, fall into, fall in. ¹⁰ βόθυνος, ου, ὁ, pit, ditch. ¹¹ πόσος, how many? how great? ¹² διαφέρω, differ, carry through. ¹³ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹⁴ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹⁵ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁶ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council.

αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς γνοὺς ἀνεχώρησεν¹ 15

ἐκεῖθεν·² καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ

ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, 16

ἵνα μὴ φανερόν³ αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ 17

ρήθην διὰ Ἡσαΐου⁴ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἰδοὺ, ὁ 18

παῖς⁵ μου ὃν ἡρέτισα·⁶ ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν

εὐδόκησεν⁷ ἡ ψυχὴ μου· θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ’

αὐτόν, καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. Οὐκ ἐρίσει,⁸ 19

οὐδὲ κραυγάσει·⁹ οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις¹⁰

τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Κάλαμον¹¹ συντετριμμένον¹² οὐ 20

κατεάξει,¹³ καὶ λίνον¹⁴ τυφόμενον¹⁵ οὐ σβέσει·¹⁶ ἕως ἂν

ἐκβάλῃ εἰς νῆκος¹⁷ τὴν κρίσιν. Καὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ 21

ἔθνη ἐλπιούσιν.

¹ ἀναχωρῶ, depart, withdraw. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ φανερός, manifest, apparent. ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁶ αἵρετιζω, choose. ⁷ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁸ ἐρίζω, quarrel, wrangle. ⁹ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ¹⁰ πλατεῖα, ας, ἡ, street. ¹¹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹² συντρίβω, break in pieces, crush. ¹³ κατάννυμι, break in pieces. ¹⁴ λίνον, ου, τό, lamp-wick, linen garment. ¹⁵ τύφω, raise smoke. ¹⁶ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁷ νῆκος, ους, τό, victory.

Τότε προσηγήθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος,¹ τυφλὸς καὶ 22
 κωφός:² καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ
 κωφόν² καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. Καὶ ἐξίσταντο³ 23
 πάντες οἱ ὄχλοι καὶ ἔλεγον, Μήτι⁴ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς
 Δαυὶδ; Οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, Οὗτος οὐκ 24
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβούλ⁵
 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς 25
 ἐνθυμήσεις⁶ αὐτῶν εἶπεν αὐτοῖς, Πᾶσα βασιλεία
 μερισθεῖσα⁷ καθ' ἑαυτῆς ἐρημοῦται:⁸ καὶ πᾶσα πόλις ἢ
 οἰκία μερισθεῖσα⁷ καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσεται. Καὶ εἰ 26
 ὁ Σατανᾶς τὸν Σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν
 ἐμερίσθη:⁷ πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; 27
 Καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβούλ⁵ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ
 υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; Διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν
 ἔσονται κριταί.⁹ Εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω 28
 τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν¹⁰ ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ

¹ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ² κωφός, deaf, dumb. ³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ⁶ ἐνθύμησις, εως, ἡ, deliberation, thought. ⁷ μερίζω, divide, part. ⁸ ἐρημόω, destroy, strip. ⁹ κριτής, ου, ὁ, judge. ¹⁰ φθάνω, come before another, anticipate.

θεοῦ. Ἡ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ 29
 ἰσχυροῦ¹ καὶ τὰ σκεύη² αὐτοῦ διαρπάσαι,³ ἐὰν μὴ
 πρῶτον δῇσῃ τὸν ἰσχυρόν;¹ Καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
 διαρπάσει.³ Ὁ μὴ ὦν μετ' ἐμοῦ κατ' ἐμοῦ ἐστίν· καὶ ὁ 30
 μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ σκορπίζει.⁴ Διὰ τοῦτο λέγω 31
 ὑμῖν, Πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία⁵ ἀφεθήσεται τοῖς
 ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία⁵ οὐκ
 ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ ὅς ἐὰν εἴπῃ λόγον 32
 κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ'
 ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ
 ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ
 μέλλοντι. Ἡ ποιήσατε τὸ δένδρον⁶ καλόν, καὶ τὸν 33
 καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον⁶ σαπρόν,⁷
 καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν·⁷ ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ
 δένδρον⁶ γινώσκεται. Γεννήματα⁸ ἐχιδνῶν,⁹ πῶς 34
 δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν, πονηροὶ ὄντες; Ἐκ γὰρ τοῦ

¹ ἰσχυρός, strong, mighty. ² σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ³ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁴ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁶ δένδρον, ου, τό, tree. ⁷ σαπρός, rotten, worthless. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent.

περισσεύματος¹ τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. Ὁ 35
 ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ² ἐκβάλλει
 ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ
 θησαυροῦ² ἐκβάλλει πονηρά. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πᾶν 36
 ῥήμα ἄργον,³ ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι,
 ἀποδώσουσιν περὶ αὐτοῦ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. Ἐκ 37
 γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων
 σου καταδικασθήσῃ.⁴

Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμματέων καὶ 38
 Φαρισαίων, λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπὸ σοῦ
 σημεῖον ἰδεῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Γενεὰ 39
 πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς⁵ σημεῖον ἐπιζητεῖ·⁶ καὶ σημεῖον
 οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ⁷ τοῦ
 προφήτου. Ὡσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς⁷ ἐν τῇ κοιλίᾳ⁸ τοῦ 40
 κήτους⁹ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας

¹ περίσσειμα, τος, τό, superfluity, abundance. ² θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ³ ἄργός, inactive, idle. ⁴ καταδικάζω, pass sentence upon, condemn. ⁵ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁶ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁷ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁸ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁹ κῆτος, ους, τό, sea monster, huge fish.

καὶ τρεῖς νύκτας. Ἄνδρες Νινευῖται¹ ἀναστήσονται ἐν 41
 τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν²
 αὐτήν: ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα³ Ἰωνᾶ,⁴ καὶ
 ἰδοὺ, πλείον Ἰωνᾶ⁴ ὧδε. Βασίλισσα⁵ νότου⁶ 42
 ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ
 κατακρινεῖ² αὐτήν: ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων⁷ τῆς γῆς
 ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομώντος:⁸ καὶ ἰδοὺ, πλείον
 Σολομώντος⁸ ὧδε. Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα 43
 ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων⁹
 τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν,¹⁰ καὶ οὐχ εὐρίσκει. Τότε 44
 λέγει, Ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν¹¹ ἐξῆλθον.
 Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σχολάζοντα,¹² σεσαρωμένον¹³ καὶ
 κεκοσμημένον.¹⁴ Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει 45
 μεθ' ἑαυτοῦ ἐπὶ τὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ,
 καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ: καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα
 τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα¹⁵ τῶν πρώτων. Οὕτως

¹ Νινευίτης, ου, ὁ, Ninevite. ² κατακρίνω, condemn. ³ κήρυγμα, τος, τό, proclamation, preaching. ⁴ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁵ βασίλισσα, ης, ἡ, queen. ⁶ νότος, ου, ὁ, south wind, south. ⁷ πέρας, ατος, τό, limit, end. ⁸ Σολομών, ωνος, ὁ, Solomon. ⁹ ἀνυδρος, waterless, dry. ¹⁰ ἀνάπαυσις, εως, ἡ, cessation, rest. ¹¹ ὅθεν, from where, from which. ¹² σχολάζω, devote oneself to, be unoccupied. ¹³ σαρῶ, sweep, sweep using a broom. ¹⁴ κοσμέω, adorn, put into order. ¹⁵ χείρων, worse.

ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοῦ, ἡ μήτηρ καὶ 46
οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῶ
λαλῆσαι. Εἶπεν δέ τις αὐτῶ, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ 47
ἀδελφοί σου ἔξω ἐστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆσαι. 48
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐτῶ, Τίς ἐστὶν ἡ
μήτηρ μου; Καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 49
ἐκτείνας¹ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ
εἶπεν, Ἰδοῦ, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅστις 50
γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν
οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφός καὶ ἀδελφὴ² καὶ μήτηρ
ἐστίν.

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας 13
ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθησαν πρὸς 2
αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον
ἐμβάντα³ καθῆσθαι: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν⁴

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀδελφὴ, ἡς, ἡ, sister. ³ ἐμβαίνω, embark. ⁴ αἰγιαλός, οὐ, ὁ, seashore, beach.

εἰστήκει. Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς, 3
 λέγων, Ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖρειν. Καὶ ἐν 4
 τῷ σπεῖρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ
 ἦλθεν τὰ πετεινὰ¹ καὶ κατέφαγεν² αὐτά. Ἄλλα δὲ 5
 ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη,³ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν·
 καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁴ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁵ γῆς· 6
 ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁶ ἐκαυματίσθη,⁷ καὶ διὰ τὸ μὴ
 ἔχειν ρίζαν⁸ ἐξηράνθη.⁹ Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς 7
 ἀκάνθας,¹⁰ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι¹⁰ καὶ ἀπέπνιξαν¹¹
 αὐτά. Ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ 8
 ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν,¹² ὃ δὲ ἐξήκοντα,¹³ ὃ δὲ
 τριάκοντα.¹⁴ Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω. 9

Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν 10
 παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 11
 αὐτοῖς ὅτι Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια¹⁵ τῆς

¹ πετεινόν, ου, τό, bird. ² κατεσθίω, eat up, devour. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁵ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁶ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁷ καυματίζω, burn up, scorch. ⁸ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁹ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁰ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹¹ ἀποπνίγω, choke, drown. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery.

βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. Ὅστις 12
 γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ καὶ περισσευθήσεται: ὅστις
 δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Διὰ 13
 τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ
 βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ
 συνιοῦσιν.¹ Καὶ ἀναπληροῦνται² αὐτοῖς ἡ προφητεία³ 14
 Ἡσαΐου,⁴ ἡ λέγουσα, Ἀκοῇ⁵ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ
 συνῆτε:¹ καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. 15
 Ἐπαχύνθη⁶ γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς
 ὤσιν βαρέως⁷ ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν
 ἐκάμμυσαν:⁸ μήποτε⁹ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς
 ὤσιν ἀκούσωσιν, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσιν,¹ καὶ
 ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἰάσομαι¹⁰ αὐτούς. Ὑμῶν δὲ 16
 μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσιν: καὶ τὰ ὄντα
 ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι πολλοὶ 17
 προφηῇται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν¹¹ ἰδεῖν ἃ βλέπετε,

¹ συνίημι, understand, consider. ² ἀναπληρῶ, fill up, fulfill. ³ προφητεία, ας, ἡ, prophecy. ⁴ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁵ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁶ παχύνω, fatten. ⁷ βαρέως, with difficulty, heavily. ⁸ καμμύω, close (the eyes), close. ⁹ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁰ ἰάομαι, heal. ¹¹ ἐπιθυμέω, desire, long for.

καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ
 ἤκουσαν. Ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ 18
 σπείροντος. Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς 19
 βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος,¹ ἔρχεται ὁ πονηρός, καὶ
 ἀρπάζει² τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ· οὗτός
 ἐστὶν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη³ 20
 σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθύς
 μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· οὐκ ἔχει δὲ ρίζαν⁴ ἐν 21
 ἐαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός⁵ ἐστὶν· γενομένης δὲ
 θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁶ διὰ τὸν λόγον, εὐθύς
 σκανδαλίζεται.⁷ Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας⁸ σπαρεῖς, οὗτός 22
 ἐστὶν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα⁹ τοῦ αἰῶνος
 τούτου καὶ ἡ ἀπάτη¹⁰ τοῦ πλούτου¹¹ συμπνίγει¹² τὸν
 λόγον, καὶ ἄκαρπος¹³ γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν 23
 καλὴν σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ
 συνιών·¹ ὅς δὲ¹⁴ καρποφορεῖ,¹⁵ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν,¹⁶

¹ συνιῆμι, understand, consider. ² ἀρπάζω, seize, snatch. ³ πετρώδης, rocky, stony. ⁴ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁵ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁶ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ ἀκάνθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁹ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ¹⁰ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹¹ πλοῦτος, οὗ, ὁ, wealth, riches. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁴ ὅς, also, indeed. ¹⁵ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100.

ὁ δὲ ἐξήκοντα,¹ ὁ δὲ τριάκοντα.²

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν³ αὐτοῖς, λέγων, 24

Ὡμοιώθη⁴ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ

σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ 25

καθεύδειν⁵ τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς καὶ

ἔσπειρεν ζιζάνια⁶ ἀνά⁷ μέσον τοῦ σίτου,⁸ καὶ ἀπήλθεν.

Ὅτε δὲ ἐβλάστησεν⁹ ὁ χόρτος¹⁰ καὶ καρπὸν ἐποίησεν, 26

τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.⁶ Προσελθόντες δὲ οἱ 27

δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου¹¹ εἶπον αὐτῷ, Κύριε, οὐχὶ

καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ¹² ἀγρῷ; Πόθεν¹³ οὖν

ἔχει ζιζάνια;⁶ Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, Ἐχθρὸς ἀνθρώπου 28

τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ, Θέλεις οὖν

ἀπελθόντες συλλέξομεν¹⁴ αὐτά; Ὁ δὲ ἔφη, Οὐ· 29

μήποτε,¹⁵ συλλέγοντες¹⁴ τὰ ζιζάνια,⁶ ἐκριζώσητε¹⁶ ἅμα

αὐτοῖς τὸν σίτον.⁸ Ἄφετε συναυξάνεσθαι¹⁸ ἀμφότερα¹⁹ 30

¹ ἐξήκοντα, sixty, 60. ² τριάκοντα, thirty, 30. ³ παρατίθῃμι, set before, entrust. ⁴ ὁμοιώω, make like, liken. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁷ ἀνά, upwards, upon. ⁸ σίτος, ου, δ, wheat, grain. ⁹ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁰ χόρτος, ου, δ, grass, hay. ¹¹ οἰκοδεσπότης, ου, δ, householder, head of a household. ¹² σός, your, yours. ¹³ πόθεν, from where? whence. ¹⁴ συλλέγω, collect, gather. ¹⁵ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁶ ἐκριζόω, uproot, root out. ¹⁷ ἅμα, at the same time. ¹⁸ συναυξάνομαι, grow together. ¹⁹ ἀμφότεροι, both, both of two.

μέχρι¹ τοῦ θερισμοῦ·² καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ² ἔρῳ
τοῖς θερισταῖς,³ Συλλέξατε⁴ πρῶτον τὰ ζιζάνια,⁵ καὶ
δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας⁶ πρὸς τὸ κατακαῦσαι⁷ αὐτά:
τὸν δὲ σῖτον⁸ συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην⁹ μου.

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁰ αὐτοῖς, λέγων, Ὁμοία 31

ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ¹¹ σινάπεως,¹² ὃν
λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ: ὁ 32
μικρότερον μὲν ἐστὶν πάντων τῶν σπερμάτων: ὅταν
δὲ αὐξηθῇ,¹³ μείζον τῶν λαχάνων¹⁴ ἐστίν, καὶ γίνεται
δένδρον,¹⁵ ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ¹⁶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ
κατασκηνοῦν¹⁷ ἐν τοῖς κλάδοις¹⁸ αὐτοῦ.

Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς, Ὁμοία ἐστὶν ἡ 33

βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμη,¹⁹ ἣν λαβοῦσα γυνὴ
ἔκρυψεν²⁰ εἰς ἀλεύρου²¹ σάτα²² τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη²³

¹ μέχρι, until, as far as (gen). ² θερισμός, οὐ, ὁ, harvest, reaping. ³ θεριστής, οὐ, ὁ, reaper, harvester. ⁴ συλλέγω, collect, gather. ⁵ ζιζάνιον, οὐ, τό, tare, spurious wheat. ⁶ δέσμη, ης, ἡ, bundle. ⁷ κατακαίω, burn up, consume entirely. ⁸ σῖτος, οὐ, ὁ, wheat, grain. ⁹ ἀποθήκη, ης, ἡ, storehouse, barn. ¹⁰ παρατίθημι, set before, entrust. ¹¹ κόκκος, οὐ, ὁ, grain, seed. ¹² σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁴ λάχανον, οὐ, τό, garden herb, vegetable. ¹⁵ δένδρον, οὐ, τό, tree. ¹⁶ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ¹⁷ κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ¹⁸ κλάδος, οὐ, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁹ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ²⁰ κρύπτω, conceal, hide. ²¹ ἄλευρον, οὐ, τό, wheat flour, meal. ²² σάτον, οὐ, τό, seah (a Hebrew measure). ²³ ζυμώω, leaven, ferment.

ὅλον.

Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς 34

ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: ὅπως 35

πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος,

Ἄνοιξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεῦξομαι¹

κεκρυμμένα² ἀπὸ καταβολῆς³ κόσμου.

Τότε ἀφείς τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς: 36

καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες,

Φράσον⁴ ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων⁵ τοῦ

ἀγροῦ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ὁ σπείρων τὸ 37

καλὸν σπέρμα ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου: ὁ δὲ ἀγρός 38

ἐστὶν ὁ κόσμος: τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ

υἱοὶ τῆς βασιλείας: τὰ δὲ ζιζάνια⁵ εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ

πονηροῦ: ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτὰ ἐστὶν ὁ διάβολος: 39

ὁ δὲ θερισμὸς⁶ συντέλεια⁷ τοῦ αἰώνος ἐστὶν: οἱ δὲ

¹ ἐρεῦγομαι, utter, proclaim. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁴ φράζω, explain, interpret. ⁵ ζιζάνιον, ου, τό, tare, spurious wheat. ⁶ θερισμός, οὔ, ὁ, harvest, reaping. ⁷ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.

θερισταί¹ ἄγγελοι εἰσιν. Ὡσπερ οὖν συλλέγεται² τὰ 40
 ζιζάνια³ καὶ πυρὶ καίεται,⁴ οὕτως ἔσται ἐν τῇ
 συντελείᾳ⁵ τοῦ αἰῶνος τούτου. Ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ 41
 ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν² ἐκ
 τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα⁶ καὶ τοὺς
 ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν,⁷ καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν 42
 κάμινον⁸ τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς⁹ καὶ ὁ
 βρυγμὸς¹⁰ τῶν ὀδόντων.¹¹ Τότε οἱ δίκαιοι 43
 ἐκλάμψουσιν¹² ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς
 αὐτῶν. Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ¹³ 44
 κεκρυμμένῳ¹⁴ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος
 ἔκρυψεν:¹⁴ καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ
 πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,¹⁵ καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν
 ἐκεῖνον.

¹ θεριστής, οὐ, ὁ, reaper, harvester. ² συλλέγω, collect, gather. ³ ζιζάνιον, οὐ, τό, tare, spurious wheat. ⁴ καίω, burn, ignite. ⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁶ σκάνδαλον, οὐ, τό, cause of stumbling, snare. ⁷ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁸ κάμινος, οὐ, ἡ, furnace. ⁹ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁰ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹² ἐκλάμπω, shine (forth), shine forth. ¹³ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁴ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁵ πωλέω, sell.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ 45

ἐμπόρῳ¹ ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας·² ὃς εὐρὼν ἓνα 46

πολύτιμον³ μαργαρίτην,² ἀπελθὼν πέπρακεν⁴ πάντα

ὅσα εἶχεν, καὶ ἡγόρασεν αὐτόν.

Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ⁵ 47

βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους⁶

συναγαγούσῃ· ἦν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβιβάσαντες⁷ ἐπὶ 48

τὸν αἰγιαλόν,⁸ καὶ καθίσαντες, συνέλεξαν⁹ τὰ καλὰ εἰς

ἀγγεῖα,¹⁰ τὰ δὲ σαπρὰ¹¹ ἔξω ἔβαλον. Οὕτως ἔσται ἐν 49

τῇ συντελείᾳ¹² τοῦ αἰῶνος· ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι,

καὶ ἀφοριοῦσιν¹³ τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων,

καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον¹⁴ τοῦ πυρός· 50

ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς¹⁵ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁶ τῶν ὀδόντων.¹⁷

¹ ἔμπορος, ου, ὁ, merchant, trader. ² μαργαρίτης, ου, ὁ, pearl. ³ πολύτιμος, very precious, costly. ⁴ πιπράσκω, sell. ⁵ σαγήνη, ης, ἡ, dragnet, fishing net. ⁶ γένος, ους, τό, race, kind. ⁷ ἀναβιβάζω, bring up, draw up. ⁸ αἰγιαλός, οὔ, ὁ, seashore, beach. ⁹ συλλέγω, collect, gather. ¹⁰ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask. ¹¹ σαπρός, rotten, worthless. ¹² συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ¹³ ἀφορίζω, separate, set apart. ¹⁴ κάμινος, ου, ἡ, furnace. ¹⁵ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁶ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁷ ὀδούς, ὁ, tooth.

Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Συνήκατε¹ ταῦτα πάντα; 51

Λέγουσιν αὐτῷ, Ναί, κύριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ 52

τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς² εἰς τὴν

βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ

οἰκοδεσπότη,³ ὅστις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ⁴ αὐτοῦ

καινὰ καὶ παλαιά.⁵

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς 53

ταύτας, μετήρην⁷ ἐκεῖθεν⁸ καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα⁹ 54

αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε

ἐκπλήττεσθαι¹⁰ αὐτοὺς καὶ λέγειν, Πόθεν¹¹ τούτῳ ἡ

σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ 55

τέκτονος¹² υἱός; Οὐχὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ,

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς¹³ καὶ Σίμων

καὶ Ἰούδας; Καὶ αἱ ἀδελφαί¹⁴ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς 56

ἡμᾶς εἰσίν; Πόθεν¹¹ οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; Καὶ 57

¹ συνήμι, understand, consider. ² μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ⁵ παλαιός, old, ancient. ⁶ τελέω, finish, fulfill. ⁷ μεταίρω, go away, depart. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹¹ πόθεν, from where? whence. ¹² τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹³ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josès. ¹⁴ ἀδελφή, ἦς, ἡ, sister.

ἐσκανδαλίζοντο¹ ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς,
 Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,² εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι³
 αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ 58
 δυνάμεις πολλές, διὰ τὴν ἀπιστίαν⁴ αὐτῶν.

Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρώδης ὁ τετράρχης⁵ τὴν 14
 ἀκοὴν⁶ Ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν⁷ αὐτοῦ, Οὗτός 2
 ἔστιν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής⁸· αὐτὸς ἡγέρθη ἀπὸ τῶν
 νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν⁹ ἐν
 αὐτῷ. Ὁ γὰρ Ἡρώδης κρατήσας τὸν Ἰωάννην ἔδησεν 3
 αὐτὸν καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα¹⁰ τὴν
 γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἔλεγεν γὰρ 4
 αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν αὐτήν. Καὶ 5
 θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς
 προφήτην αὐτὸν εἶχον. Γενεσίων¹¹ δὲ ἀγομένων τοῦ 6
 Ἡρώδου, ὠρχήσατο¹² ἡ θυγάτηρ¹³ τῆς Ἡρωδιάδος¹⁰ ἐν

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἄτιμος, without honor, dishonored. ³ πατρίς, ἴδος, ἡ, of one's fathers, fatherland.

⁴ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁵ τετράρχης, ου, ὁ, tetrarch. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ⁸ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁰ Ἡρωδιάς, ἀδος, ἡ, Herodias. ¹¹ γενεσία, ων, τό, birthday celebration. ¹² ὀρχέομαι, dance. ¹³ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter.

τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσεν¹ τῷ Ἡρώδῃ· ὅθεν² μεθ' ὄρκου³ 7
 ὡμολόγησεν⁴ αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσῃται. Ἡ δέ, 8
 προβιβασθεῖσα⁵ ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, Δός μοι,
 φησίν, ὧδε ἐπὶ πίνακι⁶ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ
 βαπτιστοῦ.⁷ Καὶ ἐλυπήθη⁸ ὁ βασιλεύς, διὰ δὲ τοὺς 9
 ὄρκους³ καὶ τοὺς συνανακειμένους⁹ ἐκέλευσεν¹⁰
 δοθῆναι· καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν¹¹ τὸν Ἰωάννην ἐν 10
 τῇ φυλακῇ. Καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,⁶ 11
 καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ·¹² καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. 12
 Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦραν τὸ σῶμα,
 καὶ ἔθαψαν¹³ αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ Ἰησοῦ.

Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹⁴ ἐκεῖθεν¹⁵ ἐν πλοίῳ 13
 εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι
 ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ¹⁶ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ 14

¹ ἀρέσκω, please, serve. ² ὅθεν, from where, from which. ³ ὄρκος, ου, ὁ, oath. ⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ⁵ προβιβάζω, cause to come forward, prompt. ⁶ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ⁷ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁸ λυπέω, grieve, pain. ⁹ συνανακειμαι, recline at table with. ¹⁰ κελεύω, order, command. ¹¹ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹³ θάπτω, bury. ¹⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁶ πεζῇ, by land, on foot.

ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδεν πολλὸν ὄχλον, καὶ
 ἐσπλαγχνίσθη¹ ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσεν τοὺς
 ἀρρώστους² αὐτῶν. Ὁψίας³ δὲ γενομένης, προσῆλθον 15
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, Ἐρημός ἐστιν ὁ
 τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν·⁴ ἀπόλυσον τοὺς
 ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας⁵ ἀγοράσωσιν
 ἑαυτοῖς βρώματα.⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 16
 χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ 17
 δὲ λέγουσιν αὐτῷ, Οὐκ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε
 ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας.⁷ Ὁ δὲ εἶπεν, Φέρετέ μοι 18
 αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας⁸ τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι⁹ 19
 ἐπὶ τοὺς χόρτους,¹⁰ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς
 δύο ἰχθύας,⁷ ἀναβλέψας¹¹ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν,
 καὶ κλάσας¹² ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ
 μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ 20
 ἐχορτάσθησαν·¹³ καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν

¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ² ἀρρωστος, sick, ill. ³ ὄψιος, late. ⁴ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁵ κώμη, ης, ἡ, village. ⁶ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁷ ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ⁸ κελεύω, order, command. ⁹ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁰ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹² κλάω, break. ¹³ χορτάζω, eat until full, be filled.

κλασμάτων,¹ δώδεκα κοφίνους² πλήρεις.³ Οἱ δὲ 21
 ἐσθιόντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ⁴ πεντακισχίλιοι,⁵ χωρὶς
 γυναικῶν καὶ παιδίων.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν⁶ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς ἐμβῆναι 22
 εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν⁸ αὐτὸν εἰς τὸ πέραν,⁹ ἕως
 οὗ ἀπολύση τοὺς ὄχλους. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, 23
 ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι: ὁψίας¹⁰ δὲ
 γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. Τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς 24
 θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον¹¹ ὑπὸ τῶν κυμάτων:¹²
 ἦν γὰρ ἐναντίος¹³ ὁ ἄνεμος. Τετάρτη¹⁴ δὲ φυλακῇ τῆς 25
 νυκτὸς ἀπῆλθεν πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ
 τῆς θαλάσσης. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν 26
 θάλασσαν περιπατοῦντα ἐταράχθησαν,¹⁵ λέγοντες ὅτι
 Φάντασμά¹⁶ ἐστίν: καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. 27
 Εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων,

¹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ² κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ³ πλήρης, full. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ⁶ ἀναγκάζω, force, compel. ⁷ ἐμβαινῶ, embark. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁰ ὥς, late. ¹¹ βασανίζω, torment, torture. ¹² κύμα, τος, τό, wave. ¹³ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹⁴ τέταρτος, fourth. ¹⁵ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁶ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost.

Θαρσεῖτε:¹ ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε. Ἀποκριθεὶς δὲ 28
 αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν² με
 πρὸς σε ἔλθειν ἐπὶ τὰ ὕδατα. Ὁ δὲ εἶπεν, Ἐλθέ. Καὶ 29
 καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος περιεπάτησεν ἐπὶ
 τὰ ὕδατα, ἔλθειν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Βλέπων δὲ τὸν 30
 ἄνεμον ἰσχυρόν³ ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος
 καταποντίζεσθαι⁴ ἔκραξεν, λέγων, Κύριε, σῶσόν με. 31
 Εὐθὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας⁵ τὴν χεῖρα ἐπελάβετο⁶
 αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὀλιγόπιστε,⁷ εἰς τί ἐδίστασας;⁸
 Καὶ ἐμβάντων⁹ αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν¹⁰ ὁ 32
 ἄνεμος· οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἔλθόντες προσεκύνησαν 33
 αὐτῷ, λέγοντες, Ἀληθῶς¹¹ θεοῦ υἱὸς εἶ.

Καὶ διαπεράσαντες¹² ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ.¹³ 34

Καὶ ἐπιγόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου
 ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον¹⁴ ἐκείνην, καὶ

¹ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ² κεύω, order, command. ³ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁴ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ⁵ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁶ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ⁷ ὀλιγόπιστος, of little faith. ⁸ διστάζω, doubt, waver. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ κοπάζω, stop, abate. ¹¹ ἀληθώς, truly, really. ¹² διαπεράω, cross over, pass through. ¹³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring.

προσήμεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς¹ ἔχοντας· καὶ 36
 παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μόνον ἄψωνται τοῦ
 κρασπέδου² τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι ἤψαντο
 διεσώθησαν.³

Τότε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων 15

γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέγοντες, Διὰ τί οἱ 2
 μαθηταί σου παραβαίνουσιν⁴ τὴν παράδοσιν⁵ τῶν
 πρεσβυτέρων; Οὐ γὰρ νίπτονται⁶ τὰς χεῖρας αὐτῶν,
 ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 3
 Διὰ τί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε⁴ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
 διὰ τὴν παράδοσιν⁵ ὑμῶν; Ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο,⁷ 4
 λέγων, Τίμα⁸ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καί, Ὁ
 κακολογῶν⁹ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω·¹⁰ 5
 ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ὅς ἂν εἴπη τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ,
 Δῶρον,¹¹ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθης,¹² καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ⁸

¹ κακῶς, badly, evilly. ² κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ³ διασώζω, save, bring safely to. ⁴ παραβαίνω, go aside, transgress. ⁵ παράδοσις, εως, ή, tradition, instruction. ⁶ νίπτω, wash. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ τιμάω, honor, value at a price. ⁹ κακολογέω, speak evil of, revile. ¹⁰ τελευτάω, die, end. ¹¹ δῶρον, ου, τό, gift, present. ¹² ὠφελέω, profit, help.

τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ: καὶ 6
 ἡκυρώσατε¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν²
 ὑμῶν: ὑποκριταί,³ καλῶς προεφήτευσεν⁴ περὶ ὑμῶν 7
 Ἡσαΐας,⁵ λέγων, Ἐγγίξει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι 8
 αὐτῶν, καὶ τοῖς χεῖλεσίν⁶ με τιμᾷ,⁷ ἡ δὲ καρδιά αὐτῶν
 πόρρω⁸ ἀπέχει⁹ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁰ δὲ σέβονται¹¹ με, 9
 διδάσκοντες διδασκαλίας¹² ἐντάλματα¹³ ἀνθρώπων. 10
 Καὶ προσκαλεσάμενος¹⁴ τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς,
 Ἀκούετε καὶ συνίετε.¹⁵ Οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ 11
 στόμα κοινοῖ¹⁶ τὸν ἄνθρωπον: ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον
 ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ¹⁶ τὸν ἄνθρωπον. Τότε 12
 προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἶπον αὐτῷ, Οἶδας
 ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον
 ἐσκανδαλίσθησαν;¹⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Πᾶσα 13
 φυτεία,¹⁸ ἣν οὐκ ἐφύτευσεν¹⁹ ὁ πατήρ μου ὁ οὐράνιος,²⁰

¹ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ² παράδοσις, εἰς, ἡ, tradition, instruction. ³ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁵ Ἡσαΐας, οὗ, ὁ, Isaiah. ⁶ χεῖλος, οὗς, τό, lip, edge. ⁷ τιμᾶω, honor, value at a price. ⁸ πόρρω, far (away), far. ⁹ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁰ μάτην, in vain, no end. ¹¹ σέβομαι, reverence, worship. ¹² διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ¹³ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ¹⁴ προσκαλέω, summon. ¹⁵ συνίημι, understand, consider. ¹⁶ κοινός, make common, defile. ¹⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁸ φυτεία, ας, ἡ, plant. ¹⁹ φυτεύω, plant. ²⁰ οὐράνιος, heavenly, in heaven.

ἐκριζωθήσεται.¹ Ἄφετε αὐτούς: ὁδηγοί² εἰσιν τυφλοὶ 14

τυφλῶν: τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ,³ ἀμφότεροι⁴ εἰς

βόθυνον⁵ πεσοῦνται. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν 15

αὐτῷ, Φράσον⁶ ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ὁ δὲ 16

Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν⁷ καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοι⁸ ἐστε; 17

Οὐπῶ⁹ νοεῖτε¹⁰ ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον¹¹ εἰς τὸ

στόμα εἰς τὴν κοιλίαν¹² χωρεῖ,¹³ καὶ εἰς ἀφεδρῶνα¹⁴

ἐκβάλλεται; Τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος ἐκ 18

τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κάκεῖνα¹⁵ κοινοὶ¹⁶ τὸν

ἄνθρωπον. Ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται 19

διαλογισμοὶ¹⁷ πονηροί, φόνοι,¹⁸ μοιχεῖαι,¹⁹ πορνεῖαι,²⁰

κλοπαί,²¹ ψευδομαρτυρίαι,²² βλασφημίαι: ταῦτά 20

ἐστὶν τὰ κοινούντα¹⁶ τὸν ἄνθρωπον: τὸ δὲ ἀνίπτους²⁴

χερσὶν φαγεῖν οὐ κοινοὶ¹⁶ τὸν ἄνθρωπον.

¹ ἐκριζόω, uproot, root out. ² ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ³ ὁδηγέω, lead, guide. ⁴ ἀμφότεροι, both, both of two. ⁵ βόθυνος, οὐ, ὁ, pit, ditch. ⁶ φράζω, explain, interpret. ⁷ ἀκμὴν, ἡ, even yet, still. ⁸ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁹ οὐπῶ, not yet. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹³ χωρέω, make room for, hold. ¹⁴ ἀφεδρῶν, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ¹⁵ κάκεῖνος, and he, and she. ¹⁶ κοινώω, make common, defile. ¹⁷ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ¹⁸ φόνος, οὐ, ὁ, murder, slaughter. ¹⁹ μοιχεῖα, ας, ἡ, adultery. ²⁰ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ²¹ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ²² ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ²³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²⁴ ἀνίπτως, unwashed.

Καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν¹ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν² εἰς τὰ μέρη 21

Τύρου³ καὶ Σιδῶνος.⁴ Καὶ ἰδοὺ, γυνὴ Χαναναία⁵ ἀπὸ 22

τῶν ὁρίων⁶ ἐκείνων ἐξελθοῦσα ἐκραύγασεν⁷ αὐτῷ,

λέγουσα, Ἐλέησόν⁸ με, κύριε, υἱὲ Δαυίδ: ἡ θυγάτηρ⁹

μου κακῶς¹⁰ δαιμονίζεται.¹¹ Ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ 23

λόγον. Καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἡρώτων

αὐτόν, λέγοντες, Ἀπόλυσον αὐτήν, ὅτι κράζει ὀπισθεν

ἡμῶν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ 24

εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. Ἡ δὲ 25

ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα, Κύριε, βοήθει

μοι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Οὐκ ἔστιν καλὸν λαβεῖν 26

τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹⁴ Ἡ 27

δὲ εἶπεν, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια¹⁴ ἐσθίει ἀπὸ

τῶν ψιγίων¹⁵ τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης¹⁶ τῶν

κυρίων αὐτῶν. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, 28

ᾠ¹⁷ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις: γενηθήτω σοι ὡς

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁴ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁵ Χαναναίος, ὁ, Canaanite. ⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁷ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁸ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹² ὀπισθεν, behind, after. ¹³ βοήθειω, come to the aid of. ¹⁴ κυνάριον, ου, τό, little dog. ¹⁵ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁶ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁷ ὦ, Oh! omega.

θέλεις. Καὶ ἰάθη¹ ἡ θυγάτηρ² αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας
ἐκεῖνης.

Καὶ μεταβὰς³ ἐκεῖθεν⁴ ὁ Ἰησοῦς ἦλθεν παρὰ τὴν 29

θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος
ἐκάθητο ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, 30
ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χωλούς,⁵ τυφλούς, κωφούς,⁶
κυλλούς,⁷ καὶ ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔρριψαν⁸ αὐτοὺς
παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς: 31
ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι, βλέποντας κωφούς⁶
λαλοῦντας, κυλλούς⁷ ὑγιεῖς,⁹ χωλούς⁵ περιπατοῦντας,
καὶ τυφλοὺς βλέποντας: καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν
Ἰσραήλ.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ 32

εἶπεν, Σπλαγχνίζομαι¹¹ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι
τρεῖς προσμένουσιν¹² μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν:

¹ ἰάομαι, heal. ² θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁵ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ κυλλός, crippled, lame. ⁸ ῥίπτω, throw, cast. ⁹ ὅλης, whole, healthy. ¹⁰ προσκαλέω, summon. ¹¹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹² προσμένω, wait longer, remain.

καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις¹ οὐ θέλω, μήποτε²
 ἐκλυθῶσιν³ ἐν τῇ ὁδῷ. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 33
 αὐτοῦ, Πόθεν⁴ ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ⁵ ἄρτοι τοσοῦτοι,⁶ ὥστε
 χορτάσαι⁷ ὄχλον τοσοῦτον; Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 34
 Πόσους⁸ ἄρτους ἔχετε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα
 ἰχθύδια.⁹ Καὶ ἐκέλευσεν¹⁰ τοῖς ὄχλοις ἀναπесεῖν¹¹ ἐπὶ 35
 τὴν γῆν· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, 36
 εὐχαριστήσας ἔκλασεν,¹³ καὶ ἔδωκεν τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ, οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ 37
 ἐχορτάσθησαν.⁷ καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν
 κλασμάτων,¹⁴ ἑπτὰ σφυρίδας¹⁵ πλήρεις.¹⁶ Οἱ δὲ 38
 ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισχίλιοι¹⁷ ἄνδρες, χωρὶς
 γυναικῶν καὶ παιδίων. Καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους 39
 ἐνέβη¹⁸ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια¹⁹
 Μαγδαλά.²⁰

¹ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ² μήποτε, never, lest perchance. ³ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁶ τοσοῦτος, so great, so much. ⁷ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁸ πόσος, how many? how great? ⁹ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁰ κελεύω, order, command. ¹¹ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹² ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹³ κλάω, break. ¹⁴ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁵ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁶ πλήρης, full. ¹⁷ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁸ ἐμβαίνω, embark. ¹⁹ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ²⁰ Μαγδαλά, ἡ, Magdala.

Καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι¹ **16**

πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἐπιδείξαι² αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν **2**
αὐτοῖς, Ὁψίας³ γενομένης λέγετε, Εὐδία⁴ πυρράζει⁵
γὰρ ὁ οὐρανός. Καὶ πρωῒ,⁶ Σήμερον χειμῶν⁷ πυρράζει **3**
γὰρ στυγνάζων⁸ ὁ οὐρανός. Ὑποκριταί,⁹ τὸ μὲν
πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν,¹⁰ τὰ δὲ
σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; Γενεὰ πονηρὰ καὶ **4**
μοιχαλὶς¹¹ σημεῖον ἐπιζητεῖ¹² καὶ σημεῖον οὐ
δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ¹³ τοῦ
προφήτου. Καὶ καταλιπὼν¹⁴ αὐτοῦς, ἀπῆλθεν.

Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν¹⁵ **5**

ἐπελάθοντο¹⁶ ἄρτους λαβεῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν **6**
αὐτοῖς, Ὁρᾶτε καὶ προσέχετε¹⁷ ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁸ τῶν
Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων.¹ Οἱ δὲ διελογίζοντο¹⁹ ἐν **7**

¹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ³ ὄψιος, late. ⁴ εὐδία, ας, ἡ, fair weather, tranquillity. ⁵ πυρράζω, be (fiery) red, am red. ⁶ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ⁷ χειμῶν, ὄνος, ὁ, winter, storm. ⁸ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ⁹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁰ διακρίνω, discriminate, judge. ¹¹ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ¹² ἐπιζητέω, seek for, seek after. ¹³ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ¹⁴ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁶ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ¹⁷ προσέχω, take head of, attend to. ¹⁸ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ¹⁹ διαλογίζομαι, debate, reason.

ἐαυτοῖς, λέγοντες ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. Γνοὺς δὲ ⁸

ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹ ἐν ἑαυτοῖς,

ὀλιγόπιστοι,² ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; Οὐπω³ νοεῖτε,⁴ ⁹

οὐδὲ μνημονεύετε⁵ τοὺς πέντε ἄρτους τῶν

πεντακισχιλίων,⁶ καὶ πόσους⁷ κοφίνους⁸ ἐλάβετε; ¹⁰

Οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων,⁹ καὶ

πόσας⁷ σπυρίδας¹⁰ ἐλάβετε; Πῶς οὐ νοεῖτε,⁴ ὅτι οὐ ¹¹

περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν¹¹ ἀπὸ τῆς ζύμης¹²

τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων;¹³ Τότε συνήκαν¹⁴ ¹²

ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν¹¹ ἀπὸ τῆς ζύμης¹² τοῦ ἄρτου,

ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ

Σαδδουκαίων.¹³

Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Καισαρείας¹⁵ τῆς ¹³

Φιλίππου ἡρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων, Τίνα

με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² ὀλιγόπιστος, of little faith. ³ οὐπω, not yet. ⁴ νοέω, understand, consider. ⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ⁷ πόσος, how many? how great? ⁸ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ⁹ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁰ σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹¹ προσέχω, take head of, attend to. ¹² ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ¹³ Σαδδουκαῖος, οὐ, ὁ, Sadducee. ¹⁴ συνήμι, understand, consider. ¹⁵ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea.

; Οἱ δὲ εἶπον, Οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·¹ ἄλλοι 14
 δὲ Ἡλίαν· ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν,² ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. 15
 Λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 16
 Ἀποκριθεὶς δὲ Σίμων Πέτρος εἶπεν, Σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ
 υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 17
 εἶπεν αὐτῷ, Μακάριος εἶ, Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ
 καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέν³ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς. Κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ Πέτρος, 18
 καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ⁴ οἰκοδομήσω μου τὴν
 ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι⁵ Ἄδου⁶ οὐ κατισχύσουσιν⁷
 αὐτῆς. Καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς⁸ τῆς βασιλείας τῶν 19
 οὐρανῶν· καὶ ὃ ἐὰν δήσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται
 δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσης ἐπὶ τῆς
 γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε 20
 διεστείλατο⁹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν
 ὅτι αὐτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² Ἰερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ³ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁴ πέτρα, ας, ἡ, rock.

⁵ πύλη, ης, ἡ, gate, porch. ⁶ Ἄδης, ου, ὁ, Hades. ⁷ κατισχύω, overpower, prevail. ⁸ κλεῖς, κλειδός, ἡ, key. ⁹ διαστέλλωμαι, set apart, fig. to distinguish.

Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς 21

αὐτοῦ ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ
πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων
καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ 22

Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμαῖν αὐτῷ λέγων, Ὁ Πέτρε² σοι,
κύριε· οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. Ὁ δὲ στραφεὶς³ εἶπεν τῷ 23

Πέτρῳ, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ, σκάνδαλόν⁴ μου
εἶ· ὅτι οὐ φρονεῖς⁵ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
ἀνθρώπων. Τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 24

Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁶ ἑαυτόν,
καὶ ἀράτω τὸν σταυρόν⁷ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. 25

Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει
αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν⁸
ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν· τί γὰρ ὠφελεῖται⁹ ἄνθρωπος ἐὰν 26

τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ,¹⁰ τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² ὤλεως, gracious, merciful. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ⁵ φρονέω, think, judge. ⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁷ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁸ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁹ ὠφελεῖ, profit, help. ¹⁰ κερδαίνω, gain, win.

ζημιωθῇ;¹ Ἡ τί δώσει ἀνθρωπος ἀντάλλαγμα² τῆς
 ψυχῆς αὐτοῦ; Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 27
 ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν
 ἀγγέλων αὐτοῦ, καὶ τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν
 πράξιν³ αὐτοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσὶν τινες ὧδε 28
 ἐστῶτες, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται⁴ θανάτου, ἕως ἂν
 ἴδωσιν τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ
 βασιλείᾳ αὐτοῦ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ⁵ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν 17
 Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
 καὶ ἀναφέρει⁶ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁷ κατ' ἰδίαν. Καὶ 2
 μετεμορφώθη⁸ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψεν⁹ τὸ
 πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια αὐτοῦ
 ἐγένοντο λευκά¹⁰ ὡς τὸ φῶς. Καὶ ἰδοῦ, ὥφθησαν 3
 αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλοῦντες.¹¹
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, 4

¹ ζημιῶω, suffer loss, inflict loss upon. ² ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ³ πράξις, εως, ἡ, deed, function. ⁴ γεύομαι, taste, experience. ⁵ ἕξ, six, 6. ⁶ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁷ ὑψηλός, high, lofty. ⁸ μεταμορφώω, change the form, transform. ⁹ λάμπω, shine. ¹⁰ λευκός, white, bright. ¹¹ συλλαλέω, talk with, discuss.

καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε
 τρεῖς σκηνάς,¹ σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ μίαν
 Ἡλία. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοῦ, νεφέλῃ² φωτεινῇ³ 5
 ἐπεσκίασεν⁴ αὐτούς: καὶ ἰδοῦ, φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,²
 λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ
 εὐδόκησα:⁵ αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 6
 μαθηταὶ ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ
 ἐφοβήθησαν σφόδρα.⁶ Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς 7
 ἤψατο αὐτῶν καὶ εἶπεν, Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. 8
 Ἐπάραντες⁷ δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον,
 εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον.

Καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο⁸ 9
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,⁹
 ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ 10
 ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν
 οἱ γραμματεῖς λέγουσιν ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἔλθεῖν πρῶτον;

¹ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ² νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ³ φωτεινός, bright, full of light. ⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁵ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁷ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ ὄραμα, τὸς, τό, vision, spectacle.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἥλιος μὲν 11

ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει¹ πάντα: λέγω δὲ 12

ὑμῖν ὅτι Ἥλιος ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτόν,

ἀλλὰ ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν: οὕτως καὶ ὁ

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε 13

συνήκαν² οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ

εἶπεν αὐτοῖς.

Καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ 14

ἄνθρωπος γονυπετῶν⁴ αὐτὸν καὶ λέγων, Κύριε, 15

ἐλέησόν⁵ μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται⁶ καὶ κακῶς⁷

πάσχει: πολλάκις⁸ γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ

πολλάκις⁸ εἰς τὸ ὕδωρ. Καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς 16

μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ὡ⁹ γενεὰ ἄπιστος¹⁰ καὶ 17

δυστραμμένη,¹¹ ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; Ἔως

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² συνίημι, understand, consider. ³ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ⁴ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁵ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁶ σεληνιάζομαι, be an epileptic, am a lunatic. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ ὦ, Oh! omega. ¹⁰ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹¹ διαστρέφω, distort, pervert.

πότε ἀνέξομαι¹ ὑμῶν; Φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. Καὶ 18
 ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ
 δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς² ἀπὸ τῆς ὥρας
 ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ 19
 κατ' ἰδίαν εἶπον, Διὰ τί ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν
 ἐκβαλεῖν αὐτό; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν 20
 ἀπιστίαν³ ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
 πίστιν ὡς κόκκον⁴ σινάπεως,⁵ ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ,
 Μετάβηθι⁶ ἐντεῦθεν⁷ ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται:⁶ καὶ
 οὐδὲν ἀδυνατήσει⁸ ὑμῖν. Τοῦτο δὲ τὸ γένος⁹ οὐκ 21
 ἐκπορεύεται εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹⁰

Ἀναστρεφόμενων¹¹ δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν 22
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν 23
 αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. Καὶ

¹ ἀνέχομαι, endure, bear with. ² παῖς, ὁ, male or female child, servant. ³ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁴ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁵ σινάπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁶ μεταβαίνειν, depart, leave. ⁷ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ⁸ ἀδυνατέω, be unable, be impossible. ⁹ γένος, ους, τό, race, kind. ¹⁰ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹¹ ἀναστρέφω, return, live.

ἐλυπήθησαν¹ σφόδρα.²

Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναούμ,³ προσήλθον οἱ τὰ 24

δίδραχμα⁴ λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ καὶ εἶπον, Ὁ

διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ⁵ τὰ δίδραχμα;⁴ Λέγει, Ναί. 25

Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν⁶ αὐτὸν ὁ

Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, Σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς

γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τέλη ἢ κῆνσον;⁷ Ἀπὸ τῶν

υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων;⁸ Λέγει αὐτῷ ὁ 26

Πέτρος, Ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων.⁸ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,

Ἄρα γε⁹ ἐλεύθεροί¹⁰ εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ 27

σκανδαλίσωμεν¹¹ αὐτούς, πορευθεῖς εἰς τὴν θάλασσαν

βάλε ἄγκιστρον,¹² καὶ τὸν ἀναβαίνοντα πρῶτον ἰχθὺν

ἄρον: καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὐρήσεις στατήρα:

ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ¹⁵ ἑμοῦ καὶ σοῦ.

¹ λυπέω, grieve, pain. ² σφόδρα, exceedingly, greatly. ³ Καπερναούμ, ἢ, Capernaum. ⁴ δίδραχμον, ου, τό, double drachma, double-drachma. ⁵ τελέω, finish, fulfill. ⁶ προφθάνω, anticipate, come before. ⁷ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁸ ἀλλότριος, strange, foreign. ⁹ γέ, indeed, at least. ¹⁰ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ¹¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹² ἄγκιστρον, ου, τό, fish hook. ¹³ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ¹⁴ στατήρ, ἥρος, ὁ, stater (a coin), Jewish shekel. ¹⁵ ἀντί, instead of, in place of.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, **18**

λέγοντες, Τίς ἄρα¹ μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν
οὐρανῶν; Καὶ προσκαλεσάμενος² ὁ Ἰησοῦς παιδίον **2**
ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν, Ἀμὴν λέγω **3**
ὕμῖν, ἐὰν μὴ στραφῇτε³ καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ
μὴ εἰσέλθῃτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅστις **4**
οὖν ταπεινώσει⁴ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός
ἐστὶν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὃς **5**
ἐὰν δέξῃται παιδίον τοιοῦτον ἐν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
ἐμὲ δέχεται: ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ⁵ ἓνα τῶν μικρῶν **6**
τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει⁶ αὐτῷ ἵνα
κρεμασθῇ⁷ μύλος⁸ ὀνικὸς⁹ εἰς τὸν τράχηλον¹⁰ αὐτοῦ,
καὶ καταποντισθῇ¹¹ ἐν τῷ πελάγει¹² τῆς θαλάσσης. **7**
Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων: ¹³ἀνάγκη¹⁴ γάρ
ἐστὶν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα: ¹³πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ
ἐκεῖνῳ, δι' οὗ τὸ σκάνδαλον¹³ ἔρχεται. Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου **8**

¹ ἄρα, so? (introduces a question). ² προσκαλέω, summon. ³ στρέφω, turn, am converted. ⁴ ταπεινῶ, humble, humiliate. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁷ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁸ μύλος, ου, ὁ, mill, millstone. ⁹ ὀνικός, of or for an ass. ¹⁰ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹¹ καταποντίζω, sink in the sea, am drowned. ¹² πέλαγος, ους, τό, open sea, depths of the sea. ¹³ σκάνδαλον, ου, τό, cause of stumbling, snare. ¹⁴ ἀνάγκη, ης, ἡ, necessity, distress.

ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει¹ σε, ἔκκοψον² αὐτὰ καὶ
 βάλε ἀπὸ σοῦ· καλόν σοι ἐστὶν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν
 χωλὸν³ ἢ κυλλόν,⁴ ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός ⁹
 σου σκανδαλίζει¹ σε, ἔξελε⁵ αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ·
 καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁶ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
 ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁷
 τοῦ πυρός. Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε⁸ ἐνὸς τῶν ¹⁰
 μικρῶν τούτων, λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν
 ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσιν τὸ πρόσωπον τοῦ
 πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἦλθεν γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ¹¹
 ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Τί ὑμῖν δοκεῖ; Ἐὰν ¹²
 γένηται τινὶ ἀνθρώπῳ ἑκατὸν⁹ πρόβατα, καὶ πλανηθῇ
 ἐν ἐξ αὐτῶν· οὐχὶ ἀφείς τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα,¹⁰ ἐπὶ τὰ
 ὅρη πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; Καὶ ἐὰν γένηται ¹³
 εὐρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτό

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἐκκόπτω, cut out, cut off. ³ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁴ κυλλός, crippled, lame. ⁵ ἐξαιρέω, take out, deliver. ⁶ μονόφθαλμος, one-eyed. ⁷ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁸ καταφρονέω, think little of, despise. ⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁰ ἐννέα, nine, 9.

μᾶλλον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενήκοντα ἐννέα¹ τοῖς μὴ
 πεπλανημένοις. Οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν 14
 τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς
 τῶν μικρῶν τούτων.

Ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὑπάγε καὶ 15
 ἔλεγχον² αὐτὸν μεταξὺ³ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. Ἐὰν
 σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας⁴ τὸν ἀδελφόν σου: ἐὰν δὲ μὴ 16
 ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ
 στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα: 17
 ἐὰν δὲ παρακούσῃ⁵ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ: ἐὰν δὲ
 καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ,⁵ ἔστω σοι ὥσπερ ὁ
 ἐθνικός⁶ καὶ ὁ τελώνης.⁷ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν 18
 δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ: καὶ
 ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ
 οὐρανῷ. Πάλιν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν 19
 συμφωνήσωσιν⁸ ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς πράγματος⁹

¹ ἐννέα, nine, 9. ² ἐλέγχω, convict, reprove. ³ μεταξὺ, between, after. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ παρακούω, overhear, listen. ⁶ ἐθνικός, Gentile, pagan. ⁷ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁸ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁹ πρᾶγμα, τοσ, τό, deed, matter.

οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρὸς
μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Οὐ¹ γάρ εἰσιν δύο ἢ τρεῖς 20
συνηγμένοι εἰς τὸ ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ
αὐτῶν.

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν, Κύριε, ποσάκις² 21
ἁμαρτήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ;
Ἔως ἐπτάκις;³ Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Οὐ λέγω σοι ἕως 22
ἐπτάκις,³ ἀλλ' ἕως ἐβδομηκοντάκις⁴ ἐπτά. Διὰ τοῦτο 23
ὡμοιώθη⁵ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ,
ὃς ἠθέλησεν συνᾶραι⁶ λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. 24
Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν,⁶ προσηνέχθη αὐτῷ εἰς
ὀφειλέτης⁷ μυρίων⁸ ταλάντων.⁹ Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ 25
ἀποδοῦναι ἐκέλευσεν¹⁰ αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ
πραθῆναι,¹¹ καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ
πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. Περσὼν οὖν ὁ 26

¹ οὗ, where, when. ² ποσάκις, how often? how often. ³ ἐπτάκις, seven times. ⁴ ἐβδομηκοντάκις, seventy times. ⁵ ὁμοιώω, make like, liken. ⁶ συναίρω, settle accounts, make a reckoning. ⁷ ὀφειλέτης, ου, ὁ, debtor, sinner. ⁸ μυρίοι, ten thousand, innumerable. ⁹ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ¹⁰ κελεύω, order, command. ¹¹ πιπράσκω, sell.

δοῦλος προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, Κύριε,
 μακροθύμησον¹ ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. 27
 Σπλαγχνισθεῖς² δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου
 ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον³ ἀφῆκεν αὐτῷ. 28
 Ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος εὔρεν ἕνα τῶν
 συνδούλων⁴ αὐτοῦ, ὃς ὥφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν⁵ δηνάρια,⁶
 καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγεν,⁷ λέγων, Ἀπόδος μοι εἰ
 τι ὀφείλεις. Πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος⁴ αὐτοῦ εἰς τοὺς 29
 πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτόν, λέγων,
 Μακροθύμησον¹ ἐπ' ἐμοί, καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ 30
 ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτόν εἰς φυλακὴν,
 ἕως οὗ ἀποδῶ τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ 31
 σύνδουλοι⁴ αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν⁸ σφόδρα.⁹
 καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν¹⁰ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα
 τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος¹¹ αὐτὸν ὁ κύριος 32
 αὐτοῦ λέγει αὐτῷ, Δοῦλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν

¹ μακροθυμέω, be patient, suffer long. ² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ³ δάνειον, ου, τό, loan, debt.

⁴ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ πνίγω, choke, strangle. ⁸ λυπέω, grieve, pain. ⁹ σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹⁰ διασαφένω, report, explain. ¹¹ προσκαλέω, summon.

¹² ὀφειλή, ἥς, ἡ, debt, duty.

ἐκεῖνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ¹ παρεκάλεσάς με: οὐκ ἔδει 33
καὶ σὲ ἐλεῆσαι² τὸν σύνδουλόν³ σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε
ἠλέησα;² Καὶ ὀργισθεῖς⁴ ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν 34
αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς,⁵ ἕως οὗ ἀποδῶ πᾶν τὸ
ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτως καὶ ὁ πατήρ μου ὁ 35
ἐπουράνιος⁶ ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῶ
ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ
παραπτώματα⁷ αὐτῶν.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν⁸ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, **19**

μετῆρεν⁹ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια¹⁰
τῆς Ἰουδαίας πέραν¹¹ τοῦ Ἰορδάνου.¹² Καὶ 2
ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτοὺς ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι 3
πειράζοντες αὐτόν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, Εἰ ἔξεστιν
ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν

¹ ἐπεὶ, when, since. ² ἐλεέω, have mercy, pity. ³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁴ ὀργίζω, irritate, provoke. ⁵ βασανιστής, οὗ, ὁ, jailer, torturer. ⁶ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁷ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ⁸ τελέω, finish, fulfill. ⁹ μεταίρω, go away, depart. ¹⁰ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹¹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

αἰτίαν;¹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ ἀνέγνωτε 4
 ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν² καὶ θῆλυ³ ἐποίησεν
 αὐτούς, καὶ εἶπεν, Ὅτι ἐνεκεν⁴ τούτου καταλείψει⁵ 5
 ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται⁶ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ
 δύο εἰς σάρκα μίαν; Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ 6
 σὰρξ μία. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,⁷ ἄνθρωπος μὴ
 χωρίζετω.⁸ Λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο 7
 δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου,¹⁰ καὶ ἀπολύσαι αὐτήν; 8
 Λέγει αὐτοῖς ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν¹¹
 ὑμῶν ἐπέτρεψεν¹² ὑμῖν ἀπολύσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν:
 ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι ὅς ἂν 9
 ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ,¹³ καὶ
 γαμήσῃ¹⁴ ἄλλην, μοιχᾶται:¹⁵ καὶ ὁ ἀπολελυμένην
 γαμήσας¹⁴ μοιχᾶται.¹⁵ Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 10
 αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία¹ τοῦ ἀνθρώπου μετὰ

¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ² ἄρσεν, male. ³ θῆλυς, female, woman. ⁴ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁷ συζεύγνυμι, join together, unite. ⁸ χωρίζω, separate, depart. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹¹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹² ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹³ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹⁴ γαμέω, marry. ¹⁵ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery.

τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει¹ γαμῆσαι.² Ὁ δὲ εἶπεν 11
 αὐτοῖς, Οὐ πάντες χωροῦσιν³ τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ’
 οἷς δέδοται. Εἰσὶν γὰρ εὐνοῦχοι,⁴ οἵτινες ἐκ κοιλίας⁵ 12
 μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως· καὶ εἰσιν εὐνοῦχοι,⁴
 οἵτινες εὐνουχίσθησαν⁶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσιν
 εὐνοῦχοι,⁴ οἵτινες εὐνούχισαν⁶ ἑαυτοὺς διὰ τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν³
 χωρεῖτω.³

Τότε προσηνέχθη αὐτῷ παῖδια, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῇ 13
 αὐτοῖς, καὶ προσεῖξεται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν
 αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε τὰ παῖδια, καὶ μὴ 14
 κωλύετε⁷ αὐτὰ ἔλθειν πρὸς με· τῶν γὰρ τοιούτων
 ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς 15
 χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.⁸ Καὶ ἰδοὺ, εἷς προσελθὼν 16
 εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα
 ἔχω ζωὴν αἰώνιον; Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις 17

¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ² γαμέω, marry. ³ χωρέω, make room for, hold. ⁴ εὐνοῦχος, ου, ό, eunuch, keeper of the bed-chamber. ⁵ κοιλία, ας, ή, belly, womb. ⁶ εὐνουχίζω, make a eunuch of, castrate. ⁷ κωλύω, forbid, hinder. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

ἀγαθόν; Οὐδείς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Εἰ δὲ θέλεις
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. Λέγει 18
αὐτῷ, Ποίας; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Τὸ Οὐ φονεύσεις:¹
οὐ μοιχεύσεις:² οὐ κλέψεις:³ οὐ ψευδομαρτυρήσεις:⁴ 19
τίμα⁵ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα: καί, ἀγαπήσεις τὸν
πλησίον⁶ σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,⁷ 20
Πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁸ μου: τί ἔτι
ὑστερῶ;⁹ Ἐφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ θέλεις τέλειος¹⁰ εἶναι, 21
ὑπαγε, πώλησόν¹¹ σου τὰ ὑπάρχοντα καὶ δὸς πτωχοῖς,
καὶ ἔξεις θησαυρὸν¹² ἐν οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹³
ἀκολουθε μοι. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος⁷ τὸν λόγον 22
ἀπῆλθεν λυπούμενος:¹⁴ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁵ πολλά.

¹ φονεύω, kill, murder. ² μοιχεύω, commit adultery. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ τιμάω, honor, value at a price. ⁶ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁷ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ⁸ νεότης, ητος, ή, youth, youthfulness. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ τέλειος, complete, perfect. ¹¹ πωλέω, sell. ¹² θησαυρός, οὔ, ὁ, storehouse, treasure. ¹³ δεῦρο, until now, come here! ¹⁴ λυπέω, grieve, pain. ¹⁵ κτῆμα, ος, τό, possession, piece of property.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Ἀμὴν λέγω 23

ὑμῖν ὅτι δυσκόλως¹ πλούσιος² εἰσελεύσεται εἰς τὴν

βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, 24

εὐκοπώτερόν³ ἐστὶν κάμηλον⁴ διὰ τρυπήματος⁵

ράφιδος⁶ διελθεῖν, ἢ πλούσιον² εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ

θεοῦ εἰσελθεῖν. Ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 25

ἐξεπλήσσοντο⁷ σφόδρα,⁸ λέγοντες, Τίς ἄρα⁹ δύναται

σωθῆναι; Ἐμβλέψας¹⁰ δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Παρὰ 26

ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατόν¹¹ ἐστίν, παρὰ δὲ θεῷ

πάντα δυνατά. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, 27

Ἰδοὺ, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι:

τί ἄρα⁹ ἔσται ἡμῖν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν 28

λέγω ὑμῖν ὅτι ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι, ἐν τῇ

παλιγγενεσίᾳ¹² ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ

θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθίσεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα

θρόνους, κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ. 29

¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ² πλούσιος, rich. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ κάμηλος, ου, ό, camel. ⁵ τρύπημα, ατος, τό, hole, eye of a needle. ⁶ ραφίς, ίδος, ή, needle. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹² παλιγγενεσία, ας, ή, renewal, rebirth.

Καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹ ἢ
πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς,
ἐνεκεν² τοῦ ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα³
λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει.⁴ Πολλοὶ δὲ 30
ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ὅμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ 20
οἰκοδεσπότῃ,⁵ ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα⁶ πρωΐ⁷ μισθώσασθαι
ἐργάτας⁹ εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας 2
μετὰ τῶν ἐργατῶν⁹ ἐκ δηναρίου¹² τὴν ἡμέραν,
ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ 3
ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν
τῇ ἀγορᾷ¹³ ἀργούς:¹⁴ καὶ ἐκείνοις εἶπεν, Ὑπάγετε καὶ 4
ὕμεις εἰς τὸν ἀμπελῶνα,¹⁰ καὶ ὁ ἐὰν ᾗ δίκαιον δώσω
ὕμιν. Οἱ δὲ ἀπηλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην¹⁵ καὶ 5
ἐνάτην¹⁶ ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως.¹⁷ Περὶ δὲ τὴν 6

¹ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ² ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ³ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁴ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁵ οἰκοδεσπότης, συ, ὁ, householder, head of a household. ⁶ ἅμα, at the same time. ⁷ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ⁸ μισθώω, hire, hire out. ⁹ ἐργάτης, συ, ὁ, workman, laborer. ¹⁰ ἀμπελῶν, ὄνος, vineyard. ¹¹ συμφωνέω, agree with, agree together. ¹² δηνάριον, συ, ὁ, denarius. ¹³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁴ ἀργός, inactive, idle. ¹⁵ ἕκτος, sixth. ¹⁶ ἕνατος, ninth. ¹⁷ ὡσαύτως, likewise.

ἐνδεκάτην¹ ὥραν ἐξελθὼν, εὔρεν ἄλλους ἐστῶτας
 ἀργούς,² καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἐστήκατε ὅλην τὴν
 ἡμέραν ἀργοί;² Λέγουσιν αὐτῷ, Ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς 7
 ἐμισθώσατο.³ Λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν
 ἀμπελῶνα,⁴ καὶ ὃ ἐὰν ᾗ δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας⁵ δὲ 8
 γενομένης λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος⁴ τῷ
 ἐπιτρόπῳ⁶ αὐτοῦ, Κάλεσον τοὺς ἐργάτας,⁷ καὶ ἀπόδος
 αὐτοῖς τὸν μισθόν,⁸ ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως
 τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην¹ 9
 ὥραν ἔλαβον ἀνὰ⁹ δηνάριον.¹⁰ Ἐλθόντες δὲ οἱ πρώτοι 10
 ἐνόμισαν¹¹ ὅτι πλείονα λήψονται: καὶ ἔλαβον καὶ
 αὐτοὶ ἀνὰ⁹ δηνάριον.¹⁰ Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον¹² κατὰ 11
 τοῦ οἰκοδεσπότου,¹³ λέγοντες ὅτι Οὗτοι οἱ ἔσχατοι 12
 μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους¹⁴ ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας,
 τοῖς βαστάσασιν¹⁵ τὸ βάρος¹⁶ τῆς ἡμέρας καὶ τὸν
 καύσωνα.¹⁷ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν, Ἐταῖρε,¹⁸ 13

¹ ἐνδέκατος, eleventh. ² ἀργός, inactive, idle. ³ μισθόω, hire, hire out. ⁴ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ⁵ ὄψις, late. ⁶ ἐπίτροπος, ου, ὁ, guardian, steward. ⁷ ἐργάτης, ου, ὁ, workman, laborer. ⁸ μισθός, οὔ, ὁ, wages, reward. ⁹ ἀνά, upwards, upon. ¹⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹ νομίζω, suppose, think. ¹² γογγύζω, mutter, murmur. ¹³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ¹⁴ ἴσος, equal, identical. ¹⁵ βαστάζω, bear, carry. ¹⁶ βάρος, ους, τό, burden, weight. ¹⁷ καύσων, ὠνος, ὁ, burning heat, scorching heat. ¹⁸ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend.

οὐκ ἀδικῶ¹ σε: οὐχὶ δηναρίου² συνεφώνησάς³ μοι; 14

Ἄρον τὸ σὸν⁴ καὶ ὕπαγε: θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ

δοῦναι ὡς καὶ σοί. Ἡ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω 15

ἐν τοῖς ἐμοῖς; Εἰ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι

ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; Οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, 16

καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι: πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί,⁵

ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.⁶ Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς 17

Ἱεροσόλυμα παρέλαβεν τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ'

ιδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἴδού, ἀναβαίνομεν 18

εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου

παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν,

καὶ κατακρινούσιν⁷ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν 19

αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι⁸ καὶ μαστιγῶσαι⁹

καὶ σταυρῶσαι: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¹ ἀδικέω, do wrong, harm. ² δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ³ συμφωνέω, agree with, agree together. ⁴ σός, your, yours. ⁵ κλητός, called, summoned. ⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ ἐμπαίζω, mock. ⁹ μαστιγῶ, whip, lash.

Τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου¹ 20

μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνούσα καὶ αἰτοῦσά τι

παρ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις; Λέγει αὐτῷ, 21

Εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν

σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων² σου, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 22

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε.

Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, ἢ τὸ

βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Λέγουσιν

αὐτῷ, Δυνάμεθα. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν 23

μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα³ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι

βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ

εὐωνύμων² μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς

ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 24

δέκα⁴ ἠγανάκτησαν⁵ περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. Ὁ δὲ 25

Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς εἶπεν, Οἶδατε ὅτι οἱ

ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ δέκα, ten. ⁵ ἠγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over.

μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν¹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως² δὲ 26
 ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας
 γενέσθαι ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν 27
 εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος: ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ 28
 ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι,
 καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον³ ἀντί⁴ πολλῶν.

Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν ἀπὸ Ἱεριχῶ, ἠκολούθησεν 29
 αὐτῷ ὄχλος πολὺς. Καὶ ἰδοὺ, δύο τυφλοὶ καθήμενοι 30
 παρὰ τὴν ὁδόν, ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει,⁵
 ἔκραξαν, λέγοντες, Ἐλέησον⁶ ἡμᾶς, κύριε, υἱὸς Δαυίδ.
 Ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα σιωπήσωσιν.⁷ Οἱ 31
 δὲ μείζον ἔκραζον, λέγοντες, Ἐλέησον ἡμᾶς, κύριε,
 υἱὸς Δαυίδ. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτούς, καὶ 32
 εἶπεν, Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; Λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, 33
 ἵνα ἀνοιχθῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. Σπλαγχνισθεῖς⁸ δὲ 34
 ὁ Ἰησοῦς ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν: καὶ εὐθέως

¹ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ² οὕτως, thus, so. ³ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁴ ἀντί, instead of, in place of. ⁵ παράγω, pass by, depart. ⁶ ἐλέεω, have mercy, pity. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on.

ἀνέβλεψαν¹ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν
αὐτῷ.

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς **21**

Βηθσαφαγή² πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν,³ τότε ὁ Ἰησοῦς
ἀπέστειλεν δύο μαθητάς, λέγων αὐτοῖς, Πορεύθητε **2**
εἰς τὴν κώμην⁴ τὴν ἀπέναντι⁵ ὑμῶν, καὶ εὐθέως
εὐρήσετε ὄνον⁶ δεδεμένην, καὶ πῶλον⁷ μετ' αὐτῆς:
λύσαντες ἀγάγετέ μοι. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπη τι, ἐρεῖτε **3**
ὅτι Ὁ κύριος αὐτῶν χρειᾶν ἔχει: εὐθέως δὲ ἀποστελλεῖ
αὐτούς. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ **4**
ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Εἴπατε τῇ θυγατρὶ **5**
Σιών, Ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι, πραῦς⁹ καὶ
ἐπιβεβηκὼς¹⁰ ἐπὶ ὄνον⁶ καὶ πῶλον⁷ υἱὸν ὑποζυγίου.¹¹ **6**
Πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταί, καὶ ποιήσαντες καθὼς
προσέταξεν¹² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον⁶ καὶ **7**

¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ² Βηθσαφαγή, ἡ, Bethphage. ³ ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ ἀπέναντι, over against, before. ⁶ ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ⁷ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁸ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ⁹ πραῦς, gentle, mild. ¹⁰ ἐπιβαίνω, go aboard, set foot. ¹¹ ὑποζύγιον, ου, τό, donkey, ass. ¹² προστάσσω, command, order.

τὸν πῶλον·¹ καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω² αὐτῶν τὰ ἱμάτια
αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν³ ἐπάνω² αὐτῶν. Ὁ δὲ πλείστος 8
ὄχλος ἔστρωσαν⁴ ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ· ἄλλοι
δὲ ἔκοπτον⁵ κλάδους⁶ ἀπὸ τῶν δένδρων,⁷ καὶ
ἔστρώννουν⁴ ἐν τῇ ὁδῷ. Οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες⁸ 9
καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννὰ⁹ τῷ
υἱῷ Δαυὶδ· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι
κυρίου. Ὡσαννὰ⁹ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁰ Καὶ εἰσελθόντος 10
αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη¹¹ πᾶσα ἡ πόλις,
λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; Οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, Οὗτός 11
ἐστιν Ἰησοῦς ὁ προφήτης, ὁ ἀπὸ Ναζαρέτ¹² τῆς
Γαλιλαίας.

Καὶ εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν τοῦ θεοῦ, καὶ 12
ἐξέβαλεν πάντας τοὺς πωλοῦντας¹³ καὶ ἀγοράζοντας
ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας¹⁴ τῶν κολλυβιστῶν¹⁵

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ἐπάνω, above, over (gen). ³ ἐπικαθίζω, sit, sit down. ⁴ στρωννύω, spread, furnish. ⁵ κόπτω, strike, smite. ⁶ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁷ δένδρον, ου, τό, tree. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ Ὡσαννά, hosanna. ¹⁰ ὑψιστος, highest, most high. ¹¹ σείω, shake. ¹² Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁵ κολλυβιστής, ου, ὁ, moneychanger, money-changer.

κατέστρεψεν,¹ καὶ τὰς καθέδρας² τῶν πωλούντων³ τὰς
περιστεράς.⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Γέγραπται, Ὁ οἶκός 13
μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται: ὑμεῖς δὲ αὐτὸν
ἐποιήσατε σπήλαιον⁵ ληστῶν.⁶ Καὶ προσήλθον αὐτῷ 14
χωλοὶ⁷ καὶ τυφλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
Ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ 15
θαυμάσια⁸ ἃ ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας⁹ κράζοντας ἐν
τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, Ὡσαννὰ¹⁰ τῷ υἱῷ Δαυὶδ,
ἠγανάκτησαν,¹¹ καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἀκούεις τί οὗτοι 16
λέγουσιν; Ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ναί: οὐδέποτε¹²
ἀνέγνωτε ὅτι Ἐκ στόματος νηπίων¹³ καὶ θηλαζόντων¹⁴
κατηρτίσω¹⁵ αἶνον;¹⁶ Καὶ καταλιπὼν¹⁷ αὐτοὺς 17
ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν,¹⁸ καὶ ἡυλίσθη¹⁹
ἐκεῖ.

¹ καταστρέφω, overturn, destroy. ² καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ³ πωλέω, sell. ⁴ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁵ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ θαυμάσιος, wonderful, remarkable. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ ὡσαννά, hosanna. ¹¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹² οὐδέποτε, never. ¹³ νήπιος, infant, child. ¹⁴ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁵ καταρτίζω, mend, fit. ¹⁶ αἶνος, ου, ὁ, praise. ¹⁷ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁹ αὐλιζομαι, spend the night, lodge.

Πρωῖας¹ δὲ ἐπανάγων² εἰς τὴν πόλιν, ἐπεινάσεν.³ Καὶ 18

ιδὼν συκὴν⁴ μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ' αὐτήν, καὶ
οὐδὲν εὔρεν ἐν αὐτῇ εἰ μὴ φύλλα⁵ μόνον· καὶ λέγει
αὐτῇ, Μηκέτι⁶ ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα.

Καὶ ἐξηράνθη⁷ παραχρῆμα⁸ ἡ συκὴ.⁴ Καὶ ἰδόντες οἱ 20
μαθηταὶ ἐθαύμασαν, λέγοντες, Πῶς παραχρῆμα⁸

ἐξηράνθη⁷ ἡ συκὴ;⁴ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 21

αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ
διακριθῆτε,⁹ οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς⁴ ποιήσετε, ἀλλὰ
καὶ¹⁰ τῷ ὅρει τούτῳ εἴπητε, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς

τὴν θάλασσαν, γενήσεται. Καὶ πάντα ὅσα ἐὰν 22

αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ, πιστεύοντες, λήψετε.

Καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερόν, προσῆλθον αὐτῷ 23

διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ,

λέγοντες, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι

ἔδωκεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς 24

¹ πρωῖα, ας, ἡ, early morning. ² ἐπανάγω, put out (to sea), return. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ μηκέτι, no longer. ⁷ ξηραίνω, dry up, parch. ⁸ παραχρῆμα, immediately, instantly. ⁹ διακρίνω, discriminate, judge. ¹⁰ καὶ, and if, even if.

εἶπεν αὐτοῖς, Ἐρωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ λόγον ἓνα, ὃν ἐὰν
 εἴπητέ μοι, καὶ γὰρ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου πόθεν² ἦν; Ἐξ οὐρανοῦ 25
 ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Οἱ δὲ διελογίζοντο³ παρ' ἑαυτοῖς,
 λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν, Διὰ τί
 οὕν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἐὰν δὲ εἴπωμεν, Ἐξ 26
 ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον· πάντες γὰρ
 ἔχουσιν τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. Καὶ ἀποκριθέντες 27
 τῷ Ἰησοῦ εἶπον, Οὐκ οἶδαμεν. Ἐφη αὐτοῖς καὶ αὐτός,
 Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τί 28
 δὲ ὑμῖν δοκεῖ; Ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο, καὶ
 προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν, Τέκνον, ὕπαγε, σήμερον
 ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελώνι⁴ μου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, 29
 Οὐ θέλω· ὕστερον⁵ δὲ μεταμεληθεὶς,⁶ ἀπῆλθεν. Καὶ 30
 προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.⁷ Ὁ δὲ
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἐγώ, κύριε· καὶ οὐκ ἀπῆλθεν. Τίς 31
 ἐκ τῶν δύο ἐποίησεν τὸ θέλημα τοῦ πατρός; Λέγουσιν

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² πόθεν, from where? whence. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ ἀμπελών, ὄνος, ὅ, vineyard. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁷ ὡσαύτως, likewise.

αὐτῷ, Ὁ πρῶτος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω
 ὑμῖν ὅτι οἱ τελῶναι¹ καὶ αἱ πόρναι² προάγουσιν³ ὑμᾶς
 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἦλθεν γὰρ πρὸς ὑμᾶς 32
 Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε
 αὐτῷ: οἱ δὲ τελῶναι¹ καὶ αἱ πόρναι² ἐπίστευσαν αὐτῷ:
 ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε⁴ ὕστερον⁵ τοῦ
 πιστεῦσαι αὐτῷ.

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός τις ἦν 33
 οἰκοδεσπότης,⁶ ὅστις ἐφύτευσεν⁷ ἀμπελῶνα,⁸ καὶ
 φραγμὸν⁹ αὐτῷ περιέθηκεν,¹⁰ καὶ ὠρυξεν¹¹ ἐν αὐτῷ
 ληνόν,¹² καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,¹³ καὶ ἐξέδοτο¹⁴
 αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁵ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁶ Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ 34
 καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ
 πρὸς τοὺς γεωργούς,¹⁵ λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. 35
 Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ¹⁵ τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν

¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² πόρνη, ης, ἡ, prostitute. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ μεταμέλωμαι, regret, repent. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁷ φυτεύω, plant. ⁸ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁹ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ¹⁰ περιτίθημι, place around, put around. ¹¹ ὀρύσσω, dig, dig out. ¹² ληνός, οὔ, ἡ, wine press, winepress. ¹³ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁴ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁵ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁶ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey.

ἔδειραν,¹ ὃν δὲ ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν.² 36

Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν

πρώτων· καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως.³ Ὑστερον⁴ δὲ 37

ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων,

Ἐντραπήσονται⁵ τὸν υἱόν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ⁶ ἰδόντες 38

τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος·⁷

δεῦτε,⁸ ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ κατὰσχωμεν⁹ τὴν

κληρονομίαν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον 39

ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος¹¹ καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ 40

ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος,¹¹ τί ποιήσῃ τοῖς γεωργοῖς⁶

ἐκεῖνοις; Λέγουσιν αὐτῷ, Κακοὺς κακῶς¹² ἀπολέσει 41

αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα¹¹ ἐκδώσεται¹³ ἄλλοις

γεωργοῖς,⁶ οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν

τοῖς καιροῖς αὐτῶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐδέποτε 42

ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹⁵

οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας·¹⁶

¹ δέρω, beat, flay. ² λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ ὕστερον, lastly, afterward. ⁵ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁶ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁷ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ⁸ δεῦτε, come!. ⁹ κατέχω, hold back, hold fast. ¹⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁴ οὐδέποτε, never. ¹⁵ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁶ γωνία, ας, ἡ, angle, corner.

παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ¹ ἐν
 ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν ὅτι ἀρθήσεται 43
 ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθναι
 ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. Καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν 44
 λίθον τοῦτον συνθλασθήσεται.² ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
 λικμήσει³ αὐτόν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ 45
 Φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ ἔγνωσαν ὅτι περὶ
 αὐτῶν λέγει. Καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, 46
 ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπειδὴ⁴ ὡς προφήτην αὐτὸν
 εἶχον.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν 22
 παραβολαῖς, λέγων, Ὡμοιώθῃ⁵ ἡ βασιλεία τῶν 2
 οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησεν γάμους⁶
 τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλεν τοὺς δούλους αὐτοῦ 3
 καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους,⁶ καὶ οὐκ
 ᾔθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους, 4

¹ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ² συνθλάω, break, break in pieces. ³ λικμάω, crush, scatter. ⁴ ἐπειδὴ, since, because. ⁵ ὁμοίω, make like, liken. ⁶ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding.

λέγων, Εἶπατε τοῖς κεκλημένοις. Ἴδού, τὸ ἄριστόν¹
μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί² μου καὶ τὰ σιτιστά³
τεθυμένα,⁴ καὶ πάντα ἔτοιμα·⁵ δεῦτε⁶ εἰς τοὺς γάμους.⁷
Οἱ δὲ ἀμελήσαντες⁸ ἀπήλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον 5
ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν⁹ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ 6
κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν¹⁰ καὶ
ἀπέκτειναν. Καὶ ἀκούσας ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος ὠργίσθη, 7
καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα¹² αὐτοῦ ἀπώλεσεν τοὺς
φονεῖς¹³ ἐκεῖνους, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησεν.¹⁴ 8
Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ, Ὁ μὲν γάμος⁷ ἑτοιμός⁵
ἐστίν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. Πορεύεσθε 9
οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους¹⁵ τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὑρητε,
καλέσατε εἰς τοὺς γάμους.⁷ Καὶ ἐξελθόντες οἱ δούλοι 10
ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὅσους εὔρον,
πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη¹⁶ ὁ γάμος⁷
ἀνακειμένων.¹⁷ Εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι¹⁸ 11

¹ ἄριστον, ου, τό, breakfast. ² ταῦρος, ου, ὁ, bull, ox. ³ σιτιστός, fattened. ⁴ θύω, sacrifice, kill. ⁵ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁶ δεῦτε, come!. ⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁸ ἀμελέω, neglect, be unconcerned. ⁹ ἐμπορία, ας, ἡ, business, trade. ¹⁰ ὕβριζω, mistreat, insult. ¹¹ ὀργίζω, irritate, provoke. ¹² στρατεύμα, τος, τό, expedition, army. ¹³ φονεὺς, ἑως, ὁ, murderer. ¹⁴ ἐμπρήθω, burn, set on fire. ¹⁵ διέξοδος, ου, ἡ, outlet, way out. ¹⁶ πλήθω, fill. ¹⁷ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁸ θεάομαι, look at, behold.

τοὺς ἀνακειμένους¹ εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ
 ἐνδεδυμένον² ἔνδυμα³ γάμου·⁴ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐταίρε,⁵ ¹²
 πῶς εἰσήλθες ὧδε μὴ ἔχων ἔνδυμα³ γάμου; ⁴ Ὁ δὲ
 ἐφिमώθη.⁶ Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνοις, ¹³
 Δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἄρατε αὐτὸν καὶ
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον·⁷ ἐκεῖ ἔσται ὁ
 κλαυθμὸς⁸ καὶ ὁ βρυγμὸς⁹ τῶν ὀδόντων.¹⁰ Πολλοὶ γάρ ¹⁴
 εἰσιν κλητοί,¹¹ ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.¹²

Τότε πορευθέντες οἱ Φαρισαῖοι συμβούλιον¹³ ἔλαβον ¹⁵
 ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν¹⁴ ἐν λόγῳ. Καὶ ¹⁶
 ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν
 Ἑρωδιανῶν,¹⁵ λέγοντες, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι
 ἀληθὴς¹⁶ εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ
 διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει¹⁷ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ
 βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. Εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί ¹⁷

¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ² ἐνδύω, put on, clothe. ³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ⁴ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁵ ἐταῖρος, ου, ὁ, companion, friend. ⁶ φιμώω, muzzle, silence. ⁷ ἐξώτερος, outer, outside. ⁸ κλαυθμός, οῦ, ὁ, weeping, lamentation. ⁹ βρυγμός, οῦ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹⁰ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹¹ κλητός, called, summoned. ¹² ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹³ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹⁴ παγιδεύω, ensnare, entrap. ¹⁵ Ἑρωδιανοί, ὧν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁶ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁷ μέλει, it is a care, it concerns.

σοι δοκεῖ; Ἐξεστὶν δοῦναι κῆνσον¹ Καίσαρι,² ἢ οὐ; 18

Γινούς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονηρίαν³ αὐτῶν εἶπεν, Τί με

πειράζετε, ὑποκριταί;⁴ Ἐπιδείξατέ⁵ μοι τὸ νόμισμα⁶ 19

τοῦ κήνσου.¹ Οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον.⁷ Καὶ 20

λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν⁸ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;⁹ 21

Λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος.² Τότε λέγει αὐτοῖς,

Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος² Καίσαρι,² καὶ τὰ τοῦ θεοῦ

τῷ θεῷ. Καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν· καὶ ἀφέντες 22

αὐτὸν ἀπῆλθον.

Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσήλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι,¹⁰ οἱ 23

λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, 24

λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν, Ἐάν τις ἀποθάνῃ

μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει¹¹ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν

γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα τῷ ἀδελφῷ

αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί· καὶ ὁ 25

¹ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ² Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ³ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁴ ὑποκριτής, οῦ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁵ ἐπιδείκνυμι, show, prove. ⁶ νόμισμα, τος, τό, coin, money. ⁷ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁸ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁹ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ¹⁰ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹¹ ἐπιγαμβρεύω, marry as next of kin.

πρώτος γαμήσας¹ ἐτελεύτησεν:² καὶ μὴ ἔχων σπέρμα,
 ἀφήκεν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. 26
 Ὅμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος, ἕως τῶν ἑπτὰ. 27
 Ὑστερον³ δὲ πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ οὖν 28
 ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; Πάντες γὰρ
 ἔσχον αὐτήν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 29
 Πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν
 τοῦ θεοῦ. Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,¹ οὔτε 30
 ἐκγαμίζονται,⁴ ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ
 εἰσιν. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ 31
 ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, Ἐγώ 32
 εἰμι ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς
 Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. 33
 Καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο⁵ ἐπὶ τῇ διδαχῇ
 αὐτοῦ.

¹γαμέω, marry. ²τελευτάω, die, end. ³ὑστερον, lastly, afterward. ⁴ἐκγαμίζω, give in marriage, marry. ⁵ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

Οἱ δὲ Φαρισαῖοι, ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσεν¹ τοὺς 34
Σαδδουκαίους,² συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. Καὶ 35
ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός,³ πειράζων αὐτόν,
καὶ λέγων, Διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ 36
νόμῳ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν 37
θεόν σου, ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ
ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ⁴ σου. Αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ 38
μεγάλῃ ἐντολῇ. Δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, Ἀγαπήσεις 39
τὸν πλησίον⁵ σου ὡς σεαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν 40
ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται.⁶

Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ 41
Ἰησοῦς, λέγων, Τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; Τίνος 42
υἱὸς ἐστίν; Λέγουσιν αὐτῷ, Τοῦ Δαυίδ. Λέγει αὐτοῖς, 43
Πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ,
λέγων, Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν 44
μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁷ τῶν

¹ φιμώω, muzzle, silence. ² Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ³ νομικός, pertaining to the law. ⁴ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁵ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁶ κρεμάννυμι, hang, hang up. ⁷ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool.

ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς 45
 υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; Καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ 46
 ἀποκριθῆναι λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέν¹ τις ἀπ' ἐκείνης
 τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς 23

αὐτοῦ, λέγων, Ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας² ἐκάθισαν 2
 οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι· πάντα οὖν ὅσα ἐὰν 3
 εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ
 ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε, λέγουσιν γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσιν. 4
 Δεσμεύουσιν³ γὰρ φορτία⁴ βαρέα⁵ καὶ δυσβάστακτα,⁶
 καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους⁷ τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ
 δακτύλῳ⁸ αὐτῶν οὐ θέλουσιν κινήσαι⁹ αὐτά. Πάντα 5
 δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιοῦσιν πρὸς τὸ θεαθῆναι¹⁰ τοῖς
 ἀνθρώποις· πλατύνουσιν¹¹ δὲ τὰ φυλακτήρια¹² αὐτῶν,
 καὶ μεγαλύνουσιν¹³ τὰ κράσπεδα¹⁴ τῶν ἱματίων

¹ τολμάω, dare, endure. ² καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ³ δεσμεύω, bind together, tie into a bundle. ⁴ φορτίον, ου, τό, burden, load. ⁵ βαρύς, heavy, burdensome. ⁶ δυσβάστακτος, hard to bear, difficult to carry. ⁷ ὤμος, ου, ὁ, shoulder. ⁸ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁹ κινέω, move, stir. ¹⁰ θεάομαι, look at, behold. ¹¹ πλατύνω, broaden, enlarge. ¹² φυλακτήριον, ου, τό, leather prayerband or case, amulet. ¹³ μεγαλύνω, make or declare great, enlarge. ¹⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel.

αὐτῶν: φιλοῦσίν¹ τε τὴν πρωτοκλισίαν² ἐν τοῖς 6

δείπνοις,³ καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας⁴ ἐν ταῖς

συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς⁵ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁶ 7

καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, Ῥαββί, Ῥαββί: 8

ὕμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε Ῥαββί: εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ

καθηγηγῆτης,⁷ ὁ χριστός: πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. 9

Καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς: εἷς γάρ

ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Μηδὲ 10

κληθῆτε καθηγηταί:⁷ εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγηγῆτης,

ὁ χριστός. Ὁ δὲ μείζων ὑμῶν ἔσται ὑμῶν διάκονος. 11

Ὅστις δὲ ὑψώσῃ⁸ ἐαυτόν, ταπεινωθήσεται:⁹ καὶ ὅστις

ταπεινώσῃ⁹ ἐαυτόν, ὑψωθήσεται.⁸

Οὐαὶ δὲ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹⁰ 13

ὅτι κατεσθίετε¹¹ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹² καὶ προφάσει

μακρὰ¹⁴ προσευχόμενοι: διὰ τοῦτο λήψεθε

¹ φιλέω, love, kiss. ² πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ³ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁴ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁵ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁶ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁷ καθηγηγῆτης, οὔ, ὁ, teacher, leader. ⁸ ὑψόω, lift up, exalt. ⁹ ταπεινώω, humble, humiliate. ¹⁰ ὑποκριτής, οὔ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹¹ κατεσθίω, eat up, devour. ¹² χήρα, ας, ἡ, widow. ¹³ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹⁴ μακρός, long, far distant.

περισσότερον¹ κρίμα.² Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ 14
 Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι κλείετε⁴ τὴν βασιλείαν τῶν
 οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων: ὑμεῖς γὰρ οὐκ
 εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,³ ὅτι 15
 περιάγετε⁵ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν⁶ ποιῆσαι ἓνα
 προσήλυτον,⁷ καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν
 γέννηης⁸ διπλότερον⁹ ὑμῶν.

Οὐαὶ ὑμῖν, ὀδηγοὶ¹⁰ τυφλοί, οἱ λέγοντες, Ὅς ἂν ὁμόση¹¹ 16
 ἐν τῷ ναῷ, οὐδὲν ἔστιν: ὅς δ' ἂν ὁμόση¹¹ ἐν τῷ χρυσῷ¹²
 τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ¹³ καὶ τυφλοί: τίς γὰρ 17
 μείζων ἔστιν, ὁ χρυσός,¹² ἢ ὁ ναὸς ὁ ἀγιάζων¹⁴ τὸν
 χρυσόν;¹² Καί, Ὅς ἂν ὁμόση¹¹ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ,¹⁵ 18

¹ περισσός, excessive, abundant. ² κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁴ κλείω, shut, shut up. ⁵ περιάγω, lead around, go about. ⁶ ξηρός, dry, withered. ⁷ προσήλυτος, ου, ὁ, proselyte, convert. ⁸ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁹ διπλοῦς, double, two-fold. ¹⁰ ὀδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹¹ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹² χρυσός, οὐ, ὁ, gold, anything made of gold. ¹³ μωρός, foolish, stupid. ¹⁴ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ¹⁵ θυσιαστήριον, ου, τό, altar.

οὐδέν ἐστιν· ὅς δ' ἂν ὁμόσῃ¹ ἐν τῷ δώρῳ² τῷ ἐπάνω³
 αὐτοῦ, ὀφείλει. Μωροὶ⁴ καὶ τυφλοί· τί γὰρ μεῖζον, τὸ 19
 δῶρον,² ἢ τὸ θυσιαστήριον⁵ τὸ ἀγιάζον⁶ τὸ δῶρον;² Ὁ 20
 οὖν ὁμόσας¹ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ⁵ ὁμνύει¹ ἐν αὐτῷ καὶ
 ἐν πᾶσιν τοῖς ἐπάνω³ αὐτοῦ· καὶ ὁ ὁμόσας¹ ἐν τῷ ναῷ 21
 ὁμνύει¹ ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτόν· καὶ ὁ 22
 ὁμόσας¹ ἐν τῷ οὐρανῷ ὁμνύει¹ ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ
 καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω³ αὐτοῦ.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,⁷ ὅτι 23
 ἀποδεκατοῦτε⁸ τὸ ἡδύοσμον⁹ καὶ τὸ ἄνηθον¹⁰ καὶ τὸ
 κύμινον,¹¹ καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα¹² τοῦ νόμου, τὴν
 κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον¹³ καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει
 ποιῆσαι, κάκεῖνα¹⁴ μὴ ἀφιέναι. Ὁδηγοὶ¹⁵ τυφλοί, οἱ 24
 διυλίζοντες¹⁶ τὸν κώνωπα,¹⁷ τὴν δὲ κάμηλον¹⁸
 καταπίνοντες.¹⁹

¹ ὁμνύω, swear, take an oath. ² δῶρον, ου, τό, gift, present. ³ ἐπάνω, above, over (gen). ⁴ μωρός, foolish, stupid. ⁵ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁶ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ⁷ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁸ ἀποδεκατόω, tithe, collect a tithe. ⁹ ἡδύοσμον, ου, τό, mint, peppermint. ¹⁰ ἄνηθον, ου, τό, dill, anise. ¹¹ κύμινον, ου, τό, cummin, cumin. ¹² βαρὺς, heavy, burdensome. ¹³ ἔλεος, ους, ὁ, pity, mercy. ¹⁴ κάκεῖνος, and he, and she. ¹⁵ ὁδηγός, οὐ, ὁ, leader, guide. ¹⁶ διυλίζω, filter out, strain out. ¹⁷ κώνωψ, ωπος, ὁ, gnat, mosquito. ¹⁸ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁹ καταπίνω, drink down, swallow.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 25
καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν² τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς
παροψίδος,³ ἔσωθεν⁴ δὲ γέμουσιν⁵ ἐξ ἀρπαγῆς⁶ καὶ
ἀδικίας.⁷ Φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς 26
τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,³ ἵνα γένηται καὶ τὸ
ἐκτὸς⁹ αὐτῶν καθαρόν.¹⁰

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 27
παρομοιάζετε¹¹ τάφοις¹² κεκονιameνοις,¹³ οἵτινες
ἔξωθεν² μὲν φαίνονται ὡραῖοι,¹⁴ ἔσωθεν⁴ δὲ γέμουσιν⁵
ὁστέων¹⁵ νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας.¹⁶ Οὕτως καὶ 28
ὑμεῖς ἔξωθεν² μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι,
ἔσωθεν⁴ δὲ μεστοί¹⁷ ἐστε ὑποκρίσεως¹⁸ καὶ ἀνομίας.¹⁹

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² ἔξωθεν, from without, outside (gen). ³ παροψίς, ἰδος, ἡ, dish, plate. ⁴ ἔσωθεν, from within, within. ⁵ γέμω, fill, am full of. ⁶ ἀρπαγή, ἡς, ἡ, plunder, robbery. ⁷ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness. ⁸ ἐντός, inside, among. ⁹ ἐκτός, aside from, besides. ¹⁰ καθαρός, clean, pure. ¹¹ παρομοιάζω, be like, resemble. ¹² τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹³ κονιάω, whitewash. ¹⁴ ὡραῖος, beautiful, fair. ¹⁵ ὁστέον, τό, bone. ¹⁶ ἀκαθαρσία, ας, ἡ, uncleanness, impurity. ¹⁷ μεστός, full. ¹⁸ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁹ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity.

Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί,¹ ὅτι 29

οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους² τῶν προφητῶν, καὶ

κοσμεῖτε³ τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων, καὶ λέγετε, Εἰ 30

ἤμεν ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεν

κοινωνοὶ⁴ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. Ὡστε 31

μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς ὅτι υἱοὶ ἐστε τῶν φονευσάντων⁵

τοὺς προφῆτας: καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον⁶ τῶν 32

πατέρων ὑμῶν. Ὅφεις,⁷ γεννήματα⁸ ἐχιδνῶν,⁹ πῶς 33

φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης;¹⁰ Διὰ τοῦτο, 34

ιδού, ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφῆτας καὶ

σοφοὺς¹¹ καὶ γραμματεῖς: καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε

καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε¹² ἐν ταῖς

συναγωγαῖς ὑμῶν καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν: 35

ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἐκχυνόμενον¹³

ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἀβελ τοῦ δικαίου ἕως

τοῦ αἵματος Ζαχαρίου¹⁴ υἱοῦ Βαραχίου,¹⁵ ὃν

¹ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ² τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ³ κοσμέω, adorn, put into order. ⁴ κοινωνός, οὐ, ὁ, partner, sharer. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁷ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent. ⁸ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁹ ἐχιδνα, ης, ἡ, viper, serpent. ¹⁰ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹¹ σοφός, wise. ¹² μαστιγώω, whip, lash. ¹³ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁴ Ζαχαρίας, ου, ὁ, Zacharias, Zechariah. ¹⁵ Βαραχίας, ου, ὁ, Barachiah.

ἐφονεύσατε¹ μεταξύ² τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου.³ 36

Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἤξει⁴ πάντα ταῦτα ἐπὶ τὴν γενεὰν
ταύτην.

Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτένουσα τοὺς 37

προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα⁵ τοὺς ἀπεσταλμένους

πρὸς αὐτήν, ποσάκις⁶ ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν⁷ τὰ

τέκνα σου, ὃν τρόπον⁸ ἐπισυνάγει⁷ ὄρνις⁹ τὰ νοσσία¹⁰

ἐαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας,¹¹ καὶ οὐκ ἠθελήσατε. Ἴδού, 38

ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ 39

μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ

ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ: καὶ 24

προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι¹² αὐτῷ τὰς

οἰκοδομὰς¹³ τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ 2

βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ

¹ φονεύω, kill, murder. ² μεταξύ, between, after. ³ θυσιαστήριον, ου, τό, altar. ⁴ ἤκω, have come, am present. ⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁶ ποσάκις, how often? how often. ⁷ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ⁸ τρόπος, ου, ὁ, manner, way. ⁹ ὄρνις, ἴθος, ἡ, hen, bird. ¹⁰ νοσσίον, ου, τό, young bird, nestling. ¹¹ πτέρυξ, υγος, ἡ, wing. ¹² ἐπιδείκνυμι, show, prove. ¹³ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification.

ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται.¹

Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν Ἑλαιῶν,² 3

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες,

Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς

σῆς³ παρουσίας,⁴ καὶ τῆς συντελείας⁵ τοῦ αἰῶνος; Καὶ 4

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Βλέπετε μὴ τις

ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ 5

ὀνόματί μου, λέγοντες, Ἐγὼ εἰμι ὁ χριστός; καὶ

πολλοὺς πλανήσουσιν. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν 6

πολέμους⁶ καὶ ἀκοὰς⁷ πολέμων·⁶ ὁράτε, μὴ θροεῖσθε·⁸

δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω⁹ ἐστὶν τὸ τέλος. 7

Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ

βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ¹⁰ καὶ λοιμοὶ¹¹ καὶ σεισμοὶ

κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων.¹³ Τότε 8

παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλίψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν

¹ καταλύω, destroy, lodge. ² ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ³ σός, your, yours. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ⁵ συντέλεια, ας, ἡ, completion, end. ⁶ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁸ θροέω, disturb, agitate. ⁹ οὐπω, not yet. ¹⁰ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹¹ λοιμός, οὔ, ὁ, pestilence, plague. ¹² σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ¹³ ὠδὴν, ἑνός, ἡ, birth pang, agony.

ὑμᾶς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν
 διὰ τὸ ὀνομά μου. Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται¹ 10
 πολλοί, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν
 ἀλλήλους. Καὶ πολλοὶ ψευδοπροφήται² ἐγερθήσονται, 11
 καὶ πλανήσουσιν πολλούς. Καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι³ 12
 τὴν ἀνομίαν,⁴ ψυγήσεται⁵ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν· ὁ δὲ 13
 ὑπομείνας⁶ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. Καὶ 14
 κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν
 ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ⁷ εἰς μαρτύριον⁸ πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν·
 καὶ τότε ἥξει⁹ τὸ τέλος.

Ὅταν οὖν ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα¹⁰ τῆς ἐρημώσεως,¹¹ τὸ 15
 ῥηθὲν διὰ Δανιήλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ
 – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω¹² – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ 16
 φευγέτωσαν¹³ ἐπὶ τὰ ὄρη· ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος¹⁴ μὴ 17
 καταβαινέτω ἄραι τὰ ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ ἐν τῷ 18

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³ πληθύνω, multiply, increase. ⁴ ἀνομία, ας, ἡ, lawlessness, iniquity. ⁵ ψύχω, cool, grow cold. ⁶ ὑπομένω, tarry, endure. ⁷ οἰκουμένη, ης, ἡ, inhabited world. ⁸ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁹ ἔρχω, have come, am present. ¹⁰ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹¹ ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ φεύγω, flee, escape. ¹⁴ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ ἱμάτια αὐτοῦ. 19

Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹ ἐχούσαις καὶ ταῖς

θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε 20

δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ³ ὑμῶν χειμῶνος,⁴ μηδὲ

σαββάτω. Ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα⁵ οὐ 21

γένονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ

γένηται. Καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν⁶ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, 22

οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς⁷

κολοβώθησονται⁶ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. Τότε ἐάν τις ὑμῖν 23

εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. 24

Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι⁸ καὶ ψευδοπροφῆται,⁹

καὶ δώσουσιν σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα,¹⁰ ὥστε

πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁷ Ἰδοὺ, 25

προεῖρηκα¹¹ ὑμῖν. Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, Ἰδοὺ, ἐν τῇ 26

ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθῃτε· Ἰδοὺ, ἐν τοῖς ταμείοις,¹² μὴ

πιστεύσητε. Ὡσπερ γὰρ ἡ ἀστραπή¹³ ἐξέρχεται ἀπὸ 27

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ φυγὴ, ἥς, ἡ, flight. ⁴ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ κολοβόω, curtail, shorten. ⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁸ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ⁹ ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹⁰ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹¹ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹² ταμεῖον, ου, τό, inner room, storeroom. ¹³ ἀστραπή, ἥς, ἡ, lightning, brightness.

ἀνατολῶν¹ καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν,² οὕτως³ ἔσται
καὶ ἡ παρουσία⁴ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου γὰρ 28
ἐὰν ᾗ τὸ πτώμα,⁵ ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί.⁶

Εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλίψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος 29
σκοτισθήσεται,⁷ καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹
αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες¹⁰ πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ,
καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται.¹¹ Καὶ 30
τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν
τῷ οὐρανῷ: καὶ τότε κόψονται¹² πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς
γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον
ἐπὶ τῶν νεφελῶν¹³ τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ
δόξης πολλῆς. Καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ 31
μετὰ σάλπιγγος¹⁴ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν
τοὺς ἐκλεκτοὺς¹⁶ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ’
ἄκρων¹⁷ οὐρανῶν ἕως ἄκρων¹⁷ αὐτῶν.

¹ ἀνατολή, ἡς, ἡ, east, dawn. ² δυσμή, ἡς, ἡ, the western region. ³ οὕτως, thus, so. ⁴ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming.
⁵ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ⁶ ἀετός, οὐ, ὁ, eagle, vulture. ⁷ σκοτιζῶ, darken. ⁸ σελήνη, ἡς, ἡ, moon. ⁹ φέγγος,
ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ σαλεύω, shake, excite. ¹² κόπτω, strike, smite. ¹³ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud.
¹⁴ σάλπιγξ, ἰγγος, ἡ, trumpet. ¹⁵ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁶ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁷ ἄκρον, ου, τό,
high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε² τὴν παραβολήν· ὅταν ἦδη ὁ 32

κλάδος³ αὐτῆς γένηται ἀπαλός,⁴ καὶ τὰ φύλλα⁵ ἐκφύη,⁶

γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος·⁷ οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν 33

ἴδῃτε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ

θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ⁸ ἡ γενεὰ 34

αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ 35

γῆ παρελεύσονται,⁸ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.

Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, 36

οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου

μόνος. Ὡσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε,⁹ οὕτως¹⁰ ἔσται 37

καὶ ἡ παρουσία¹¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὡσπερ γὰρ 38

ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ¹²

τρώγοντες¹³ καὶ πίνοντες, γαμοῦντες¹⁴ καὶ

ἐγκαμίζοντες,¹⁵ ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε⁹ εἰς τὴν

κιβωτόν,¹⁶ καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἥλθεν ὁ 39

κατακλυσμὸς¹² καὶ ἤρην ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² μανθάνω, learn, ascertain. ³ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁴ ἀπαλός, tender. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁷ θέρος, ους, τό, summer. ⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁹ Νῶε, ὁ, Noah. ¹⁰ οὕτως, thus, so. ¹¹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ¹² κατακλυσμός, οὔ, ὁ, flood, deluge. ¹³ τρώγω, gnaw, crunch. ¹⁴ γαμέω, marry. ¹⁵ ἐγκαμίζω, give in marriage, marry. ¹⁶ κιβωτός, οὔ, ἡ, wooden box, ark.

παρουσία¹ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Τότε δύο ἔσονται 40
 ἐν τῷ ἀγρῷ: ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. 41
 Δύο ἀλήθουςαι² ἐν τῷ μύλῳ: ³μία παραλαμβάνεται,
 καὶ μία ἀφίεται. Γρηγορεῖτε⁴ οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποία 42
 ὥρα ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. Ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι 43
 εἰ ᾗδῃ ὁ οἰκοδεσπότης⁵ ποία φυλακῇ ὁ κλέπτης⁶
 ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν⁴ ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἶασεν⁷
 διορυγῆναι⁸ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς 44
 γίνεσθε ἔτοιμοι: ⁹ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἔρχεται. Τίς ἄρα¹⁰ ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος 45
 καὶ φρόνιμος,¹¹ ὃν κατέστησεν¹² ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ
 τῆς θεραπειᾶς¹³ αὐτοῦ, τοῦ διδόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν
 ἐν καιρῷ; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἔλθῶν ὁ 46
 κύριος αὐτοῦ εὐρήσει ποιοῦντα οὕτως. Ἀμὴν λέγω 47
 ὑμῖν ὅτι ἐπὶ πᾶσιν τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει
 αὐτόν. Ἐὰν δὲ εἴπη ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ 48

¹ παρουσία, ας, ἡ, presence, coming. ² ἀλήθω, grind. ³ μύλων, mill-house. ⁴ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁶ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁷ ἔάω, permit, allow. ⁸ διορύσσω, break through, break in. ⁹ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁰ ἄρα, so? (introduces a question). ¹¹ φρόνιμος, prudent, wise. ¹² καθίστημι, set, constitute. ¹³ θεραπεία, ας, ἡ, treatment, healing. ¹⁴ τροφή, ἡς, ἡ, food, nourishment.

καρδία αὐτοῦ, Χρονίζει¹ ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ 49
 ἄρξῃται τύπτειν² τοὺς συνδούλους,³ ἐσθίειν δὲ καὶ
 πίνειν μετὰ τῶν μεθύνοντων,⁴ ἥξει⁵ ὁ κύριος τοῦ 50
 δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ἣ οὐ προσδοκᾷ,⁶ καὶ ἐν ὥρᾳ ἣ
 οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει⁷ αὐτόν, καὶ τὸ μέρος 51
 αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν⁸ θήσεται: ἐκεῖ ἔσται ὁ
 κλαυθμὸς⁹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁰ τῶν ὀδόντων.¹¹

Τότε ὁμοιωθήσεται¹² ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα¹³ 25
 παρθένοις,¹⁴ αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁵ αὐτῶν
 ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν¹⁶ τοῦ νυμφίου.¹⁷ Πέντε δὲ 2
 ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι,¹⁸ καὶ αἱ πέντε μωραί.¹⁹ 3
 Αἵτινες μωραί,¹⁹ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας¹⁵ αὐτῶν,
 οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον:²⁰ αἱ δὲ φρόνιμοι¹⁸ 4
 ἔλαβον ἔλαιον²⁰ ἐν τοῖς ἀγγείοις²¹ αὐτῶν μετὰ τῶν
 λαμπάδων¹⁵ αὐτῶν. Χρονίζοντος¹ δὲ τοῦ νυμφίου,¹⁷ 5

¹ χρονίζω, spend or take time, delay. ² τύπτω, smite, beat. ³ σύνδουλος, ου, ὁ, fellow slave, fellow servant. ⁴ μεθύω, be drunken, am drunk. ⁵ ἔρχομαι, have come, am present. ⁶ προσδοκάω, wait for, look for. ⁷ διχοτομέω, cut in two, scourge severely. ⁸ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ⁹ κλαυθμός, οὐ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁰ βρυγμός, οὐ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹¹ ὀδύς, ὁ, tooth. ¹² ὁμοιάω, make like, liken. ¹³ δέκα, ten, 10. ¹⁴ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ¹⁵ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹⁶ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ¹⁷ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹⁸ φρόνιμος, prudent, wise. ¹⁹ μωρός, foolish, stupid. ²⁰ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ²¹ ἀγγεῖον, ου, τό, vessel, flask.

ἐνύσταξαν¹ πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον.² Μέσης δὲ νυκτὸς 6
 κραυγὴ³ γέγονεν, Ἴδού, ὁ νυμφίος⁴ ἔρχεται, ἐξέρχεσθε
 εἰς ἀπάντησιν⁵ αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ 7
 παρθένοι⁶ ἐκείναι, καὶ ἐκόσμησαν⁷ τὰς λαμπάδας⁸
 αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ⁹ ταῖς φρονίμοις¹⁰ εἶπον, Δότε ἡμῖν 8
 ἐκ τοῦ ἐλαίου¹¹ ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες⁸ ἡμῶν
 σβέννυνται.¹² Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι,¹⁰ λέγουσαι, 9
 Μήποτε¹³ οὐκ ἀρκέσει¹⁴ ἡμῖν καὶ ὑμῖν: πορεύεσθε δὲ
 μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας¹⁵ καὶ ἀγοράσατε
 ἑαυταῖς. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ 10
 νυμφίος:⁴ καὶ αἱ ἔτοιμοι¹⁶ εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς
 γάμους,¹⁷ καὶ ἐκλείσθη¹⁸ ἡ θύρα. Ὑστερον¹⁹ δὲ 11
 ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι,⁶ λέγουσαι, Κύριε,
 κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ἀμὴν 12
 λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε²⁰ οὖν, ὅτι οὐκ 13

¹ νυστάζω, become drowsy, doze. ² καθεύδω, sleep. ³ κραυγὴ, ἤς, ἡ, outcry, crying. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀπάντησις, εως, ἡ, meeting, act of meeting. ⁶ παρθένος, ου, ἡ, virgin. ⁷ κοσμέω, adorn, put into order. ⁸ λαμπάς, ἀδος, ἡ, torch, lamp. ⁹ μωρός, foolish, stupid. ¹⁰ φρόνιμος, prudent, wise. ¹¹ ἐλαίον, ου, τό, olive oil. ¹² σβέννυμι, quench, extinguish. ¹³ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁴ ἀρκέω, assist, suffice. ¹⁵ πωλέω, sell. ¹⁶ ἔτοιμος, ready, prepared. ¹⁷ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ¹⁸ κλείω, shut, shut up. ¹⁹ ὕστερον, lastly, afterward. ²⁰ γρηγορέω, watch, keep watch.

οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἔρχεται.

Ὡσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν¹ ἐκάλεσεν τοὺς ἰδίους 14
δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ: 15
καὶ ᾧ μὲν ἔδωκεν πέντε τάλαντα,² ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν,
ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν: καὶ ἀπεδήμησεν¹
εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν 16
εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε
τάλαντα.² Ὡσαύτως³ καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησεν⁴ καὶ 17
αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβὼν ἀπελθὼν ὥρυξεν⁵ 18
ἐν τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψεν⁶ τὸ ἀργύριον⁷ τοῦ κυρίου
αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν 19
δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει⁸ μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ 20
προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα² λαβὼν προσήνεγκεν
ἄλλα πέντε τάλαντα,² λέγων, Κύριε, πέντε τάλαντά²
μοι παρέδωκας: ἴδε, ἄλλα πέντε τάλαντα² ἐκέρδησα⁴

¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ² τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ἀποκρύπτω, hide, conceal. ⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁸ συναίρω, settle accounts, make a reckoning.

ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, Εὖ,¹ δοῦλε 21

ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἢ πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε

καταστήσω·² εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. 22

Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα³ λαβὼν εἶπεν,

Κύριε, δύο τάλαντά³ μοι παρέδωκας· ἴδε, ἄλλα δύο

τάλαντα³ ἐκέρδησα⁴ ἐπ' αὐτοῖς. Ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος 23

αὐτοῦ, Εὖ,¹ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἢ

πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω·² εἰσελθε εἰς τὴν

χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν 24

τάλαντον³ εἰληφώς εἶπεν, Κύριε, ἔγνω σε ὅτι

σκληρὸς⁵ εἶ ἄνθρωπος, θερίζων⁶ ὅπου οὐκ ἔσπειρας,

καὶ συνάγων ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισας·⁸ καὶ φοβηθεῖς, 25

ἀπελθὼν ἔκρυψα⁹ τὸ τάλαντόν³ σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε,

ἔχεις τὸ σόν.¹⁰ Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν 26

αὐτῷ, Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ,¹¹ ἦδεις ὅτι θερίζω⁶

ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν⁷ οὐ διεσκόρπισα·⁸ 27

¹ εὖ, well, well done. ² καθίστημι, set, constitute. ³ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ σκληρός, hard, rough. ⁶ θερίζω, reap, gather. ⁷ ὅθεν, from where, from which. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ κρύπτω, conceal, hide. ¹⁰ σός, your, yours. ¹¹ ὀκνηρός, lazy, idle.

ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν¹ μου τοῖς τραπεζίταις,²
 καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην³ ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ.⁴ 28
 Ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον,⁵ καὶ δότε τῷ ἔχοντι
 τὰ δέκα⁶ τάλαντα.⁵ Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται 29
 καὶ περισσευθήσεται: ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὁ
 ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ τὸν ἀχρεῖον⁷ δοῦλον 30
 ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον.⁸ Ἐκεῖ ἔσται ὁ
 κλαυθμὸς⁹ καὶ ὁ βρυγμὸς¹⁰ τῶν ὀδόντων.¹¹

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, 31
 καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει
 ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν 32
 αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ¹² αὐτοὺς ἀπ'
 ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν¹³ ἀφορίζει¹² τὰ πρόβατα
 ἀπὸ τῶν ἐρίφων:¹⁴ καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ 33
 δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια¹⁵ ἐξ εὐωνύμων.¹⁶ Τότε ἐρεῖ 34

¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ² τραπεζίτης, ου, ὁ, money changer, banker. ³ κομίζω, receive, bring. ⁴ τόκος, ου, ὁ, interest, usury. ⁵ τάλαντον, ου, τό, talent, talent of silver or gold. ⁶ δέκα, ten, 10. ⁷ ἀχρεῖος, useless, worthless. ⁸ ἐξώτερος, outer, outside. ⁹ κλαυθμός, οὔ, ὁ, weeping, lamentation. ¹⁰ βρυγμός, οὔ, ὁ, biting, gnashing of teeth. ¹¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹² ἀφορίζω, separate, set apart. ¹³ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁴ ἐρίφος, ου, ὁ, young goat, kid. ¹⁵ ἐρίφιον, ου, τό, goat, kid. ¹⁶ εὐώνυμος, of good name, euph. for left.

ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, Δεῦτε,¹ οἱ
 εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε² τὴν
 ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς³
 κόσμου. Ἐπείνασα⁴ γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν: 35
 ἐδίψησα,⁵ καὶ ἐποτίσατέ⁶ με: ξένος⁷ ἦμην, καὶ
 συνηγάγετέ με: γυμνός,⁸ καὶ περιεβάλετέ⁹ με: 36
 ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ¹⁰ με: ἐν φυλακῇ ἦμην,
 καὶ ἤλθετε πρὸς με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ 37
 δίκαιοι, λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,⁴
 καὶ ἐθρέψαμεν;¹¹ Ἡ διψῶντα,⁵ καὶ ἐποτίσαμεν;⁶ Πότε 38
 δέ σε εἶδομεν ξένον,⁷ καὶ συνηγάγομεν; Ἡ γυμνόν,⁸
 καὶ περιεβάλομεν;⁹ Πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ,¹² ἢ ἐν 39
 φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρὸς σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 40
 βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον
 ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν
 ἐλαχίστων,¹³ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ 41

¹ δεῦτε, come!. ² κληρονομέω, inherit, obtain. ³ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ⁴ πεινάω, hunger, am hungry. ⁵ διψάω, thirst, thirst for. ⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ ξένος, strange, stranger. ⁸ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁹ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁰ ἐπισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹¹ τρέφω, make to grow, nourish. ¹² ἀσθενής, weak, infirm. ¹³ ἐλάχιστος, least, smallest.

εὐωνύμων,¹ Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ κατηραμένοι,² εἰς
τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ
τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα³ γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ 42
μοι φαγεῖν: ἐδίψησα,⁴ καὶ οὐκ ἐποτίσατέ⁵ με: ξένος⁶ 43
ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με: γυμνός,⁷ καὶ οὐ
περιεβάλετέ⁸ με: ἀσθενής,⁹ καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ
ἐπεσκέψασθέ¹⁰ με. Τότε ἀποκριθήσονται καὶ αὐτοί, 44
λέγοντες, Κύριε, πότε σὲ εἶδομεν πεινῶντα,³ ἢ
διψῶντα,⁴ ἢ ξένον,⁶ ἢ γυμνόν,⁷ ἢ ἀσθενῆ,⁹ ἢ ἐν φυλακῇ,
καὶ οὐ διηκονήσαμεν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, 45
λέγων, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ
τούτων τῶν ἐλαχίστων,¹¹ οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ 46
ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν¹² αἰώνιον: οἱ δὲ
δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ² καταράσθαι, curse. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁶ ξένος, strange, stranger. ⁷ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁸ περιβάλλω, put around, clothe. ⁹ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁰ επισκέπτομαι, visit, have a care for. ¹¹ ἐλάχιστος, least, smallest. ¹² κόλασις, εὖως, ἡ, punishment, chastisement.

Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν¹ ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους **26**

τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Οἴδατε ὅτι μετὰ **2**

δύο ἡμέρας τὸ Πάσχα² γίνεται, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Τότε **3**

συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ

πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν³ τοῦ ἀρχιερέως

τοῦ λεγομένου Καϊάφα,⁴ καὶ συνεβουλεύσαντο⁵ ἵνα **4**

τὸν Ἰησοῦν δόλω⁶ κρατήσωσιν καὶ ἀποκτείνωσιν. **5**

Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,⁷ ἵνα μὴ θόρυβος⁸ γένηται

ἐν τῷ λαῷ. Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ⁹ ἐν **6**

οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,¹⁰ προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ **7**

ἀλάβαστρον¹¹ μύρου¹² ἔχουσα βαρυτίμου,¹³ καὶ

κατέχεεν¹⁴ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου.¹⁵ **8**

Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν,¹⁶ λέγοντες,

Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹⁷ αὐτῆς; Ἐδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ **9**

μύρον¹² πραθῆναι¹⁸ πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. **10**

¹ τελέω, finish, fulfill. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁴ Καϊάφα, α, ὁ, Caiaphas. ⁵ συμβουλεύω, plot, advise. ⁶ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁷ ἑορτή, ἤς, ἡ, feast, festival. ⁸ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ⁹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁰ λεπρός, οῦ, ὁ, scaly, leprous. ¹¹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹³ βαρυτίμος, very expensive, very precious. ¹⁴ καταχέω, pour out, down. ¹⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁶ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁷ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹⁸ πιπράσκω, sell.

Γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τί κόπους¹ παρέχετε²
 τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. 11
 Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, ἐμὲ δὲ
 οὐ πάντοτε ἔχετε. Βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον³ τοῦτο 12
 ἐπὶ τοῦ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι⁴ με
 ἐποίησεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἔαν κηρυχθῇ τὸ 13
 εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ
 ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον⁵ αὐτῆς. Τότε 14
 πορευθεὶς εἰς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας
 Ἰσκαριώτης,⁶ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν, Τί θέλετέ 15
 μοι δοῦναι, καὶ γὰρ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ
 ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα⁷ ἀργύρια,⁸ καὶ ἀπὸ τότε 16
 ἐζήτει εὐκαιρίαν⁹ ἵνα αὐτὸν παραδῷ.

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἁζύμων¹⁰ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ 17

Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, Ποῦ θέλεις ἐτοιμάσομέν σοι

¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ² παρέχω, offer, afford. ³ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁴ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ⁵ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ τριάκοντα, thirty, 30. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ εὐκαιρία, ας, ἡ, fitting time, favorable opportunity. ¹⁰ ἁζυμος, unleavened, paschal feast.

φαγεῖν τὸ Πάσχα;¹ Ὁ δὲ εἶπεν, Ὑπάγετε εἰς τὴν 18
 πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα,² καὶ εἵπατε αὐτῷ, Ὁ
 διδάσκαλος λέγει, Ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστιν: πρὸς σε
 ποιῶ τὸ Πάσχα¹ μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ 19
 ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν³ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
 καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.¹ Ὀψίας⁴ δὲ γενομένης 20
 ἀνέκειτο⁵ μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν 21
 εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. 22
 Καὶ λυπούμενοι⁶ σφόδρα⁷ ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ
 ἕκαστος αὐτῶν, Μήτι⁸ ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ 23
 ἀποκριθεὶς εἶπεν, Ὁ ἐμβάψας⁹ μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ
 τρυβλίῳ¹⁰ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς 24
 τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ:
 οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδοται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ
 ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ 25

¹ πᾶσχα, τό, passover, passover feast. ² δεῖνα, ὁ, certain one, so and so. ³ συντάσσω, arrange, direct. ⁴ ὄψιος, late. ⁵ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁶ λυπέω, grieve, pain. ⁷ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁸ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁹ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁰ τρύβλιον, συ, τό, bowl, dish.

παραδιδούς αὐτὸν εἶπεν, Μήτι¹ ἐγὼ εἰμι, ῥαββί;
Λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶπας. Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ 26
Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασεν² καὶ
ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε:
τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ 27
εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ
πάντες: τοῦτο γάρ ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς 28
διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον³ εἰς ἄφεσιν⁴
ἁμαρτιῶν. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ πῖω ἅπ' ἄρτι ἐκ 29
τούτου τοῦ γεννήματος⁵ τῆς ἀμπέλου,⁶ ἕως τῆς
ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν
τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς μου.

Καὶ ὑμνήσαντες⁷ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁸ 30

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² κλάω, break. ³ ἐκχέω, pour out, shed. ⁴ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁵ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁶ ἀμπελος, ου, ή, vine. ⁷ ὑμνέω, sing to, praise. ⁸ ἐλαία, ας, ή, olive tree.

Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πάντες ὑμεῖς 31

σκανδαλισθήσεσθε¹ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ:

γέγραπται γάρ, Πατάξω² τὸν ποιμένα,³ καὶ

διασκορπισθήσεται⁴ τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης.⁵ Μετὰ 32

δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω⁶ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. 33

Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ, Εἰ πάντες

σκανδαλισθήσονται¹ ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε⁷

σκανδαλισθήσομαι.¹ Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω 34

σοι ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν⁸ ἀλέκτορα⁹ φωνῆσαι,

τρὶς¹⁰ ἀπαρνήσῃ¹¹ με. Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, Κἂν¹² δέῃ 35

με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹¹

Ὅμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.

Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον¹³ 36

λεγόμενον Γεθσημανῇ,¹⁴ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς,

Καθίσате αὐτοῦ,¹⁵ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ.

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² πατάσσω, strike, smite. ³ ποιμήν, ἑνος, ὁ, shepherd. ⁴ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁵ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ⁶ προάγω, lead forth, go before. ⁷ οὐδέποτε, never. ⁸ πρὶν, before, formerly. ⁹ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ¹⁰ τρίς, thrice, three times. ¹¹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹² κἂν, and if, even if. ¹³ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ¹⁴ Γεθσημανή, ἡ, Gethsemane. ¹⁵ αὐτοῦ, there, here.

Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς 37

Ζεβεδαίου,¹ ἤρξατο λυπεῖσθαι² καὶ ἀδημονεῖν.³ Τότε 38

λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Περίλυπός⁴ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου

ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε⁵ μετ' ἐμοῦ. 39

Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ

προσευχόμενος καὶ λέγων, Πάτερ μου, εἰ δυνατόν

ἐστὶν, παρελθέτω⁶ ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν

οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς 40

μαθητὰς καὶ εὕρισκει αὐτοὺς καθεύδοντας,⁷ καὶ λέγει

τῷ Πέτρῳ, Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε⁸ μίαν ὥραν

γρηγορῆσαι⁵ μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε⁵ καὶ προσεύχεσθε, 41

ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.⁹ Τὸ μὲν πνεῦμα

πρόθυμον,¹⁰ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.¹¹ Πάλιν ἐκ δευτέρου 42

ἀπελθὼν προσηύξατο, λέγων, Πάτερ μου, εἰ οὐ

δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν⁶ ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν

μὴ αὐτὸ πῖω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. Καὶ ἔλθων 43

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² λυπέω, grieve, pain. ³ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁴ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁶ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁷ καθεύδω, sleep. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹⁰ πρόθυμος, willing, ready. ¹¹ ἀσθενής, weak, infirm.

εὕρισκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας·¹ ἦσαν γὰρ αὐτῶν
οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρῆμενοι.² Καὶ ἀφείς αὐτοὺς 44
ἀπελθὼν πάλιν προσήυξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν
λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 45
καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ τὸ λοιπὸν καὶ
ἀναπαύεσθε.³ Ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν. 46
Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ, Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα, 47
ἦλθεν καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαίρων⁴
καὶ ξύλων,⁵ ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ
λαοῦ. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, 48
λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω,⁶ αὐτός ἐστιν· κρατήσατε
αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν, Χαῖρε, 49
ῥαββί· καὶ κατεφίλησεν⁷ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοὺς εἶπεν 50
αὐτῷ, Ἐταῖρε,⁸ ἐφ' ᾧ πάρει;⁹ Τότε προσελθόντες

¹ καθεύδω, sleep. ² βαρέω, burden, weigh down. ³ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁴ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁵ ξύλον, σου, τό, wood, tree. ⁶ φιλέω, love, kiss. ⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁸ ἐταῖρος, σου, ὁ, companion, friend. ⁹ πάρειμι, be present, have arrived.

ἐπέβαλον¹ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν
αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ, εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνει² τὴν 51
χεῖρα, ἀπέσπασεν³ τὴν μάχαιραν⁴ αὐτοῦ, καὶ πατάξας⁵
τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως ἀφείλεν⁶ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.⁷ 52
Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀπόστρεψόν⁸ σου τὴν
μάχαιραν⁴ εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ
λαβόντες μάχαιραν⁴ ἐν μαχαίρᾳ⁴ ἀποθανοῦνται. Ἡ 53
δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα
μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας⁹
ἀγγέλων; Πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως 54
δεῖ γενέσθαι; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς 55
ὄχλοις, Ὡς ἐπὶ ληστήν¹⁰ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν⁴ καὶ
ξύλων¹¹ συλλαβεῖν¹² με; Καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς
ἐκαθεζόμην¹³ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ
ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα 56
πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. Τότε οἱ

¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ² ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ³ ἀποσπάω, draw away, withdraw. ⁴ μάχαιρα, ἡς, ἡ, sword. ⁵ πατάσσω, strike, smite. ⁶ ἀφαιρέω, take away, smite off. ⁷ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁸ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ⁹ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁰ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹¹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ καθέζομαι, sit down, am sitting.

μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

Οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον¹ πρὸς 57

Καϊάφαν² τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ

πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει 58

αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν,³ ἕως τῆς αὐλῆς⁴ τοῦ ἀρχιερέως:

καὶ εἰσελθὼν ἔσω⁵ ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,⁶ ἰδεῖν

τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ 59

συνέδριον⁷ ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν⁸ κατὰ τοῦ

Ἰησοῦ, ὅπως θανατώσωσιν⁹ αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον. Καὶ 60

πολλῶν ψευδομαρτύρων¹⁰ προσελθόντων, οὐχ εὔρον. 61

Ὑστερον¹¹ δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες¹⁰

εἶπον, Οὗτος ἔφη, Δύναμαι καταλῦσαι¹² τὸν ναὸν τοῦ

θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. Καὶ 62

ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Οὐδὲν ἀποκρίνη; Τί

οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹³ Ὁ δὲ Ἰησοὺς ἐσιώπα. ¹⁴ 63

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ³ μακρόθεν, from afar, afar. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ ἔσω, within, inside. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁸ ψευδομαρτυρία, ας, ἡ, false witness, false testimony. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδόμαρτυς, υρος, ὁ, false witness. ¹¹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁴ σιωπάω, be silent, keep silence.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ, Ἐξορκίζω¹ σε
κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ
χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Σὺ 64

εἶπας. Πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ
ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν² τοῦ οὐρανοῦ. Τότε ὁ 65

ἀρχιερεὺς διέρρηξεν³ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων ὅτι
Ἐβλασφήμησεν: τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἴδε,
νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν⁴ αὐτοῦ. Τί ὑμῖν δοκεῖ; 66

Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον, Ἐνοχος⁵ θανάτου ἐστίν. 67

Τότε ἐνέπτυσαν⁶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ
ἐκολάφισαν⁷ αὐτόν: οἱ δὲ ἐρράπισαν,⁸ λέγοντες, 68

Προφῆτευσον⁹ ἡμῖν, χριστέ. Τίς ἐστιν ὁ παῖσας¹⁰ σε;

Ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ: ¹¹καὶ προσῆλθεν 69

αὐτῷ μία παιδίσκη,¹² λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ

¹ ἐξορκίζω, put under oath, adjure. ² νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ³ διαρρήσσω, tear asunder. ⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁵ ἐνοχος, involved in, liable. ⁶ ἐμπτύω, spit upon. ⁷ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁸ ῥαπίζω, slap, strike. ⁹ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁰ παῖω, strike, hit. ¹¹ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹² παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant.

Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου.¹ Ὁ δὲ ἡρνήσατο ἔμπροσθεν 70
αὐτῶν πάντων, λέγων, Οὐκ οἶδα τί λέγεις. Ἐξελθόντα 71
δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα,² εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει
αὐτοῖς ἐκεῖ, Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου.
Καὶ πάλιν ἡρνήσατο μεθ' ὅρκου⁴ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν 72
ἄνθρωπον. Μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἐστῶτες 73
εἶπον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς⁵ καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ
ἡ λαλιά⁶ σου δηλόν⁷ σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο 74
καταθεματίζειν⁸ καὶ ὀμνύειν⁹ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν
ἄνθρωπον. Καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ¹⁰ ἐφώνησεν. Καὶ 75
ἐμνήσθη¹¹ ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ
εἰρηκότος αὐτῷ ὅτι Πρὶν¹² ἀλέκτορα¹⁰ φωνῆσαι, τρίς¹³
ἀπαρνήσῃ¹⁴ με. Καὶ ἐξελθὼν ἔξω ἔκλαυσεν πικρῶς.¹⁵

¹ Γαλιλαῖος, Galilean. ² πυλῶν, ὄνος, ὁ, vestibule, gateway. ³ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁴ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁵ ἀληθῶς, truly, really. ⁶ λαλιά, ἀς, ἡ, speech, way of talking. ⁷ δηλός, clear, evident. ⁸ καταθεματίζω, curse, devote to destruction. ⁹ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁰ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹¹ μμνήσκομαι, remember, recall. ¹² πρὶν, before, formerly. ¹³ τρίς, thrice, three times. ¹⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁵ πικρῶς, bitterly.

Πρωΐας¹ δὲ γενομένης, συμβούλιον² ἔλαβον πάντες οἱ 27

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ

Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι³ αὐτόν: καὶ δήσαντες αὐτὸν 2

ἀπήγαγον⁴ καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ⁵ Πιλάτῳ

τῷ ἡγεμόνι.⁶

Τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν ὅτι κατεκρίθη,⁷ 3

μεταμεληθεὶς⁸ ἀπέστρεψεν⁹ τὰ τριάκοντα¹⁰ ἀργύρια¹¹

τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, 4

Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον.¹² Οἱ δὲ εἶπον, Τί

πρὸς ἡμᾶς; Σὺ ὄψει. Καὶ ρίψας¹³ τὰ ἀργύρια¹¹ ἐν τῷ 5

ναῷ, ἀνεχώρησεν:¹⁴ καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγξατο.¹⁵ Οἱ δὲ 6

ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια¹¹ εἶπον, Οὐκ ἔξεστιν

βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν,¹⁶ ἐπεὶ¹⁷ τιμὴ αἱματός

ἐστιν. Συμβούλιον² δὲ λαβόντες ἡγόρασαν ἐξ αὐτῶν 7

τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,¹⁸ εἰς ταφὴν¹⁹ τοῖς ξένοις.²⁰ 8

¹ πρωΐα, ας, ἡ, early morning. ² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ³ θανατῶ, put to death, subdue. ⁴ ἀπάγω, lead away, lead. ⁵ Πόντιος, ου, ὁ, Pontius. ⁶ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ κατακρίνω, condemn. ⁸ μεταμέλομαι, regret, repent. ⁹ ἀποστρέφω, turn away, turn back. ¹⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ¹¹ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹² ἀθῶος, innocent, guiltless. ¹³ ρίπτω, throw, cast. ¹⁴ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹⁵ ἀπάγχω, choke, strangle. ¹⁶ Κορβᾶν, gift to God, corban. ¹⁷ ἐπεὶ, when, since. ¹⁸ κεραμέως, ἑως, ὁ, potter. ¹⁹ ταφὴ, ἥς, ἡ, burial, burial place. ²⁰ ξένος, strange, stranger.

Διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος Ἀγρὸς Αἵματος, ἕως τῆς
 σήμερον. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου¹ τοῦ 9
 προφήτου, λέγοντος, Καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα²
 ἀργύρια,³ τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου,⁴ ὃν ἐτιμήσαντο⁴
 ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ 10
 κεραμέως,⁵ καθά⁶ συνέταξέν⁷ μοι κύριος.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος⁸· καὶ 11
 ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν,⁸ λέγων, Σὺ εἶ ὁ
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Σὺ
 λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι⁹ αὐτὸν ὑπὸ τῶν 12
 ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 13
 Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Οὐκ ἀκούεις πόσα¹⁰ σου
 καταμαρτυροῦσιν;¹¹ Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς 14
 οὐδὲ ἐν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα⁸ λίαν.¹² 15
 Κατὰ δὲ ἐορτὴν¹³ εἰώθει¹⁴ ὁ ἡγεμὼν⁸ ἀπολύειν ἕνα τῷ

¹ Ἱερεμίας, ου, ὁ, Jeremiah. ² τριάκοντα, thirty, 30. ³ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁴ τιμάω, honor, value at a price. ⁵ κεραμεύς, ἕως, ὁ, potter. ⁶ καθά, just as, as. ⁷ συντάσσω, arrange, direct. ⁸ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁹ κατηγορεῖν, accuse, charge. ¹⁰ πόσος, how many? how great? ¹¹ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹² λίαν, greatly, very. ¹³ ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁴ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom.

ὄχλῳ δέσμιον,¹ ὃν ἤθελον. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον¹ 16
 ἐπίσημον,² λεγόμενον Βαραββᾶν.³ Συνηγμένων οὖν 17
 αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τίνα θέλετε ἀπολύσω
 ὑμῖν; Βαραββᾶν,³ ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; 18
 Ἦδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον⁴ παρέδωκεν αὐτόν. 19
 Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,⁵ ἀπέστειλεν
 πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, Μηδὲν σοι καὶ τῷ
 δικαίῳ ἐκείνῳ: πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ⁶
 δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν 20
 τοὺς ὄχλους ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν,³ τὸν δὲ
 Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν⁷ εἶπεν 21
 αὐτοῖς, Τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; Οἱ
 δὲ εἶπον, Βαραββᾶν.³ Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τί οὖν 22
 ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον χριστόν; Λέγουσιν
 αὐτῷ πάντες, Σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν⁷ ἔφη, Τί 23
 γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσῶς⁸ ἔκραζον,

¹ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ² ἐπίσημος, splendid, outstanding. ³ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁴ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ⁵ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ⁶ ὄναρ, τό, dream. ⁷ ἡγεμὼν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁸ περισσῶς, abundantly, exceedingly.

λέγοντες, Σταυρωθήτω. Ἰδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν 24
 ὠφελεῖ,¹ ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος² γίνεται, λαβὼν ὕδωρ,
 ἀπενίψατο³ τὰς χεῖρας ἀπέναντι⁴ τοῦ ὄχλου, λέγων,
 Ἀθῶός⁵ εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου:
 ὑμεῖς ὀψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν, Τὸ 25
 αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. Τότε 26
 ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:⁶ τὸν δὲ Ἰησοῦν
 φραγελλώσας⁷ παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

Τότε οἱ στρατιῶται⁸ τοῦ ἡγεμόνος,⁹ παραλαβόντες τὸν 27
 Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον,¹⁰ συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν
 ὄλην τὴν σπεῖραν:¹¹ καὶ ἐκδύσαντες¹² αὐτόν, 28
 περιέθηκαν¹³ αὐτῷ χλαμύδα¹⁴ κοκκίνην.¹⁵ Καὶ 29
 πλέξαντες¹⁶ στέφανον¹⁷ ἐξ ἀκανθῶν,¹⁸ ἐπέθηκαν ἐπὶ
 τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον¹⁹ ἐπὶ τὴν δεξιὰν
 αὐτοῦ: καὶ γονυπετήσαντες²⁰ ἔμπροσθεν αὐτοῦ

¹ ὠφελέω, profit, help. ² θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ³ ἀπονίπτω, wash dirt off. ⁴ ἀπέναντι, over against, before. ⁵ ἄθῳος, innocent, guiltless. ⁶ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁷ φραγελλώω, flog, scourge. ⁸ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁹ ἡγεμῶν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁰ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹¹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ¹² ἐκδύω, take off, put off. ¹³ περιτίθημι, place around, put around. ¹⁴ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ¹⁵ κόκκινος, scarlet, crimson. ¹⁶ πλέκω, plait, weave. ¹⁷ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁸ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹⁹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²⁰ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down.

ἐνέπαιζον¹ αὐτῷ, λέγοντες, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν

Ἰουδαίων· καὶ ἐμπτύσαντες² εἰς αὐτόν, ἔλαβον τὸν 30

κάλαμον,³ καὶ ἔτυπτον⁴ εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ 31

ὅτε ἐνέπαιξαν¹ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁵ αὐτὸν τὴν χλαμύδα,⁶

καὶ ἐνέδυσαν⁷ αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἀπήγαγον⁸

αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι.

Ἐξερχόμενοι δὲ εὔρον ἄνθρωπον Κυρηναῖον,⁹ ὀνόματι 32

Σίμωνα· τοῦτον ἠγγάρευσαν¹⁰ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν¹¹

αὐτοῦ. Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ,¹² ὃ 33

ἐστὶν λεγόμενος Κρανίου¹³ Τόπος, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν 34

ὄξος¹⁴ μετὰ χολῆς¹⁵ μεμιγμένον·¹⁶ καὶ γευσάμενος¹⁷

οὐκ ἤθελεν πιεῖν. Σταυρώσαντες δὲ αὐτόν, 35

διμερίσαντο¹⁸ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον.¹⁹ 36

Καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν 37

ἐπάνω²⁰ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν²¹ αὐτοῦ

¹ ἐμπαίζω, mock. ² ἐμπτύω, spit upon. ³ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁴ τύπτω, smite, beat. ⁵ ἐκδύω, take off, put off. ⁶ χλαμύς, ὕδος, ἡ, mantle, robe. ⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ⁸ ἀπάγω, lead away, lead. ⁹ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹⁰ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹¹ σταυρός, ου, ὁ, cross. ¹² Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹³ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁴ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹⁵ χολή, ἥς, ἡ, a bitter herb, gall. ¹⁶ μίγνυμι, mix, mingle. ¹⁷ γεύομαι, taste, experience. ¹⁸ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁹ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ²⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ²¹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason.

γεγραμμένην, Οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν
 Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησται,¹ 38
 εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων.² Οἱ δὲ 39
 παραπορευόμενοι³ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες⁴
 τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Ὁ καταλύων⁵ τὸν 40
 ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν:
 εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.⁶ 41
 Ὅμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες⁷ μετὰ τῶν
 γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων καὶ Φαρισαίων ἔλεγον,
 Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Εἰ 42
 βασιλεὺς Ἰσραὴλ ἐστιν, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ
 σταυροῦ,⁶ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. Πέποιθεν ἐπὶ 43
 τὸν θεόν: ῥυσάσθω⁸ νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν. Εἶπεν
 γὰρ ὅτι θεοῦ εἰμι υἱός. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησται¹ οἱ 44
 συσταυρωθέντες⁹ αὐτῷ ὠνειδίζον¹⁰ αὐτόν.

¹ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand. ² εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ³ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁴ κινέω, move, stir. ⁵ καταλύω, destroy, lodge. ⁶ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁷ ἐμπαίζω, mock. ⁸ ῥύσμαι, rescue, save. ⁹ συσταυρώω, crucify together with. ¹⁰ ὠνειδίζω, reproach, revile.

Ἀπὸ δὲ ἑκτης¹ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν 45

ἕως ὥρας ἐνάτης.² Περὶ δὲ τὴν ἐνάτην² ὥραν 46

ἀνεβόησεν³ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἥλί,⁴

Ἥλί,⁴ λιμὰ⁵ σαβαχθανί;⁶ Τοῦτ' ἔστιν, Θεέ μου, Θεέ

μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;⁷ Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ 47

ἐστῶτων ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλίαν φωνεῖ οὗτος. 48

Καὶ εὐθέως δραμὼν⁸ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον,

πλήσας¹⁰ τε ὄξους,¹¹ καὶ περιθεὶς¹² καλάμῳ,¹³ ἐπότιζεν

αὐτόν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, Ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται 49

Ἥλίας σώσων αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράζας 50

φωνῇ μεγάλῃ ἀφῆκεν τὸ πνεῦμα. Καὶ ἰδοῦ, τὸ 51

καταπέτασμα¹⁵ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη¹⁶ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν

ἕως κάτω:¹⁸ καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη:¹⁹ καὶ αἱ πέτραι²⁰

ἐσχίσθησαν:¹⁶ καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεώχθησαν: καὶ πολλὰ 52

σώματα τῶν κεκοιμημένων²¹ ἁγίων ἠγέρθη: καὶ 53

¹ ἑκτος, sixth. ² ἑνατος, ninth. ³ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁴ ἡλί, Eli, my God. ⁵ λιμὰ, why. ⁶ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ⁷ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ⁸ τρέχω, run, exercise myself. ⁹ σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ¹⁰ πλήθω, fill. ¹¹ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹² περιτίθμι, place around, put around. ¹³ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁴ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ¹⁵ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁶ σχίζω, split, separate. ¹⁷ ἄνωθεν, from above, again. ¹⁸ κάτω, down, below. ¹⁹ σείω, shake. ²⁰ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²¹ κοιμάομαι, sleep, fall asleep.

ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν¹ αὐτοῦ
 εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθησαν²
 πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος³ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ 54
 τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν⁴ καὶ τὰ
 γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα,⁵ λέγοντες, Ἀληθῶς⁶
 θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ 55
 ἀπὸ μακρόθεν⁷ θεωροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ
 Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς 56
 ἦν Μαρία ἡ Μαгдаληνή,⁸ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου
 καὶ Ἰωσὴ⁹ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.¹⁰
 Ὅψιας¹¹ δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος¹² ἀπὸ 57
 Ἀριμαθαίας,¹³ τοῦνομα¹⁴ Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς
 ἐμαθήτευσεν¹⁵ τῷ Ἰησοῦ: οὗτος προσελθὼν τῷ 58
 Πιλάτῳ, ᾗτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Τότε ὁ
 Πιλάτος ἐκέλευσεν¹⁶ ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ 59

¹ ἔγερσις, εως, ἡ, resurrection, waking up. ² ἐμφανίζω, manifest, disclose. ³ ἑκατοντάρχης, centurion. ⁴ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁵ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁶ ἀληθῶς, truly, really. ⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ⁸ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁹ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josés. ¹⁰ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ¹¹ ὄψιος, late. ¹² πλούσιος, rich. ¹³ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹⁴ τοῦνομα, by name. ¹⁵ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple. ¹⁶ κελεύω, order, command.

λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν¹ αὐτὸ σινδόνι²
 καθαρᾷ,³ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, 60
 ὃ ἐλατόμησεν⁴ ἐν τῇ πέτρᾳ·⁵ καὶ προσκυλίσας⁶ λίθον
 μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπήλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ 61
 Μαρία ἡ Μαгдаληνή,⁷ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, καθήμεναι
 ἀπέναντι⁸ τοῦ τάφου.⁹

Τῇ δὲ ἐπαύριον,¹⁰ ἥτις ἐστὶν μετὰ τὴν Παρασκευὴν,¹¹ 62
 συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς
 Πιλάτον, λέγοντες, Κύριε, ἐμνήσθημεν¹² ὅτι ἐκεῖνος ὁ 63
 πλάνος¹³ εἶπεν ἔτι ζῶν, Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. 64
 Κέλευσον¹⁴ οὖν ἀσφαλισθῆναι¹⁵ τὸν τάφον⁹ ἕως τῆς
 τρίτης ἡμέρας· μήποτε¹⁶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
 νυκτὸς κλέψωσιν¹⁷ αὐτόν, καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ,
 Ὑγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη¹⁸
 χείρων¹⁹ τῆς πρώτης. Ἔφη δὲ αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, 65

¹ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up. ² σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ³ καθαρός, clean, pure. ⁴ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ⁵ πέτρα, ας, ἡ, rock. ⁶ προσκυλίω, roll up to, roll to. ⁷ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁸ ἀπέναντι, over against, before. ⁹ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ¹⁰ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹¹ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹² μνησθῆναι, remember, recall. ¹³ πλάνος, deceiver, misleading. ¹⁴ κέλευω, order, command. ¹⁵ ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ¹⁶ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁷ κλέπτω, steal. ¹⁸ πλάνη, ης, ἡ, wandering, error. ¹⁹ χείρων, worse.

Ἔχετε κουστωδῖαν:¹ ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε² ὡς
οἶδατε. Οἱ δὲ πορευθέντες ἡσφάλισαντο³ τὸν τάφον,³ 66
σφραγίσαντες⁴ τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.¹

Ὅψι⁵ δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ⁶ εἰς μίαν 28
σαββάτων, ἦλθεν Μαρία ἡ Μαγδαληνή,⁷ καὶ ἡ ἄλλη
Μαρία, θεωρήσαι τὸν τάφον.³ Καὶ ἰδοῦ, σεισμός⁸ 2
ἐγένετο μέγας: ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ
οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισεν⁹ τὸν λίθον ἀπὸ τῆς
θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω¹⁰ αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα¹¹ 3
αὐτοῦ ὡς ἀστραπή,¹² καὶ τὸ ἔνδυμα¹³ αὐτοῦ λευκὸν¹⁴
ὥσει¹⁵ χιῶν.¹⁶ Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν¹⁷ οἱ 4
τηροῦντες καὶ ἐγένοντο ὥσει¹⁵ νεκροί. Αποκριθεὶς δὲ 5
ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναῖξιν, Μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς:
οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε. Οὐκ 6
ἔστιν ὧδε: ἡγέρθη γάρ, καθὼς εἶπεν. Δεῦτε,¹⁸ ἴδετε τὸν

¹ κουστωδία, ας, ἡ, guard. ² ἀσφαλίζω, make secure, fasten. ³ τάφος, ου, ὁ, grave, tomb. ⁴ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁵ ὄψις, long after, late. ⁶ ἐπιφώσκω, dawn, begin. ⁷ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁸ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁹ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁰ ἐπάνω, above, over (gen). ¹¹ ἰδέα, ας, ἡ, form, outward appearance. ¹² ἀστραπή, ἡς, ἡ, lightning, brightness. ¹³ ἔνδυμα, τος, τό, apparel (esp. the outer robe). ¹⁴ λευκός, white, bright. ¹⁵ ὥσει, like, about. ¹⁶ χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ¹⁷ σείω, shake. ¹⁸ δεῦτε, come!.

τόπον ὅπου ἔκειτο¹ ὁ κύριος. Καὶ ταχὺ² πορευθεῖσαι 7

εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι Ἠγέρθη ἀπὸ τῶν

νεκρῶν· καὶ ἰδοῦ, προάγει³ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν·

ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοῦ, εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι 8

ταχὺ² ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς

μεγάλης, ἔδραμον⁴ ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. 9

Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,

καὶ ἰδοῦ, Ἰησοῦς ἀπήντησεν⁵ αὐταῖς, λέγων, Χαίρετε.

Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας, καὶ

προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· 10

Μὴ φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγεῖλατε τοῖς ἀδελφοῖς

μου ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ ἐκεῖ με

ὄψονται.

Πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδοῦ, τινὲς τῆς κουστωδίας⁶ 11

ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν ἀπήγγειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν

ἅπαντα τὰ γενόμενα. Καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν 12

¹ κεῖμαι, lie, be laid. ² ταχύ, quickly, speedily. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ τρέχω, run, exercise myself. ⁵ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁶ κουστωδία, ας, ή, guard.

πρεσβυτέρων, συμβούλιόν¹ τε λαβόντες, ἀργύρια²
 ικανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώταις,³ λέγοντες, Εἴπατε ὅτι 13
 Οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν⁴ αὐτὸν
 ἡμῶν κοιμωμένων.⁵ Καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ 14
 ἡγεμόνος,⁶ ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν, καὶ ὑμᾶς
 ἀμερίμνους⁷ ποιήσομεν. Οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια² 15
 ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. Καὶ διεφημίσθη⁸ ὁ λόγος
 οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι⁹ τῆς σήμερον.

Οἱ δὲ ἑνδεκα¹⁰ μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 16
 εἰς τὸ ὄρος οὗ¹¹ ἐτάξατο¹² αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἰδόντες 17
 αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ: οἱ δὲ ἐδίστασαν.¹³ Καὶ 18
 προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, Ἐδόθη
 μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. Πορευθέντες 19
 μαθητεύσατε¹⁴ πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς
 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου

¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ² ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ³ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁴ κλέπτω, steal. ⁵ κοιμάμαι, sleep, fall asleep. ⁶ ἡγεμόν, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁷ ἀμέριμνος, free from care, free from anxiety. ⁸ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁹ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁰ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹¹ οὗ, where, when. ¹² τάσσω, arrange, appoint. ¹³ διστάζω, doubt, waver. ¹⁴ μαθητεύω, be a disciple, make a disciple.

Πνεύματος· διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα 20

ἐνετειλάμην¹ ὑμῖν· καὶ ἰδοὺ, ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι

πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας² τοῦ αἰῶνος.

Ἀμήν.

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² συντέλεια, ας, ἡ, completion, end.